

Suvi Leppänen

**KOTOUTUMISKOULUTUKSEEN
OSALLISTUNEIDEN MAAHANMUUTTAJIEN
VOIMAANTUMINEN**

Kasvatustieteen
pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2013
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Leppänen, Suvi. KOTOAUTUMISKOULUTUKSEEN OSALLISTUNEIDEN MAAHANMUUTTAJIEN VOIMAANTUMINEN.

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden laitos, 2012. 79 sivua. Julkaisematon.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää maahanmuuttajien voimaantumista. Tavoitteena oli tarkastella millaista voimaantuminen oli; ilmenikö sitä tutkimuksessa esiteltujen Zimmermanın ja Siitosen teorioiden mukaisesti intrapersoonallisella, interpersoonallisella ja behavioraalisella tasolla. Lisäksi haluttiin selvittää voimaantumisen prosessiluonnetta.

Tutkimukseen osallistui seitsemän maahanmuuttajanaista, jotka olivat kaikki muuttaneet Suomeen perhesyistä vuosien 2010 ja 2011 aikana. Jokainen heistä oli opiskellut ESR Palapeli2-projektin kotoutumiskoulutuksessa, jonka jälkeen suurin osa oli jatkanut työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena järjestetyille suomen kielen kursseille. Osa oli haastatteluhetkellä työelämässä ja yksi ammatillisessa koulutuksessa. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla ja tyyppittelemällä.

Maahanmuuttajanaiset kokivat mahdollisuutensa toteuttaa itseään hyvinä. He asettivat itselleen päämääriä ja tavoitteita, joita kohti he pyrkivät. Tavoitteet liittyivät opintoihin, kuten ylemmän tutkinnon suorittamiseen tai kokonaan uuden ammatin opiskeluun. Oman paikan löytäminen työelämästä oli jokaiselle tärkeä tavoite. Keskeiseksi välitavoitteeksi nousi suomen kielen oppiminen päätavoitteisiin pääsemiseksi. Kotoutumiskoulutuksella oli tutkimuksen mukaan keskeinen rooli toimintaympäristön ja omien mahdollisuuksien hahmottamisessa.

Suomalainen yhteiskunta nähtiin avoimena. Kuitenkaan maahanmuuttajanaiset eivät kokeneet olevansa samalla viivalla suomalaisten kanssa. Ulkomaalaistaustaisuus nähtiin heikkoutena esimerkiksi työnhakutilanteessa. Suomalaisiin tutustuminen oli vaikeaa kielimuurin ja suomalaisten ujouden vuoksi. Maahanmuuttajanaistilla oli suppeat sosiaaliset verkostot, jotka koostuivat lähinnä muista maahanmuuttajista, joihin he olivat tutustuneet kotoutumiskoulutuksen aikana. Puoliso tai oma perhe korvasi ystävyys- ja sukulaissuhteita. Sosiaalisten suhteiden lisäksi maahanmuuttajanaiset saivat voimavaroja omaamalla positiivisen elämän asenteen, liikkumalla luonnossa ja liikuntaharrastuksista. Vapaa-ajalla haastateltavat käyttivät aikaansa itselleen tärkeisiin asioihin. He viettivät aikaa perheen parissa, ystävien kanssa, erilaisissa yhteisöissä tai itselle mieluisissa harrastuksissa.

Voimaantumisen prosessiluonnetta lähestyttiin yksittäisen tapausesimerkin kautta kuvaten yhden haastateltavan voimaantumistarina. Voimaantumisprosessia voi eteenpäin omat voimavarat ja usko itseen, saatu ympäristön tuki ja palaute sekä ympäristön luomat mahdollisuudet.

Avainsanat: Voimaantuminen, maahanmuuttajat, kotoutuminen

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	VOIMAANTUMINEN	7
2.1	Voimaantumisen käsite	7
2.2	Voimaantumisen osatekijät	8
2.2.1	Intrapersonallinen	10
2.2.2	Interaktionaalinen	11
2.2.3	Behavioaraalinen	14
2.3	Voimaantuminen prosessina.....	15
3	MAAHANMUUTTAJANA SUOMESSA.....	20
3.1	Suomen maahanmuuttopolitiikka	20
3.2	Maahanmuuttajaväestön moninaisuus	21
3.3	Kulttuurisokki ja kulttuurien kohtaaminen	24
3.4	Akkulturaatioprosessi.....	24
3.5	Akkulturaatioasenteet.....	26
3.6	Kotoutuminen ja kotouttaminen	27
3.6.1	Kotoutuminen voimaantumisprosessina.....	29
3.6.2	Kotoutumisen haasteet.....	30
4	ALKUKARTOITUS JA KOTOutumiskoulutus.....	33
4.1	Alkukartoitus	33
4.2	Kotoutumiskoulutus.....	33
4.3	Alkukartoitus ja kotoutumiskoulutus Palapeli2–projektissa.....	35
4.4	Kotoutumiskoulutuksen ongelmakohdat	38
5	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	40
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	41
6.1	Tutkimusmetodi, mittari ja tutkimusaineisto	41
6.1.1	Teemahaastattelu aineistonkeruun menetelmänä.....	41
6.1.2	Teemahaastattelurungon muodostaminen.....	42
6.1.3	Tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajat.....	42
6.2	Aineiston keruu	43
6.3	Analysointi	45
6.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	47
7	MAAHANMUUTTAJIEN VOIMAANTUMISEN RAKENTUMINEN	49
7.1	Tavoitteet ja vaikutusmahdollisuudet	49
7.1.1	Kielen oppiminen ja uuteen maahan sopeutuminen.....	49
7.1.2	Koulutuksen hankkiminen ja itsensä toteuttaminen.....	51
7.1.3	Työn saaminen ja itsenäisyys	52
7.2	Tietoisuus ympäristöstä ja sosiaaliset verkostot	53
7.2.1	Mahdollisuuksien näkeminen ja positiivisuus.....	53
7.2.2	Sopeutuminen yhteiskuntaan.....	55

7.2.3 Sosiaaliset suhteet ja niiden tuoma tuki	58
7.2.4 Muut voimavarojen lähteet.....	61
7.3 Aktiivisuus ja oma toiminta	61
7.4 Voimaantumisen prosessi –Tapausesimerkki Sarah.....	64
8 POHDINTA.....	68
8.1 Maahanmuuttajanaisten voimaantuminen	68
8.1.1 ”Olen tottunut olemaan itsenäinen. Se tekee minut onnelliseksi.”.....	68
8.1.2 ”Yrittävät saada sinut tottumaan ja asumaan täällä, voimaan paremmin. Se on jotain todella ihmeellistä.”.....	69
8.1.3 ”Asiat tuntuvat nyt mukavammilta täällä.”	71
8.1.4 ”Lopuksi alat tuottaa täällä, sitä sinulta odotetaan, kun yhteiskunta on panostanut paljon sinuun.”	72
8.2 Yhteenveto	72
LÄHTEET.....	75
LIITE 1.....	80
LIITE 2.....	82

1 JOHDANTO

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman (2011, 28) mukaan ”maahanmuuttajat ovat pysyvä ja tervetullut osa suomalaista yhteiskuntaa”. Hallituksen tavoitteena on lisätä suvaitsevan ja moniarvoisen Suomen rakentamista sekä kasvattaa Suomen kansainvälistä kilpailukykyä. Yksi hallitusohjelman kärkihankkeista on Maahanmuuton tulevaisuus 2020–hanke. Hankkeessa määritellään Suomeen kohdistuvaa muuttoliikettä ja linjataan maahanmuuttoa, kotoutumistoimia, työmarkkinoita ja korkeakouluja koskevia tavoitteita. Maahanmuuttoon on syytäkin ottaa kantaa yhteiskunnallisessa keskustelussa, koska Tilastokeskuksen väestöennusteen 2009–2060 mukaan eläkeläisten määrä on rajussa kasvussa. Työikäisten määrä samaan aikaan on pienenemässä. Maahanmuuton avulla voidaan korjata väestön ikärakenteen vinoumia ja väestöllistä huoltosuhdetta.

Maahanmuuttoon ja maahanmuuttajien sopeutumiseen suomalaiseen yhteiskuntaan liittyy kuitenkin monia käytännön ongelmia ja kysymyksiä, jotka ovat olleet esillä myös mediassa viime aikoina. Keskisuomalaisen (2012) uutisoinnissa ”*Maahanmuuttaja joutuu usein lapsen asemaan*” nostettiin esille huoli maahanmuuttajien syrjäytymisvaarasta. Arkielämään kiinni pääseminen vaatii aikaa; ensin pitäisi oppia kieli, eikä maahanmuuttajilla ole sosiaalisia kontakteja.

Maahanmuuttajien kotouttamista on pyritty nopeuttamaan ja ongelmakohtiin tarttumaan myös lainsäädännön keinoin. Uusi laki maahanmuuttajien kotouttamisesta astui voimaan 1.9.2011 tarkoituksenaan parantaa maahanmuuttajien kotoutumista. Maahanmuuttajien koulutus ja sopeutuminen on ollut kiinnostava kehittämisen ja tutkimuksen kohde viime vuosien aikana. Huomattavaa on se, että maahanmuuttajuuteen liittyvät tutkimukset ovat muuttuneet. Painopiste on siirtynyt pois ongelmakeskeisyydestä, kuten rasismista ja uhriutumisesta, tutkimaan maahanmuuttajien omia kokemuksia ja sopeutumista sekä positiivisia asioita negatiivisten sijaan. Erilaisten projektien avulla halutaan tukea maahanmuuttajien kotoutumista ja sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan sekä lisätä heidän toimintamahdollisuuksiaan.

Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita perhesyistä Suomeen muuttaneiden maahanmuuttajanaisten voimaantumisen. Tutkimusaihe on ajankohtainen

yhteiskunnallisesti, koska Valtion vuosien 2012-2015 kotouttamisohjelman (2012) yksi painopiste on erityisesti maahanmuuttajanaisten kotoutumisen edistäminen. Tähän tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttaja naiset ovat osallistuneet Palapeli2-projektin alkuvaiheen kotoutumiskoulutukseen. Tutkimukseni kannalta keskeisiä kysymyksiä ovat ensinnäkin millaisia ovat maahanmuuttajien omat tavoitteet Suomessa. Toiseksi sosiaalisten suhteiden ja ympäristön merkitys voimaantumiseen ja kolmanneksi tarkastelen voimaantumista maahanmuuttajien oman toiminnan kautta. Lisäksi tarkastelen voimaantumisen prosessiluonnetta. Olen erityisen kiinnostunut maahanmuuttajien omista kokemuksista Suomeen muuton jälkeen.

Voimaantumista tarkastelen Zimmermanin ja Siitosen teorioiden valossa, joita avaam tutkimukseni ensimmäisessä osiossa. Voimaantumisen käsite sopii hyvin maahanmuuttajien kotoutumisen tarkasteluun, koska he kohtaavat monia haasteita Suomeen muuttaessaan, kuten uuden yhteiskunnan, kielen, kulttuurin ja ihmiset. Maahanmuuttajuutta ja maahanmuuttoon liittyviä haasteita esittelen työni toisessa osiossa. Kolmas keskeinen aihealue työssäni on kotoutumiskoulutus ja erityisesti Palapeli2-projektin tarjoama alkuvaiheen kotoutumiskoulutus.

2 VOIMAANTUMINEN

2.1 Voimaantumisen käsite

Empowerment -käsitteellä ei ole vakiintunutta suomenkielistä muotoa. Puhutaan voimaantumisesta, voimautumisesta ja valtautumisesta. Tässä tutkimuksessa käytetään käsitettä voimaantuminen. Voimaantumisen käsitteellä ei ole myöskään tarkkaa määritelmää, vaan se ymmärretään eri tavoin riippuen siitä mille alueelle voimaantumistutkimus sijoittuu. Voimaantumisen käsitteen juuret ovat voimauttavan valokuvamenetelmän kehittäjän sosiaali- ja taidekasvattaja Savolaisen (2009) mukaan Paolo Freirerin huono-osaisten oppilaiden voimavaroja lisänneessä pedagogiikassa ja 1970-luvun emansipatorisesti orientoituneessa pedagogisessa ajattelussa. Samaan aikaan Britanniassa Stuart Hallin ja Birminghamin kulttuurintutkimuskeskus nosti keskustelun kohteeksi yksilön identiteetin itsemäärittelyn, oikeuden ja rodun, sukupuolen ja luokan määrittelyn poliittisuuden, jatkaa Savolainen (2009).

Yksi kansainvälisesti tunnetuimmista voimaantumisen käsitteen määrittelijöistä on Rappaport (1987). Hän kuvaa voimaantumista prosessiksi, jossa yksilö, ryhmä tai yhteisö saa määräysvallan asiassa, joka aiemmin on ollut huolestuttava. Useissa voimaantumisen tutkimuksissa nousevat esille näkemykset toimintakyvyn lisäämisestä (Savolainen 2007), itseensä uskomisen lisääntymisestä ja vahvaksi tulemisesta (Adams 2003, East 1999), yhteisöllisyyden ja ryhmän tärkeydestä yksilön voimaantumiseen (Adams 2003, Cattaneo & Chapman 2010, East 1999, Parsons 1999) ja vahvan sisäisen voimantunteen kokemisesta (Siitonen 1999, 82-85). Gutierrez (1990) on sitä mieltä, että voimaantumisen käsitteen lähtökohta on voima. Voima antaa mahdollisuuden toimia mahdollistaen jonkin sellaisen, mitä ei ilman voimaa tulisi tehtyä. Voima on kyky saada haluamansa, vaikuttaa, toimia ja tuntea, selvittää Gutierrez. Neil ja Neil (2011) toteavat, että voimaantuminen on käsitteenä moniulotteinen ja vaikeasti ymmärrettävä, ja se on usein helpompi ymmärtää sen puuttumisen kautta. Voimaantumisen vastakohtana on voimattomuus (Cattaneo & Chapman 2010), joka voi tarkoittaa esimerkiksi ulkomaalaisten kohdalla vaikeutta päästä mukaan valtaväestön ryhmiin. Voimaantuminen on vastavoima syrjäytymiselle, huono-osaisuudelle, osattomuudelle, (Siitonen 1999, 84-85), eristäytymiselle ja avuttomuudelle (Zimmerman 1990).

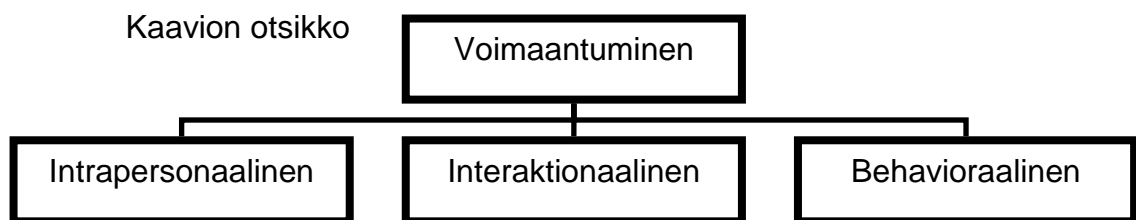
Voimaantumisen on kiinnostanut tutkijoita mm. kriittisessä, liberaatio- ja vapauspsykologiassa (esim. Freire, 1970/2000, Gutierrez 1990, Rappaport 1987, Sue & Sue 2007). Lähtökohtana on ollut kiinnostus ympäristötekijöissä, jotka on nähty sosiaalisten ongelmien synnyssä keskeisellä sijalla yksilön syyllistämisen sijaan, toteavat Perkins ja Zimmerman (1995). Voimaantumisen käsitteen käyttö on kasvanut 1990-luvulla, jolloin se on saanut jalan sijaan Siitosen (1999, 82-85) mukaan erilaisissa ihmisten hyvinvointia edistävissä hankkeissa ja tutkimuksissa sosiaali- ja opetustyön, terveydenhuollon (mm. García-Ramirez & Hatzidimitriadou 2009) ja työyhteisöjen kehittämisen yhteydessä (Maton 2008, Zimmerman 1990). Maahanmuuttajien voimaantumista on tutkittu ja selvitetty aikaisemmin mm. erilaisissa yhteisöllisissä ryhmätoiminnoissa (opinnäytteet, gradut). Maahanmuuttajien ohjaus ja opinto-ohjauksen verkostoyhteistyön kehittämisen yhteydessä (Suomalainen 2008) voimaantuminen ja maahanmuuttajuus ovat olleet Suomessa erityisiä tutkimuskohteita, kuten myös maahanmuuttajien uraohjauksen kehittämisen näkökulmasta (Matinheikki-Kokko, Koivumäki & Kuortti 2003). Kansainvälisissä tutkimuksissa maahanmuuttajien voimaantumista on selvitetty muun muassa liittyen kotoutumista tukeviin hankkeisiin (Paloma, Garcia-Ramirez & Mata 2010), työttömyyteen (esim. Gardia-Ramirez ym. 2005), mielenterveyden edistämisen hankkeisiin (Khamphakdy-Brown ym. 2006) ja parisuhteeseen (Hyman Guruge & Mason 2008, Sinha, Jha & Negi 2012).

2.2 Voimaantumisen osatekijät

Lähestyn voimaantumisen käsitettä keskittymällä Zimmermanin ja Siitosen voimaantumisen teorioiden esittelyyn. Laajennan Zimmermanin yhteisöpsykologista lähestymistapaa Siitosen kehittämän voimaantumisteorian ja tutkimuksen tulosten valossa. Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita erityisesti yksilötasolla tapahtuvasta voimaantumisesta.

Zimmerman (1995) tarkastelee voimaantumista yhteisöpsykologian näkökulmasta ja hänen mukaansa voimaantumista ja sen tuomia muutoksia voidaan tutkia yksilö-, organisaatio- ja yhteisötasolla. Zimmermanin voimaantumisen teoriaa on hyödynnetty useissa kansainvälisissä tutkimuksissa. Zimmermanin (1995)

voimaantumisteoriassa keskeiseksi käsitteeksi nousee psykologinen voimaantuminen (psychological empowerment, PE). Psykologinen voimaantuminen voidaan jakaa Zimmermanin mukaan kolmeen tasoon, jotka ovat intrapersonaalinen eli emotionaalinen, interaktionaalinen eli kognitiivinen ja behavioraalinen (kts. kuvio 1). Kaikki nämä tasot kuvaavat voimaantumista ja rakentavat yhdessä kuvaa yksilöstä, jolla on kykyä vaikuttaa ympäristöönsä (intrapersonaalinen), ymmärtää miten systeemi toimii tässä kontekstissa (interaktionaalinen) ja joka sitoutuu toiminnallaan laajentamaan hallinnan tunnettaan ympäristöstään (behavioraalinen). Kokonaiskuva psykologisesta voimaantumisesta saadaan, kun kaikki kolme tekijää huomioidaan tutkimuksessa.

KUVIO 1. Voimaantuminen mukailen Zimmermania

Siitonen lähestyy voimaantumista kasvatustieteellisestä näkökulmasta. Siitosen voimaantumisteoria perustuu kansainvälisiin tutkimuksiin ja tutkijoiden ajatuksiin voimaantumisesta sekä hänen omaan tutkimukseensa, jossa keskiössä on opettajiksi opiskelevien ammatillinen kasvu. Siitonen (1999) on jäsentänyt voimaantumisen käsitettä teoriassaan neljään osaprosessiin, jotka ovat päämäärät, kykyuskomukset, kontekstiuskomukset ja emootiot. Yksilölliset prosessit korostuvat Siitosen näkemyksessä, keskeistä on otteen saaminen omasta elämästä. Kuten Zimmermanin näkemyksessä, myös Siitonen on sitä mieltä että intrapersoonallista ulottuvuutta ei voi olla ilman interaktionaalista ulottuvuutta. Vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa mahdollistaa kokemusten sulauttamisen ja edelleen sisäistämisen reflektoinnin kautta. (Siitonen 1999, 90.)

2.2.1 Intrapersonallinen

Intrapersonallinen viittaa Zimmermanin (1995) mukaan siihen, mitä ihminen ajattelee itsestään sekä luottamukseen ja arvostukseen, jota yksilö kokee omaavansa. Käsite pitää sisällään myös yksilön kontrollin ja käsityksen siitä, miten voi vaikuttaa elämäänsä eri alueilla, kuten perheessä, työssä tai laajemmin sosiaalipoliittisessa kontekstissa, jotka ovat tärkeitä hänelle. Näin ollen yksilöä ei voida teorian mukaan tarkastella erillisenä osana yhteiskuntaa. Intrapersonallinen ulottuvuus on Siitosen (1990, 90) näkemyksen mukaan mahdollisuusajattelua, vaihtoehtojen näkemistä ja valinnanvapautta. Siitonen (1999, 119-123) näkee erityisesti päämäärien asettamisen olevan keskeisellä sijalla voimaantumisen. Omiin unelmiin ja tavoitteisiin pyrkiminen edellyttää usein välipäämäärien asettamista. Välipäämääriin pyrkiminen ja edelleen niiden saavuttaminen vapauttaa voimavaroja ihmisen pyrkiessä kohti uusia haasteita ja toivottuja tulevaisuuden tiloja. Siitonen on samoilla linjoilla Zimmermanin (1995) kanssa siitä, että kun päämäärä koetaan itselle tärkeäksi, siihen sitoudutaan ja ollaan valmiita kehittämään itseä päämäärän suuntaisesti. Cattaneo ja Chapman (2010) korostavat, että tavoitteet voivat olla mitä vain, kunhan ne ovat ihmiselle itselleen tärkeitä. Siitosen tutkimuksen mukaan vapaus valita ja asettaa omia päämääriä lisäävät sitoutumista päämäärään. Itsemäärääminen on itsensä toteuttamista ja omien valintojen tekoa ilman, että joku muu puuttuu yksilön omiin valintoihin. (Siitonen 1999, 124-127.)

Zimmerman (1995) näkee voimaantumisen intrapersonallisessa komponentissa yksilöllisenä muuttujana, joka käsittää intrapsyykkisen prosessin, johon kuuluvat havaittu kontrolli, minäpystyvyys, motivaatio käyttää kontrollia ja havaittu kompetenssi ja uskomukset yksilön kyvystä vaikuttaa sosiaaliseen ja poliittiseen systeemiin. Siitosen (1999, 137) tutkimus tukee ja syventää Zimmermanin näkemystä. Siitonen puhuu mm. kykyuskomuksista tarkoittaen sitä uskooko ihminen saavuttavansa päämääränsä vai ei. Siitonen havaitsi, että yksilön usko omiin kykyihin, itseluottamus, minäkuva ovat yhteydessä voimaantumiseen. Minäkäsitys kertoo ihmisen omista odotuksista tulevaisuuden suhteen ja arvion omista voimavaroista suhteessa näihin odotuksiin. Ihminen myös arvioi ympäristöään oman minäkäsityksensä kautta, ottaen helpommin vastaan tietoa, joka tukee käsitystä itsestä ja torjuu minän kanssa ristiriidassa olevan tiedon.

Yksilön käsitys itsestä vaikuttaa tutkimusten mukaan tapahtumien syiden selittämiseen. Tästä esimerkkinä Garcia-Ramirezin ym. (2005) tutkimus, jossa

selvitettiin työllistymisohjelman vaikutusta työttömien maahanmuuttajien voimaantumiseen. Tutkimus osoitti, että psykologinen voimaantuminen ja sosiaalinen tuki vaikuttivat työttömien maahanmuuttajien hyvinvoinnin ennusteisiin. Merkittäviä muutoksia maahanmuuttajien psykologisessa voimaantumisessa tapahtui liittyen heidän positiivisen ammatillisen itseluottamuksen kasvuun. Tällä tarkoitetaan työskentelymotivaatiota, kykyä tehdä päätöksiä ja ammatillista luottamusta. Toiseksi he selittivät ulkoisilla tekijöillä työttömyyden syyn ja hakivat aktiivisesti töitä. Sosiaaliseen tuen antiin vaikutti vahvasti se miten hyviä suhteita heillä oli muihin maahanmuuttajiin ja miten isäntämaassa maahanmuuttajilla oli kontakteja ja miten paljon he saivat tietoa heiltä. Yhteenvedona voisi sanoa, että maahanmuuttajilla joilla oli positiivinen käsitys itsestä ja ammatillisesta osaamisestaan ja käyttävät ulkoista attribuointia työttömyyden syistä ja sitoutuvat työnhakemiseen aktiivisesti, saavat todennäköisesti töitä.

Sekä Zimmerman että puhuvat arvoista voimaantumisen yhteydessä. Zimmerman (1990) esittää arvojen ja asenteiden sisältyvän yksilön persoonalliseen tapaan nähdä maailma, josta sitten muodostuu pohja omalle toiminnalle. Siitonen (1999, 128-129) mainitsee erityisesti vapauden ja vastuun olevan tärkeitä arvoja, jotka ovat yhteydessä tavoitteisiin ja päämääriin sekä niiden asettamiseen.

2.2.2 Interaktionaalinen

Interaktionaalinen komponentti kuvaa Zimmermanin (1995) mukaan yksilön ymmärrystä yhteisöstään ja sosiaalipoliittisesta ympäristöstään. Voimaantuneet ihmiset ovat tietoisia vaihtoehtoisista tavoista miten voi toimia, jotta parhaiten saavuttaisi omat tavoitteensa (Zimmerman 1998). Tämä edellyttää ympäristön arvojen ja normien tunnistamista, näihin yhteisöllisiin intresseihin sitoutuminen taas vaatii vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. Yksilö voi joutua kehittämään omaa kriittistä tietoisuuttaan ympäristöstään. Zimmerman (1995) tarkoittaa tällä sitä, että yksilö oppii ymmärtämään millaisia voimavaroja hän tarvitsee saavuttaakseen tavoitteensa ja miten nuo voimavarat saavutetaan sekä kykyä hallita näitä hankittuja voimavaroja. Tekijöiden syiden ymmärtämisellä Zimmerman (1995) tarkoittaa arvostuksen antamista niille tekijöille, jotka rajoittavat ja edistävät yksilön ponnistuksia saada kontrollia sosiopoliittisessa ympäristössä. Tällaisia tekijöitä ovat muut ihmiset, kuten kaupunkien päättävät henkilöt

ja vuokranantajat; erilaiset esineet/objektit; kuten myrkylliset kemikaalit; organisaatiostruktuuri; tapahtumat, kuten luonnonkatastrofit; julkinen kuuleminen.

Siitonen (1999) painottaa ympäristön raamien sijaan enemmän yksilön toimintavapautta. Hän näkee mahdollisuuden kontrolloida omaa toimintaa, vaikuttaa toimintaan sitoutumiseen, vastuunottamiseen ja käsityksiin omista kyvyistä olevan keskeisellä sijalla. Yhteistoimintaan osallistuminen tulee olla vapaaehtoista ja sisältää avointa vuorovaikutusta, mikä mahdollistaa toisilta oppimisen. (Siitonen 1999, 148-150.) Vuorovaikutuksesta ympäristön kanssa Siitonen nostaa kontekstin roolin tärkeään asemaan voimaantumisen kannalta. Siitonen (1999, 142-145) kuvailee voimaantumiselle hyvän ympäristön olevan ilmapiiriltään turvallinen ja luottamuksellinen, mikä mahdollistaa riskinoton ja mahdollisuuden kokeilla uutta. Tärkeää on muistaa, että yksilöt pitävät erilaisia konteksteja turvallisina ja omien päämäärien pyrkimisen kannalta mahdollistavana. Sosiaaliin suhteisiin ja tilanteisiin liittyy läheisesti hyväksytyksi tuleminen ja tervetulleeksi kokemisen, jotka pitävät edelleen sisällään arvostuksen, luottamuksen ja kunnioituksen kokeminen. Lisäksi kokemusten aitoudella, olivatpa ne sitten positiivisia tai negatiivisia, on Siitosen mielestä yhteys sisäisen voimaantumisen tunteen rakentumiseen. Emootiot liittyvät vahvasti kontekstiin. Ne ovat Siitosen (1990, 152) mukaan merkityksellisiä, koska niiden antaman tiedon ja vihjeiden perusteella ihminen tulkitsee erityisesti kontekstinsa turvallisuutta, hyväksyntää, ilmapiiriä, tukea ja toimintavapauttaan. Ne antavat tietoa myös ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta. Mikäli emootioiden antama tulkinta on positiivisesti latautunut, on ympäristö yksilön voimaantumisen kannalta mahdollistava ja lataus antaa voimavaroja uusiin haasteisiin. Toiveikkuus lisää myönteisyyttä ja näin ollen yksilön voimaantumista. Onnistumisen kokemukset ovat keskeisellä sijalla, koska ne liittyvät läheisesti arvostukseen, luottamukseen ja ilmapiirin rakentumiseen. (Siitonen 1999, 153-156.)

Kontekstin tärkeyden puolesta puhuvat myös tutkimustulokset. Matinheikki-Kokon, Koivumäen ja Kuortin (2003, 46) maahanmuuttajien uraohjaukseen liittyvä tutkimus sivuaa ryhmään tai tässä tapauksessa työyhteisöön kuulumisen teemaa. Tutkimus paljasti, että ammatillisen voimaantumisen rakentumiseen vaikuttaa sekä yksilön oma että yhteisön arvostus maahanmuuttajan osaamista kohtaan. Keskeistä voimaantumisen kannalta oli se, miten merkityksellisenä maahanmuuttaja itse piti toimintaansa ja miten hyvin hän koki voivansa osallistua työyhteisöön. Myös muiden antama myönteinen palaute lisäsi voimaantumisen tunnetta. Näin ollen voimaantuminen

tapahtuu ammatillisen identiteetin rakentumisen kautta, joka on edelleen vahvasti yhteydessä ammatillisiin yhteisöihin osallistumisessa.

Christens (2011) lisäsi Zimmermanin malliin neljännen komponentin, jota on käytetty uusimmissa psykologisen voimaantumisen tutkimuksissa. Tätä komponenttia hän kutsuu relationaaliseksi. Relationaalinen viittaa sosiaalisten suhteiden merkitykseen voimaantumisessa, joka jää vähemmälle huomiolle Zimmermanin teoriassa. Tämä komponentti koostuu neljästä eri osasta, jotka ovat kollaboratiivinen eli yhteistoiminnallisuus, sosiaalisten erojen kaventaminen, verkostojen liikkeelle laittaminen ja perinnön siirto. Ensinnäkin yhteistoiminnallinen tarkoittaa ihmissuhteisiin ja ryhmiin osallistumista omien kykyjen ja taipumusten mukaisesti. Yhteistoiminnalliset ihmiset ovat aktiivisia toiminnassaan ja osallistumisessaan. Sosiaalisten erojen kaventaminen on oman maailmankuvan laajentamista ja tutustumista erilaisiin ryhmiin, kuten uskonnollisiin ja seksuaalisiin vähemmistöihin. Erityisesti voimaantuneemmat ihmiset voivat tukea ja auttaa muita. Tämä voi tapahtua esimerkiksi vaikuttamalla niihin ihmisiin, joiden kanssa on tekemisissä ja motivoida heitä osallistumaan aktiivisemmin esimerkiksi uskonnollisiin tai kulttuurisidonnaisiin tapahtumiin. Tätä kutsutaan verkostojen liikkeelle laittamiseksi. Perinnön siirtoa taas on esimerkiksi mentorointi, harjoittelu ja sukupolvien välinen yhteistoiminta, jossa kokeneemman opastuksella uusia tulokkaita autetaan kiinnittymään ja jakamaan yhteinen kiinnostuksen kohde. Tämä vaatii sitoutumista, mutta on parhaimmillaan toimiva väylä yksilön kasvuun ja kehitykseen. (Christens 2011.)

Tutkimuksissa sosiaalisten suhteiden tärkeys on noussut esille. Cakir ja Guner (2011) tutkivat Turkista Yhdysvaltoihin muuttaneiden maahanmuuttajanaisten voimaantumista. Tutkimus osoitti, että sosiaaliset verkostot toimivat merkittävänä suojaavana tekijänä ja ennustivat positiivista voimaantumista. Lisäksi sosiaalinen tuki auttoi selviytymään stressaavista tekijöistä. Sosiaaliset suhteet toimivat suojana myös muita negatiivisia vaikutuksia, kuten syrjintää, vastaan. Kiinnostavaa tutkimuksessa oli myös se, että se osoitti koulutustason olevan tärkeä resurssi. Alempi koulutustausta oli riskitekijä ja ennusti todennäköisemmin voimattomuuden kokemusta kuin korkeakoulutustausta.

Yksi suurimpia eroja Siitosen ja Zimmermanin teoriassa on se, että Zimmerman puhuu interpersoonallisesta komponentista myös käsitteellä kognitiivinen, koska sillä tarkoitetaan taitoja ja kriittistä ymmärrystä, joka on tarpeellista kun käytetään sosiopoliittista vaikutusta. Kognitiivisen voimaantumisen mittarina toimivat

Zimmermanin mukaan lähteet, joista yksilö saa voimaa, esim. muut ihmiset, luonto, sosiaalisen voiman instrumentit. Yksilöä auttaa oman elämän ja sen tapahtumien kontrolloimisessa sekä itsenäistymisessä seuraavien taitojen harjoittaminen; päätöksenteko, ongelmanratkaisu, johtamisen taidot, esittää Zimmerman (1995). Päätöksentekoon liittyvä taito kehittyy, kun yksilöllä on mahdollisuus tehdä valintoja ja päätöksiä. Tämä taito auttaa yksilöä tulemaan itsenäiseksi, yksilö voi kontrolloida tapahtumia omassa elämässään ja johtaa häntä tulemaan oman elämänsä parhaaksi puolustajaksi. Kognitiivinen ymmärrys ja ympäristöstä oppiminen kuuluvat molemmat interaktionaaliseen komponenttiin, ne valmistavat osallistumiseen ollen epäsuorasti yhteydessä toimintaan jota tarvitaan tulosten saamiseksi.

2.2.3 Behavioraalinen

Behavioraalisen voimaantumisen komponenttia Zimmerman (1995) kuvaa yksilön toimintana, ja vaikuttamisena sosiaalisessa ja poliittisessa ympäristössä osallistumalla yhteisön toimintaan ja organisoitumiseen. Näin ollen behavioraalinen komponentti viittaa osallistumisen kautta tehtyihin toimintoihin, jotka saavat välittömästi aikaan tuloksia. (Zimmerman 1992.) Tällaista toimintaa on esimerkiksi se, kun nuori aikuinen aloittaa korkeakouluopinnot ja saattaa osallistua esimerkiksi joukkueurheiluun, työskennellä opiskelijoiden uutislehdessä ja osallistua muihin opiskelijoiden yhteisöihin. Tai, kun psykiatrisesta sairaalasta "siviiliin" päässyt lähtee mukaan vertaisryhmään, etsii töitä ja omaa asuntoa. Toisaalta behavioraalisten tekijöiden mukaista toimintaa voi olla muiden auttaminen osallistumalla yhteisöllisen toimintaan esimerkiksi asumisen ongelmissa, yhteydenotto julkisiin virkamiehiin, ihmisten kerääminen ja organisointi jonkun tietyn kysymyksen tai ongelman ympärille, kuten muutoksen saaminen vammaisten henkilöiden parkkeeraussääntöihin. (Zimmerman 1995). Toisaalta behavioraaliset tekijät voivat olla Zimmermanin (1998) mukaan myös toimintaa, jotka auttavat selviytymään stressistä ja sopeutumaan muutokseen. Tässä tutkimuksessa maahanmuuttajien behavioraalisella komponentilla tarkoitetaan maahanmuuttajien osallistumista suomalaiseen yhteiskuntaan kaikilla elämänalueilla: osallistumista uuden kotimaan poliittiseen, yhteiskunnalliseen, sosiaaliseen, taloudelliseen ja kulttuurielämään, Valtion kotouttamisohjelmassa (2012)

täysimääräisen osallistumisen määritelmän mukaisesti.

Behavioraalista komponenttia kuvaa Parsonin tutkimus. Parsons (1999) selvitti mielenterveyskuntoutujien hoidon voimauttavia vaikutuksia. Tutkimuksessa selvisi, että paremmin koulutetut osallistuivat enemmän kuin vähemmän koulutetut yhteisöllisiin ryhmiin ja poliittiseen toimintaan. He osasivat ratkaista myös paremmin ongelmia ja tiesivät kenen puoleen kääntyä, mikäli he olivat tyytymättömiä saamiinsa palveluihin. Kaksi vuotta tai pidempään asiakkaina olleet osallistuivat enemmän poliittisiin toimiin kuin ne, joiden asiakkuus oli kestänyt vähemmän aikaa. Tutkimuksesta voisi päätellä, että korkea koulutustausta, ongelmaratkaisukyky ja sitoutuminen palveluihin ovat yhteydessä voimaantumiseen.

Vertaisryhmän vaikutusta voimaantumiseen ovat tutkineet Khamphakdy-Brown ym. (2006) liittyen maahanmuuttajien mielenterveyden edistämisen hankkeeseen. Tutkimuksessa huomioitiin maahanmuuton aiheuttamat stressitekijät, jotka saattavat lisätä mielenterveyspalvelujen käyttöä. Kuitenkaan palveluja ei tutkimuksen mukaan saada, vaikka niihin olisi tarvetta. Hankkeessa tähän puutteeseen pyrittiin vastaamaan tarjoamalla maahanmuuttajalaisille ohjausta ja neuvontaa, erilaisia työpajoja, kotikäyntejä ja vertaistukea muilta maahanmuuttajalaisilta. Työtavat, joita hankkeessa käytettiin ikään kuin pakottivat maahanmuuttajat osallistumaan ja sosiaalistumaan, mikä lisäsi heidän omaa että koko ryhmän voimaantumista.

2.3 Voimaantuminen prosessina

Miley ja DuBois (1999) kuvaavat voimaantumista sekä ihmisen sisäisenä prosessina että tuloksena, joka kuvaa saavutettua tilaa. Zimmerman (1995) on samoilla linjoilla todeten, että on tärkeää erottaa toisistaan voimaantumisen prosessi ja tulos. Voimaantumisen prosessi kertoo miten ihmiset, organisaatiot ja yhteisöt tulevat voimaantuneiksi. Zimmerman (1995) toteaa, että voimaantumisprosessissa ihmiset luovat tai saavat mahdollisuuden kontrolloida omaa kohtaloaan ja vaikuttaa päätöksiin, jotka vaikuttavat heidän elämäänsä. Hän näkee voimaantumisen kehityksellisenä (a developmental construct) tapahtumasarjana, jonka aikana yksilö oppii näkemään tarkemmin yhteyden omien tavoitteiden ja toimien miten saavuttaa ne välillä, samalla saaden paremmin omia voimavarojaan hallintaan. Zimmerman (1998) nostaa

huomioitavaksi voimaantumisosnessa ammattilaisten ja yksilöiden välisen yhteistyön. Tässä korostuvat arvot, joiden mukaisesti ammattilaiset pyrkivät työssään auttamaan yksilöä tulemaan itsenäiseksi. Keskeistä on auttaa kehittämään toimintatapoja, joiden avulla voidaan madaltaa esteitä ja toimintaa estäviä tekijöitä sekä kiinnittää huomio asioihin, jotka estävät täyden osallistumisen yhteiskuntaan. (Zimmerman 1998.)

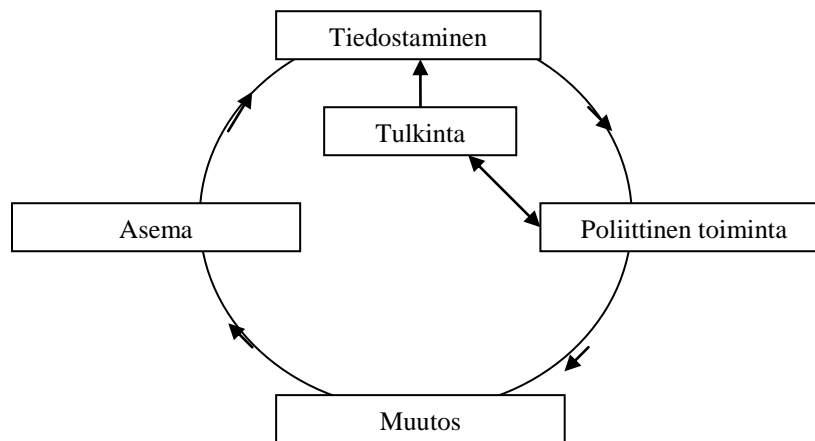
Carr (2003) esittelee Kiefferin kehityspsykologisen näkemyksen, johon kuuluvat olennaisena osana voimaantumisen prosessin eri tasot. Kiefferin teoriassa keskeiseksi nousee elämänkaari -käsite, joka kuvaa Carrin mukaan hyvin voimaantumisosnessa henkilökohtaisena kehittymisenä aina syntymästä aikuisuuteen. Carr selvittää Kiefferin elämänkaari näkemyksessä voimaantumisen etenevän lineaarisesti neljän tason kautta, joista jokainen kestää kutakuinkin yhden vuoden. Näitä tasoja Kieffer peilaa elämänkaariteorian ja ihmisen kehityksen eri vaiheisiin. Ensimmäisen tason Kieffer on nimennyt saapumisen ajanjaksoksi, joka kuvainnollistaa syntymää. Toinen vaihe on edistymisen aika, joka kuvaa myöhempää lapsuutta. Tämän kriittisen tason aikana yksilö sitoutuu vuoden kestävään intensiiviseen reflektointiin, jota vahvistaa toverisuhteet ja tärkeiden ohjaajien tuki. Kolmas taso on yhdistämisen aikakausi, jolloin yksilön itsekäsitys, keskeiset kyvyt ja kriittinen tietoisuus kypsyvät. Tätä vuoden kestävä vaihetta voi kuvata myöhemmän aikuisuuden identiteettikriisin käsitteellä. Neljäs viimeinen taso on sitoutumisen aikakausi, jolloin yksilö rakentaa hallinnantunteen ja itsetietoisuutta suhteessa yhteiskuntaan.

Kamisnki ym. (2000) tukevat Kiefferin näkemystä omassa tutkimuksessaan, jossa he määrittivät voimaantumisen kehitykselliseksi prosessiksi, joka kuvaa aktiivista näkökulmaa ongelmaratkaisuun, lisääntyneeseen poliittiseen ymmärrykseen ja lisääntyneeseen kykyyn harjoittaa omaa kontrollia suhteessa ympäristöön. Kamisnki ym. ovat sitä mieltä, että ihminen käy läpi voimaantumisen tasoja kehittäen taitojaan, ymmärrystään ja voimavarojaan enemmän tai vähemmän lineaarisesti ja progressiivisella tavalla.

Carr (2003) kuitenkin kritisoi Kiefferin näkemystä voimaantumisesta, sillä varsinainen prosessimaisuus jää siitä uupumaan. Ensinnäkin huomio on yksilön kehityksessä ja epäselväksi jää sosiopoliittisten tekijöiden vaikutus, jotka kuitenkin voivat hidastaa, ohjata ja vaikuttaa voimaantumisosnessiin. Toiseksi Carr kritisoi teoriassa sitä, että huomio on yksilön sisäisissä tekijöissä, kuten tietoisuudessa ja identiteetissä, jotka ovat kuitenkin erillisiä historiallisesta ja kulttuurisista vaikuttimista.

Kolmanneksi teoria ei onnistu tavoittamaan voimaantumisen prosessi luonnetta, vaan se keskittyy voimaantumisen lineaariseen kuvaamiseen elämänkaaren vaiheiden mukaan syntymästä aikuisuuteen.

Carr (2003) näkee voimaantumisen prosessina, jossa korostuvat erilaisten alaprosessien vastavuoroisuus ja yhdistyminen. Näin ollen korostuu praksiksen ajatus, jolloin yksilö tunnistaa prosessin aikana ongelmiaan, oppii purkamaan niitä sosiaalisen toiminnan ja reflektion avulla. Eastin (1999) mukaan voimaantuminen etenee täten prosessina, johon kuuluvat seuraavat keskeiset käsitteet: asema, tiedostaminen, poliittinen toiminta ja muutos, jotka esitellään seuraavassa tekstissä ja kuviossa 2. Carrin ja Eastin näkemyksissä on monia yhtymäkohtia Zimmermanin näkemysten kanssa mm. vuorovaikutus, kriittinen ajattelu, poliittinen toiminta.

KUVIO 2. Voimaantumisen prosessi Carrin (2003) mukaan

Asema (position) on lähtökohtana voimaantumisprosessissa. Voimaantumisen prosessissa voidaan Carrin (2003) mukaan jäljittää alkuperäinen yksilön asema tai paikka, joka kuvaa kurjuutta, voimattomuutta, puutetta tai sortoa. Asemaan vaikuttaa sosioekonomiset tekijät, mutta myös psykologisilla tekijöillä on vaikutusta. Tärkeää on huomata materiaalsen puutteen lisäksi myös voimaantumisen esteet, jotka ovat poliittisia. Voimattomuus liittyy läheisesti itsetunnon puutteeseen, mutta myös ulkoisen tuen puutteeseen. Näin ollen monien teoretikkojen mukaan voimattomuus on myös asenne, joka syntyy menneiden kokemusten, nykyisen toiminnan ja yksilön

ajatusmallien yhdistymisen tuloksena. Tätä sosioekonomisen ja psykologisen voiman suhdetta kuvataan opitun avuttomuuden käsitteellä.

Carr sanoo, että voimattomuuden asemasta voi päästä eroon eikä se ole pysyvä tila. Tähän tarvitaan psykologista voimaa, jota voi saada tietoisuuden lisääntymisen avulla ja poliittista voimaa taas sitoutumalla sosiaaliseen toimintaan ja sen seurauksiin. Voimattomuuden aseman kaksinaisuuden takia on tärkeää, että yksilö pystyy vapautumaan sekä sisäisistä että ulkoisista esteistä. Esimerkiksi stressaavat elämäntilanteet voivat toimia katalysaattoreina voimaantumisosiossa lisäten samastumista muihin, auttaen havaitsemaan sosiaalisia tekijöitä, kehittämällä poliittisia taitoja ja sitoutumista kollektiiviseen muutokseen.

Tiedostaminen (conscientization) on keskeinen osa voimaantumisosiossa. Carr (2003) kertoo Freiren ryhmädialogin prosessissa keskeisenä ajatuksena olevan yksilöiden sorron kokemusten jakaminen, jotta opittaisiin näkemään poliittisia voimia. Tämän kokemusten jakamisen ja nimeämisen Carr on nimennyt tiedostamiseksi. Hän toteaa tietoisuuden lisäämisen (consciousness-raising, CR) olevan keskeistä, sillä se mahdollistaa sorron kokemusten jakamisen muiden saman kokeneiden kanssa ja näin ollen poliittisen ulottuvuuden näkemisen heidän yksilöllisissä kokemuksissaan.

Gutierrez (1990) täsmentää tiedostamisen käsitettä kuvailemalla tiedostamisen kolmea alaprosessia. Ryhmään samastuminen on ensimmäinen vaihe, jossa yksilö valitsee ryhmän johon liittyy jakaakseen sen kanssa yhteisen kulttuurin, normit, jäsenyyden ja näin ryhmästä tulee osa yksilön itsekäsitystä. Toisessa vaiheessa ryhmän tietoisuus alkaa Gutierrezin mukaan kehittyä ja tämä näkyy yksilötasolla poliittisen ulottuvuuden vaikutuksen ymmärtämisenä omilla ongelmilla, jolloin syytetään "systemiä", ei ryhmää, puutteesta ja sorrosta. Tämän jälkeen yksilöllisen ja kollektiivisen tiedostamisen kehityksen tehokkuus ja tuloksellinen johtavat kohti sosiaalista toimintaa. Tämä prosessi auttaa yksilöä näkemään oman asemansa suhteessa ympäristöön ja liikkumaan kohti muita mahdollisia vaihtoehtoisia asemia. Itsensä erottaminen sorron aiheuttajasta auttaa näkemään persoonallisen ja sosiaalisen muutoksen mahdollisuuden. Tämä nostaa tulkinnan (interpretaation) osuuden keskeiseksi ryhmässä, joissa omia kokemuksia, tunteita ja nimeämisen keinoja voidaan jakaa. Carrin (2003) mukaan tulkinta (interpretation) on tietoisuuden lisäämisen keskeinen tekijä. Tiedostaminen ja tulkitseminen auttavat siis löytämään aktiivisia keinoja ja toimimaan.

Identiteetin löytyminen edellyttää itsetutkiskelua. Carr (2003) sanoo sorruttujen

ryhmään kuuluvien olevan MacKinnonin mukaan tavallaan näkymättömiä itselleen, heiltä puuttuu itsetietoisuus. Carr viittaa de Lauretisin sanoessaan identiteetin olevan prosessi, joka koostuu yksilön oman historian tulkinnasta kyseisellä hetkellä. Tämä on osa identiteetin rakentamisen prosessia.

Tiedostaminen vaatii mobilisointia (mobilization). Teoreetikot ovat eri mieltä siitä mikä tai mitkä tekijät saavat mobilisoinnin liikkeelle. Tiedostaminen nähdään feministisissä teorioissa toiminnan mahdollistajana, kun taas toisten teorioiden mukaan sen mahdollistaa identiteetti tai tulkinta. Carr (2003) sanoo, että kriittinen tulkinta ja sen myötä syntyvä uusi ymmärrys tarjoavat pohjan persoonalliselle ja sosiaaliselle muutokselle. Carr toteaa mobilisoinnin olevan tulosta tulkinnasta ja identiteetin rakentamisesta tiedostamisen myötä.

Poliittinen toiminta ja muutos (political action and change) mahdollistuvat ryhmän avulla. Tiedostamisen prosessi mobilisoi ihmisiä toimintaan. Poliittinen toiminta jatkuu voimaantumisen prosessin myötä. Muutoksen takia on tärkeää saada tietoa systeemistä ja sen toiminnasta sekä toisaalta persoonallisen ja sosiaalisen muutoksen kannalta itsensä ja oman taustansa tuntemuksesta. (Carr 2003.)

3 MAAHANMUUTTAJANA SUOMESSA

3.1 Suomen maahanmuuttopolitiikka

Suomen ulkomaalaispolitiikan ja siihen liittyvän lainsäädännön kehittäminen alkoi varsin myöhään, vasta 1990-luvulla. Sitä ennen Suomella ei ollut virallisesti vahvistettua ulkomaalaispolitiikkaa ja maahanmuuttotyötä leimasivat palvelurakenteiden vakiintumattomuus ja usein tapahtuneet vastuunjaot. Vuonna 1991 tuli voimaan ulkomaalaislaki ja vuonna 1995 perustettiin ulkomaalaisvirasto. 1997 hallitus teki maahanmuutto- ja pakolaispoliittisen ohjelman, joka ohjaa pitkälti maahantuloa, pakolaispolitiikkaa, vastaanottoa, kotouttamista sekä poliittista vastuuta ja hallintoa. Kehittämistyö on jatkunut 2000 -luvulla ja 2001 hyväksyttiin hallituksen etnisen syrjinnän ja rasismien vastainen toimintaohjelma. Vuonna 2004 astui voimaan ulkomaalaislaki ja yhdenvertaisuuslaki. (Uusikylä, Tuominen, Reuter & Mäkinen 2005.) Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta tuli vuonna 1999. Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta uudistettiin vuonna 2010 ja se tuli voimaan 1.1.2011. Ulkomaalaislakia sovelletaan ulkomaalaisen maahantuloon, maastalähtöön, oleskeluun ja työntekoon Suomessa. Nämä lait kuvastavat suomalaisen maahanmuuttopolitiikan arvoja, joita ovat Hallituksen maahanmuuttopolitiittisen ohjelman (2006, 13) mukaisesti muun muassa ihmis- ja perusoikeuksien toteutumisen edistäminen, rasismien ja syrjinnän torjuminen, hyvän hallinnon periaate ja avoin toimintatapa.

Kansainvälisen oikeusjärjestelmän mukaan valtioilla on oikeus päättää, kuka ulkomaalainen saa muuttaa sen rajojen sisäpuolelle. Kansainvälisten sopimusten avulla tätä oikeutta voidaan rajoittaa tai määritellä tarkemmin. Nämä sopimukset koskevat sekä suomalaisten oikeuksia maailmalla että ulkomaalaisten oikeuksia muuttaa ja asua Suomessa. Suomi on mukana muun muassa Pohjoismaisessa vapaan liikkuvuuden, Euroopan unionin työvoiman vapaan liikkuvuuden ja Yk:n pakolaissopimuksessa. (Räty 2002, 12.)

Ensimmäinen sopimus tarkoittaa sitä, että Pohjoismaiden kansalaiset saavat vapaasti muuttaa Pohjoismaasta toiseen. Tämä oikeus ei koske Pohjoismaissa asuvaa ei-pohjoismaan kansalaista. Euroopan unionin työvoiman vapaa liikkuvuus puolestaan

mahdollistaa sen, että työtön työnhakija voi asua kolme kuukautta EU- tai ETA-maassa etsimässä työtä, jonka jälkeen hänen on rekisteröitävä oleskelunsa Suomessa paikallisen poliisin toimiposteessa. Työntekijän mukana saa muuttaa myös hänen perheensä. Tämä sopimus ei koske Euroopan unionin ulkopuolella asuvaa ei-eurooppalaista henkilöä. (Suomeen työhön, 21-26.) Pääpaino Hallituksen maahanmuuttopolitiisessa maahanmuutto-ohjelmassa (2006) on työperäisen maahanmuuton edistämisessä. Taustalla on huoli ikärakenteen muutoksesta ja osaavan työvoiman vähenemisestä.

Kolmanneksi Suomen pakolaispolitiikka nojautuu Geneven yleissopimukseen vuodelta 1951 ja sitä täydentävään pöytäkirjaan vuodelta 1967. Suomi on liittynyt molempiin sopimuksiin vuonna 1968. Sopijavaltiot sitoutuvat siihen, etteivät ne karkota maansa alueella laillisesti oleskelevaa pakolaista, eivätkä palauta turvapaikanhakijaa sellaiselle alueelle, jossa hän voisi joutua vainotuksi. Kansainvälisellä suojelulla tarkoitetaan turvapaikkaa eli pakolaisasemaa, toissijaista suojelua ja humanitaarista suojelua. Maahanmuuttovirasto määrittelee hakemuksia käsitellessä onko turvapaikanhakija pakolainen, jolle annetaan turvapaikka tai otetaan Suomeen pakolaiskiintiössä. Turvapaikanhakija voi saada oleskeluluvan myös toissijaisen suojelun tai humanitaarisen suojelun perusteella. Tällöin hänellä ei ole pakolaisasemaa. (Maahanmuuttovirasto.)

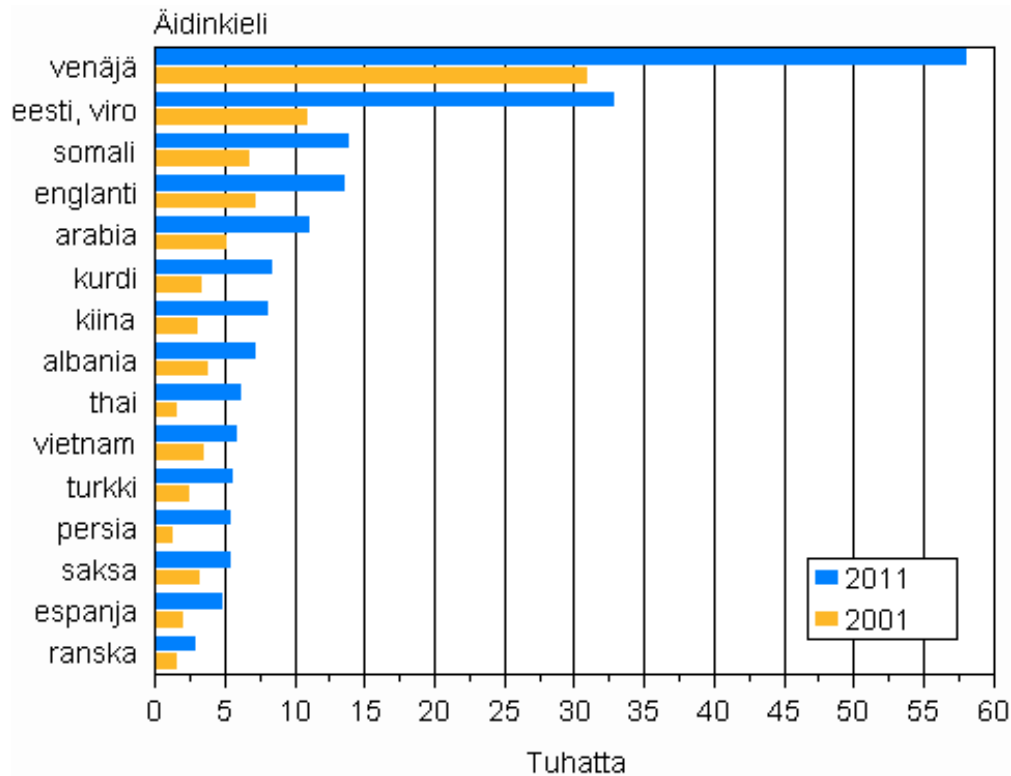
Kunnat voivat itse päättää ottavatko ne vastaan pakolaisia. Kunnanvaltuusto tekee päätöksen vastaanottaako kunta pakolaisia. Pakolaiset sijoitetaan kuntiin, joissa tämä päätös on tehty ja kunta tekee sopimuksen tietyn pakolaismäärän vastaanottamisesta. Valtio korvaa kunnalle vastaanotosta aiheutuvat kustannukset. Pakolaisista tulee kuntalaisia, joten he ovat oikeutettuja kaikkiin kunnan peruspalveluihin. Kunnat sitoutuvat, vastaanottaessaan maahanmuuttajia, järjestämään ja ottamaan vastuun maahanmuuttajille suunnatuista palveluista, joihin kuuluvat kotouttamispalvelut, kuten ensiasunto, kotoutumista tukeva toiminta ja tulkkipalvelu. (Räty 2002, 140.)

3.2 Maahanmuuttajaväestön moninaisuus

”Kun suomalainen astuu Suomen rajojen ulkopuolelle, hän on ulkomaalainen”, toteaa Räty (2002, 11). Näin ollen kuka tahansa henkilö, joka ei ole omalla maallaan on

ulkomaalainen. Suomeen muuton syyt ja ihmisten elämäntilanteet ovat hyvin moninaisia (Räty 2002, 11). Maahanmuuttaja on yleisnimike, jolla voidaan tarkoittaa siirtolaisia, paluumuuttajia, pakolaisia ja turvapaikanhakijoita. Sisäasianministeriön maahanmuuton vuosikatsauksesta (2010, 3) selviää, että tavallisimmat syyt Suomeen muuttoon ovat opiskelu, työskentely tai perheen perässä muuttaminen. Osa ulkomaalaistaustaisesta väestöstä on Suomessa vain muutaman vuoden esimerkiksi opiskelijana, toisilla taas on tarkoituksena asettua maahan pysyvämmiin ja he hakevat Suomen kansalaisuutta. Paluumuuttajat ovat entisiä tai nykyisiä Suomen kansalaisia tai suomalaista syntyperää olevia, joilla on ollut pysyvä asuinpaikka ulkomailla. Usein he tulevat entisen Neuvostoliiton alueella. (Sisäasianministeriö 2010, 3.) Pakolaiset taas muuttavat vieraaseen maahan vasten tahtoaan, koska oman maan epävakaa tilanne pakottaa jättämään kotimaan parempien elinolosuhteiden toivossa (Kaikkonen 2004, 49–51). Forsander ja Ekholm (2001) sanovat turvapaikanhakijan hakevan suojaa ja oleskeluoikeutta toisesta maasta. Maahanmuuttoviraston mukaan eniten myönteisiä turvapaikkapäätöksiä tehtiin vuonna 2011 irakilaisille (396), somalialaisille (266) ja afganistanilaisille (180). Kiintiöpakolaisina Suomeen valittiin Maahanmuuttoviraston mukaan vuonna 2011 yhteensä 626 henkilöä, joista suurin osa oli Thaimaan alueelta (119 Myanmarin kansalaista ja 50 ns. urbaanipakolaista), Iranin alueelta (265 Afganistanin kansalaista) ja Ruandasta (92 Kongon demokraattisen tasavallan kansalaista).

Kaikkonen (2004, 42) kiinnittää huomiota siihen, että vaikka monikulttuurisuus on aikamme ilmiö, Suomessa asuvien ulkomaalaisten määrä on kasvussa. Tilastokeskuksen mukaan Suomeen muutti vuonna 2011 yhteensä 25 900 henkilöä, näistä 14 900 henkeä tuli EU-maista. (Suomen virallinen tilasto 2011a.) Tilastokeskuksen sivuilta selviää, että Suomessa asui vuoden 2011 lopussa yhteensä 183 133 ulkomaan kansalaisuuden omaavaa henkilöä (3,4 % väestöstä) ja tämän lisäksi 101 306 Suomen kansalaisuuden omaavaa ulkomailla syntynyttä. (Suomen virallinen tilasto 2011b.) Suurimmat ulkomaalaisryhmät ovat Tilastokeskuksen (2011c) tekemän selvityksen mukaan kielitaidon perusteella venäläiset, virolaiset ja somalialaiset (kts. Kuvio 3).

KUVIO 3. Suomen suurimmat vieraskieliset ryhmät vuosina 2001 ja 2011 (Tilastokeskus 2011c)

Puukari (2003) toteaa 2000-luvulla globalisaatiokehityksen aiheuttaman työvoiman liikkuvuuden lisääntyneen suurten ikäluokkien eläköitymisen seurauksena ennustetun työvoimapulan myötä. Muuttoliikkeen uutena trendinä on Sisäasiainministeriön (2010, 5) selvityksen mukaan liikkuvuus. Aiemmin muuttaminen oli pysyvämpää, tänä päivänä muutto toiseen tai kolmanteen maahan ei ole mitenkään poikkeuksellista. Siirtolaisuusinstituutin (2002) tutkimuksesta selviää, että suurin osa Suomeen muuttaneista ulkomaalaisista on työikäisiä ja erityisesti 20 - 39-vuotiaita on suhteellisesti muita ikäluokkia enemmän. Maahanmuuttajaväestö poikkeaa siis selvästi suomalaisista ikärakenteeltaan lasten ja työikäisten osuuden ollen korkeampi ja vanhuksia vähän. Kuitenkin Hallituksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman (2006, 6) mukaan maassa pysyvästi asuvien ulkomaalaisten työttömyys on korkea. Työ- ja elinkeinoministeriön (2012) julkaiseman työllisyyskatsauksen mukaan lokakuun 2012 lopussa Suomessa oli kaikkiaan 250 100 työtöntä työnhakijaa. Työttömyysaste oli Tilastokeskuksen mukaan tällöin 6,9 %. Ulkomaalaisia työnhakijoita tästä määrästä oli

20 300, mikä on 3 000 enemmän kuin vuosi sitten. EU/ETA –maiden kansalaisia ulkomaalaisista työnhakijoista oli 5 000 (Työllisyyskatsaus 2012). Suomen ulkomaalaiset eivät myöskään ole jakautuneet alueellisesti tasaisesti ympäri maata, vaan he ovat pitkälti keskittyneet tiettyihin kaupunkeihin. Pääkaupunkiseudulla asuu lähes puolet Suomen ulkomaalaisväestöstä. (Räty 2002, 37.)

3.3 Kulttuurisokki ja kulttuurien kohtaaminen

Maahanmuuttajan elämä koostuu jatkumosta, johon kuuluvat kotimaa tapahtumiseen ja uusi maa, elämän jatkaminen ja uudelleenrakentaminen siellä. Uuteen ympäristöön tutustuminen ja sopeutuminen yhteiskunnan jäseneksi ovat yksi osa maahanmuuttajan elämää. Menneisyys kulkee muutoksessa mukana ja maahanmuuttajalla on henkilökohtaisessa elämässään kiinteä yhteys kotimaahansa. (Räty 2002, 108-109.)

Kulttuurisokista voidaan erottaa neljä vaihetta. Ne ovat kuherruskuukausivaihe, torjuntavaihe, tasapainonhaku vaihe ja useamman kulttuurin hallintavaihe. Ensimmäisessä vaiheessa ihminen on innoissaan kaikesta uudesta. Hän on optimistinen mahdollisuuksistaan uudessa maassa ja uskoo oppivansa kielen nopeasti, mutta on kuitenkin tietoinen kanssakäymistä rajoittavista kulttuurieroista. Toisessa vaiheessa ihminen suhtautuu vihamielisesti uuteen kulttuuriin. Uuden elämän aloittamiseen liittyvät hankaluudet aiheuttavat turhautumista. Jopa pienet vastoinkäymiset aiheuttavat voimakkaita reaktioita, mikä johtuu kasautuneista kielteisistä kokemuksista. Ihminen alkaa tajuta oman tilanteensa pysyvyyden: hän on ja tulee aina olemaan maahanmuuttaja. Tasapainonhaku vaiheessa ihminen alkaa hyväksyä tilanteensa ja muuton tuomat mahdollisuudet ja rajoitukset. Tunteet eivät ole enää niin yksipuolisen myönteisiä kuin alussa tai kielteisiä kuin reaktiovaiheessa. Useamman kulttuurin hallintavaiheessa ihminen on omaksunut kahden kulttuurin kielen, arvot ja tavat sekä osaa tasapainottaa elämänsä kahden kulttuurin välillä. (Räty 2002, 121.)

3.4 Akkulturaatioprosessi

Eri kulttuurista tulevien ihmisten kohdatessa on sopeuduttava muutoksiin. Kulttuurien kohtaamisesta aiheutuvaan muutosprosessiin liittyvät niin vähemmistöryhmien

sopeutuminen enemmistökulttuuriin kuin enemmistön jäsenten suhtautuminen kulttuurivähemmistöihin. Tätä muutosprosessia kutsutaan akkulturaatioprosessiksi. Akkulturaatiolla tarkoitetaan eri kulttuureja edustavien ryhmien kanssakäymisestä seuraavia muutoksia. Nämä muutokset tapahtuvat prosessinomaisesti ajan kuluessa toisen kulttuurin kanssa kosketuksissa olevien ihmisten uskomuksissa, tunteissa, asenteissa, arvoissa, käyttäytymisessä ja samastumiskuvioissa. Kun akkulturaatiota tarkastellessa tilana prosessin sijaan, on keskeistä aste tai määrä yksilön käyttäytymisen, tunteiden ja asenteiden muutoksessa. (Liebkind 2000.)

Akkulturaatioprosessia koskevat teoriat voidaan jakaa kahteen ryhmään. Ensimmäinen painottaa yksiulotteista prosessia, joka päättyy kulttuurivähemmistön sulauttamiseen. Toinen taas painottaa kulttuuripluralismia eli monikulttuurisuutta. Yksiulotteinen prosessi on eräänlaista assimilaatiota eli sulauttamista, sillä kyseessä on yksisuuntainen prosessi, jonka avulla vähemmistön jäsen omaksuu enemmistön arvot ja käyttäytymisen. Sulautumismallin oletuksena on, että tämän yksisuuntaisen muutosprosessin seurauksena alkuperäinen etninen tai kulttuurinen identiteetti häviää ennen pitkää.

Monikulttuurisuutta painottavassa mallissa etniset vähemmistöryhmät ja niiden jäsenet säilyttävät enemmän tai vähemmän perinteisen kulttuurinsa sopeutuessaan enemmistöyhteiskuntaan. Samalla oletuksena on myös enemmistökulttuurin muutos ja sopeutuminen monikulttuurisuuteen. Tämän mallin mukaan erilaiset kulttuuriryhmät voivat elää ja elävät usein samalla alueella säilyttäen ainakin osan omasta kulttuuristaan samalla kun ne osallistuvat ympäröivän yhteiskunnan toimintaan. (Liebkind 2000.) Pienemmän alakulttuurin normit on helpompi omaksua. Valtaväestöllä on merkittävä vaikutus siihen, miten maahanmuuttaja kotoutuu. Oma etninen ryhmä on maahanmuuttajalle tärkeä sosiaalinen verkosto. Omassa etnisessä ryhmässä voi puhua äidinkieltä ja viettää aikaa, kuten kotimaassa on totuttu. Ihmisillä on samoja kokemuksia, joita voidaan jakaa, eikä omaa olemassaoloaan tarvitse selitellä. Monia uuteen elämään liittyviä perustaitoja ja normeja ei kukaan opeta. Ennen automaattisesti sujuneet asiat vaativat pohdintaa. Oma etninen ryhmä toimii apuna tässä. (Räty 2002, 112-117.)

Talib ja Lipponen (2008, 11) ymmärtävät monikulttuurisuuden tilana, jossa näennäisesti yhtenäiseen väestöön tulee erilaisia ihmisiä. Eurooppalaisissa monikulttuurisissa yhteisöissä eläteltiin vielä viime vuosikymmenillä ajatusta siitä, että ihmiset voisivat elää vierekkäin, vaikka he säilyttäisivät etniset, kulttuuriset ja

uskonnolliset elämänmuotonsa. Tämä ajatus jouduttiin kuitenkin hylkäämään, koska kotoutuminen (akkulturaatio) ei tapahtunutkaan oletetun mukaisesti, vaan tuloksena on syntymässä uudenlaisia transkulttuurisia sekoitelmia, hybridejä. Uusi tulkinta herättelee ajatusta siitä, etteivät varsinkaan nuoret ihmiset määrittele itseään vain tiettyjen etnisten kategorioiden tai kulttuurien kautta, vaan he osallistuvat yhteisöihinsä ennen kaikkea ihmisinä, jotka ovat vapaita valitsemaan erilaisista elämänmuodoista itselleen parhaiten soveltuvat.

3.5 Akkulturaatioasenteet

Liebkind (2000) sanoo, että ihmisten erilaisia suhtautumistapoja akkulturaatioprosessiin voidaan kuvata akkulturaatioasenteiden avulla. Akkulturaatioasenteet saadaan selville kahden peruskysymyksen avulla. Ensimmäinen koskee oman etnisen tai kulttuurisen ominaislaadun ja identiteetin säilyttämistä ja kehittämistä: ”Ovatko oma etninen/kulttuuri-identiteettini ja -tapani arvokkaita ja pitäisikö ne säilyttää?”. Toinen kysymys koskee ryhmien välisten kontaktien ja yhteiskunnallisen osallistumisen toivottavuutta: ”Pitäisikö minun hakeutua myönteiseen vuorovaikutukseen valtaväestön kanssa ja osallistua yhteiskuntaelämään?”. Liebkind muistuttaa, etteivät nämä kaksi kysymystä mittaa samaa asiaa. Ensimmäisen kysymyksen ääripäinä ovat siis joko oman kulttuurin täydellinen säilyttäminen ja siihen samastuminen tai oman kulttuurin täydellinen hylkääminen. Kun taas toisessa kysymyksessä mitataan kontakteja valtaväestöön ja osallistumista yhteiskuntaelämään.

Näistä kahdesta Liebkindin esittämästä kysymyksestä muodostuu kulttuurivähemmistöjen asenteiden nelikenttä, joka on John Berryn luoma akkulturaatiomalli. Forsander (2001) selostaa, miten Berry on jakanut akkulturaatiokäsitteen akkulturaatioasenteen mukaan *integraatioon*, *assimilaatioon*, *marginalisaatioon* ja *separaatioon* tai *segregaatioon*. Domander (1992, 12-13) sanoo, että edellä esitettyihin kysymyksiin myöntävästi vastaaminen kertoo integraatioasenteesta. Tällöin maahanmuuttaja kunnioittaa omaa kulttuuriaan ja kielen säilyttämistä, mutta pyrkii sopeutumaan ympäröivään yhteiskuntaan niin että hän perehtyy myös valtaväestön kieleen ja kulttuuriin. Integraatiolla on havaittu olevan Liebkindin (2000) mukaan suotuisin vaikutus hyvään sopeutumiseen. Assimilaatiosta

voidaan puhua Berryn (1997) mielestä silloin kun maahanmuuttaja haluaa opetella suomen kielen ja pyrkii toimimaan mahdollisimman paljon suomalaisten tavoin. Tällöin valtakulttuurin tapojen ja kielen omaksuminen mahdollisimman nopeasti saattaa tuntua maahanmuuttajasta ainoalta mahdollisuudelta pärjätä uudessa ympäristössä. Tällöin oman kulttuurin säilyttämistä ei nähdä tärkeänä (Berry 1997). Mikäli maahanmuuttaja ei pidä oman kulttuurinsa säilyttämistä tärkeänä, mutta ei pääse myöskään valtakulttuurin jäseneksi, on vaarana että hän marginalisoituu. Jos omaa identiteettiä ja kulttuuria säilytetään eikä kyetä luomaan yhteyttä ympäröivään yhteiskuntaan, voidaan puhua separaatiosta. Tällöin ihminen itse haluaa säilyttää entisen elämäntapansa, on arjessa tekemisissä vain etnisen ryhmänsä jäsenten kanssa, eikä näe tärkeäksi esimerkiksi valtakielen oppimista. Toisaalta myös ympäröivä yhteiskunta voi torjua mahdolliset yhteydenotot. (Räty 2002, 126-127.)

Liebkind (2000) selostaa, että kyky kehittää ja ylläpitää taitoja molemmissa kulttuureissa ja liikkua näiden välillä on tilanteen asettamien vaatimusten mukaan välttämätöntä psyykkiselle hyvinvoinnille. Yhteenkuuluvuuden tunne omaan ryhmään vaihtelee erilaisissa tilanteissa, välillä tunnetaan kuuluvan enemmän omaan vähemmistöryhmään ja toisessa tilanteessa enemmistöön. Ihmisillä on pyrkimys ylläpitää myönteistä käsitystä itsestään ja he valitsevat kahdesta vaihtoehdoisesta toimintatavasta sen, joka juuri siinä tilanteessa kohentaa heidän minäkuvaansa. Liebkind (2000) kuvailee tutkimuksia, joiden mukaan molempiin kulttuureihin suuntautunut aktiivisuus selittää yleistä elämäntyytyväisyyttä ja vähentää ahdistuneisuutta.

3.6 Kotoutuminen ja kotouttaminen

Kotoutumisesta käytetään kansainvälisessä tutkimuksessa ja kirjallisuudessa käsitettä integraatio. Forsander (2001) nostaa tarkasteluun integraatio-sanan prosessiluonteen, jolla tarkoitetaan jatkuvaa liikettä kohti yhteiskunnan keskiötä. Pyykkönen (2007, 37-39) sanoo integroitumisen tarkoittavan eheytymistä, kokonaistumista, yhdentymistä ja maahanmuuttajien kansalaisiksi kasvamista ja kehittymistä. Suomessa käsite kotoutuminen vakiintui, kun maahanmuuttajien sopeutumista ja oman paikan löytämistä yhteiskunnassa pyrittiin helpottamaan lainsäädännöllisin keinoin. Kotouttamislaki tuli

voimaan 1.5.1999, jossa määriteltiin ensimmäistä kertaa kotouttamisen tavoitteita. Lain tarkoituksena oli edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnanvapautta. Kotoutumisella tarkoitetaan uudistuneessa laissa kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386 maahanmuuttajan mahdollisuutta hankkia suomalaisessa yhteiskunnassa tarvittavat tiedot ja taidot, jotka auttavat tulemaan suomalaisen yhteiskunnan aktiiviseksi ja tasavertaiseksi jäseneksi niin, että hän voi säilyttää omaa kulttuuria ja kieltään. Kotouttamisella taas tarkoitetaan laissa viranomaisten järjestämiä toimenpiteitä, jotka edistävät kotoutumista. Maahanmuuton kasvun myötä on syntynyt uusia palvelutarpeita ja resursseja kotouttamisen edistämiseen on ollut tarpeen lisätä. Valtion vuosien 2012–2015 kotouttamisohjelman (2012, 24) painopistealueet ovat maahanmuuttajien työllisyyden edistäminen, maahanmuuttajalasten ja -nuorten sekä perheiden ja naisten tuki. Kotouttamisohjelman avulla halutaan vahvistaa maahanmuuttajien osallisuutta. Näin eri väestöryhmien välistä vuorovaikutusta ja hyviä etnisiä suhteita pyritään lisäämään.

Suomessa työ- ja elinkeinotoimistot tekevät kotoutumissuunnitelman työttömäksi työnhakijaksi rekisteröityneelle työnhakijalle (Pöyhönen, Tarnanen, Vehviläinen, Virtanen ja Pihlaja 2010, 51-52). Työttömille maahanmuuttajille laaditaan henkilökohtaiset tai perhekohtaiset kotoutumissuunnitelmat työvoimahallinnon ja kunnan yhteistyössä. Suunnitelmassa huomioidaan maahanmuuttajan kieli- ja ammattikoulutustarpeet ja suunnitellaan miten hän pääsee mukaan työelämään (Räty 2002, 145). Maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumislain mukaan kotoutumissuunnitelmaan kolmen vuoden ajan ensimmäisen oleskeluluvan tai oleskelukortin myöntämisestä taikka oleskeluoikeuden rekisteröimisestä. Kotoutumissuunnitelma laaditaan ensin korkeintaan yhdeksi vuodeksi. Kotoutumisaika voi kestää kaikkiaan kolme vuotta ja jossain tapauksissa enintään viisi vuotta (esim. luku- ja kirjoitustaidottomilla). Vuosittain tehdään noin 3 500 kotoutumissuunnitelmaa uusille Suomeen muuttaville kotoujille, toteavat Saarto ja Vattulainen (2008, 3).

Kunnat vastaavat työvoimaan kuulumattomien maahanmuuttajien kotoutumispalvelujen järjestämisestä (Pöyhönen, Tarnanen, Vehviläinen, Virtanen ja Pihlaja 2010, 51-52). Uusikylä, Tuominen, Reuter ja Mäkinen (2005) selostavat että kunnan tulee laatia kotouttamisohjelma yhteistyössä sosiaalitoimen, sivistystoimen, asuntotoimen, työvoimahallinnon ja Kansaneläkelaitoksen kanssa. Mukana ohjelman laatimisessa tulisi olla myös maahanmuuttajia, kansalaisjärjestöjä ja muita paikallisia tahoja. Kotouttamisohjelmassa määritellään, miten maahanmuuttajat saavat tarvittavat

perustiedot suomalaisesta yhteiskunnasta ja sellaisen kielitaidon, että he voivat työllistyä tai jatkaa opintoja, harjaannuttaa luku- ja kirjoitustaitoaan sekä saada kontakteja maan asukkaisiin ja pääsevät näin sisälle yhteiskuntaelämään.

Mammon (2010) on tutkinut kolmen etnisen ryhmän, afganistanilaisten, kurdien ja venäläisten, kotoutumista Suomeen. Hyvä suomen kielen taito, joustava sopeutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja työ olivat Mammonin tutkimuksen mukaan tärkeällä sijalla maahanmuuttajan elämässä. Tutkimuksessa maahanmuuttajat nostivat sopeutumisen kannalta esille kotoutumisprosessin aikana merkittävinä kokemuksina suomen kielen opiskelun, suomalaisen kulttuuriin sopeutumisen, syrjäytymisen ja rasismien, oman kulttuurin säilyttämisen tärkeyden, sosiaalisen tukiverkoston, suomalaisen kouluelämän, vapaa-ajan ja harrastukset, työelämän ja minäkäsityksen. Tutkimus osoitti kotoutumisen olevan yksilöllistä. Esille nousi kolme erilaista kotoutumistyyppiä: selviytyjät, realistiset sopeutujat ja sinnittelijät.

3.6.1 Kotoutuminen voimaantumisprosessina

García-Ramírez, Mata, Paloma ja Hernandez-Plaza (2011) tarkastelevat liberaatiopsykologian näkökulmasta akkulturatiiivista integraatiota eli kotoutumista. Kyse on voimaantumisen prosessista, jolloin maahanmuuttaja hankkii uutta tietoa sekä ulkoisesta maailmasta että itsestään. Kyseessä on monimutkainen prosessi, jonka aikana ihminen itse muuttuu ja kykenee muuntamaan painostavat asiat voimaannuttavaksi kontekstiksi. García-Ramírez ym. (2011) mukaan tässä psykologisessa prosessissa sulautetaan ja uudelleen rakennetaan käsitys itsestä suhteessa ympäröivään maailmaan ja omasta paikasta siellä. Tämä vaatii ensinnäkin tiedon hankkimista ja siirtoa sekä kykyä sopeutua uusiin tilanteisiin ja ympäristöihin. Toiseksi maahanmuuttajan tulee hankkia ja käyttää tarvittavia voimavaroja saavuttaakseen hyvinvointia. Kolmanneksi hänen on kehitettävä sosiaalisia verkostoja ympärilleen. Neljänneksi on saatava tunnetta kuulumisesta yhteisöön. Akkulturatiiivinen integraatio voidaan nähdä vapauttavana matkana kansalaisuuteen ja voimauttavana prosessina, joka perustuu oikeuksien ja velvollisuuksien sisäistämiseen olemalla aktiivinen jäsen yhteiskunnassa. (García-Ramírez ym. 2011.)

Voimaantumisprosessin aikana maahanmuuttaja saa uusia tapoja vaikuttaa

yhteisöllisiin päätöksiin, tuottaa muutosta ja näin mahdollistaa menestymisensä yhteiskunnassa. Kun maahanmuuttajat oppivat reflektoimaan ja arvioimaan omaa toimintaansa, heidän asemansa muuttuu yhteiskunnassa, he uudelleen rakentavat persoonalliset ja sosiaaliset voimavaransa lähteet sekä arvioivat tavoitteensa ja päämääränsä uudelleen. Hänestä tulee näin osa yhteiskuntaa ja saa hän kansalaisoikeudet. (García-Ramírez ym. 2011.)

Tärkeää on muistaa, että kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi. García-Ramírez ym. (2011) toteavat, että onnistuneen kotoutumisen mahdollistavat positiivinen suhtautuminen maahanmuuttajiin ja vastaanottavan maan monikulttuurisuus. Rätty (2002, 114-115) muistuttaa, että ympäristön tuki ja turva vaikuttavat olennaisesti maahanmuuttajan sopeutumisprosessiin. Suomalainen yhteiskunta vaikuttaa maahanmuuttajien elämään henkilökohtaisten suhteiden tasolla, virallisella maahanmuuttopolitiikalla ja maahanmuuttajiin suunnattujen toimenpiteiden kautta sekä yleisemmin ilmapiirin tasolla.

Voimaantumista voidaan tukea erilaisilla toimintamalleilla. Paloma, Garcia-Ramirez, Mata (2010) kuvailevat artikkelissaan ruohonjuuritasolla toimivan yhdistyksen vaikutusta andalusia-marokkolaisten maahanmuuttajien voimaantumiseen. Yhdistyksellä oli keskeinen rooli maahanmuuttajan oman itsen ja kansalaisuuden rakentamisessa. He nostavat Siitosen ja Zimmermanin teorioiden mukaisesti ryhmän merkityksen tärkeään rooliin. Yhdistys tarjosi emotionaalista tukea, kielikursseja, työpajoja sosiaalisten taitojen harjaanuttamiseen sekä käsitöiden ja ruoan laittoon. Yhdistys toimi tärkeänä kohtaamispaikkana maahanmuuttajille ja tutustutti heitä myös paikallisiin ihmisiin mm. monikulttuuristen juhlien ja erilaisten vierailuiden avulla. Yhdistyksen toiminnan avulla pyrittiin vahvistamaan myös maahanmuuttajien omaa kulttuuria. Yhdistyksen keskeinen tehtävä oli jakaa tietoa maahanmuuttajille heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä pyrkiä parantamaan sosiaalisia suhteita valtaväestöön ja parantaa palveluiden pariin pääsyä.

3.6.2 Kotoutumisen haasteet

Suomalaiseen yhteiskuntaan integroituminen ei ole yksinkertaista (Liebkind 2000). Suvaitsemattomaan ja rasistiseen ympäristöön törmää moni maahanmuuttaja, erityisesti

jos hän poikkeaa ulkonäöltään selvästi suomalaista. Rasismi voi ilmetä avoimena psyykkisenä ja fyysisenä väkivaltana tai piilevänä vieroksuntana, kuten haluttomuutena toimia maahanmuuttajien kanssa. Myös viranomaisten taholta voidaan kokea epätasa-arvoista kohtelua. Maahanmuuttajat voivat kokea, että viranomaiset ovat haluttomia palvelemaan tai että ulkomaalainen leimataan jo ennalta vaikeaksi asiakkaaksi. (Liebkind 2000; Rätty 2002, 114-118.) Domander (1992) tarkentaa käsitteitä kertoen, että segregaatiossa eli eristämisestä puhutaan, kun vähemmistöltä kielletään virallisesti tai tosiasiallisesti pääsy laajemman yhteisön sosiaaliseen, kulttuuriseen, poliittiseen tai taloudelliseen kanssakäymiseen. Diskriminaatio eli syrjintä on lähes samaa tarkoittava käsite kuin segregaatio. Rasismi puolestaan on rodun perusteella tapahtuvaa syrjintää. (Domander 1992, 12-13.) Oma yhteisö suojaa vähemmistöjä usein suorilta rasimin ja syrjinnän kokemuksilta tarjoten sosiaalista tukea (Liebkind 2000).

Vieraaseen kulttuuriin sopeutuminen aiheuttaa stressiä, jota Liebkind (2000) kutsuu akkulturaatiostressiksi. Se voi ilmetä heikenneenä psyykkisenä terveytenä, ulkopuolisuuden tai vierauden tunteena, psykosomaattisina oireina tai identiteettiongelmoina. Stressin määrä riippuu maahanmuuttajan syrjinnän kokemuksista. Uuteen maahan muuttaminen ja sinne sopeutuminen ei välttämättä ole uhka ihmisen hyvinvoinnille, muistuttaa Liebkind (1994). Maahanmuuttajan on selvittävä kaikista menneisyyden tapahtumista ja samalla uusien asioiden tuomasta hämmennyksestä. Vaikeuksista selviytyminen voi tuoda tunteen siitä, että pärjää, mikä kasvattaa itsetuntoa ja antaa uusia voimia.

Muutto uuteen maahan ja sinne sopeutuminen saattavat vaikuttaa myös perhesuhteisiin. Maahanmuuton vaikutusta perhesuhteisiin ovat tutkineet aiemmin Hyman, Guruge ja Mason (2008) psykologisen ja sosiokulttuurisen sopeutumisen näkökulmasta. He keskittyivät tutkimuksessaan Etiopiasta Torontoon muuton vaikutuksiin maahanmuuttajien perhesuhteissa. Muutto uuteen maahan vaikutti perhe-elämään vähentyneenä tukena kodin ja lasten hoidossa. Lisäksi ero muista perheenjäsenistä ja läheisistä ystävistä aiheutti eristäytyneisyyttä ja emotionaalisen tuen puutetta. Toisaalta ero perheestä vaikutti siten, että puoliset lähentyivät enemmän toisiaan. Myös sukupuolirooleissa tapahtui muutoksia, kun naiset vastasivat aikaisemmin kodin ja lasten hoidosta, mutta muuton myötä puoliset jakoivat enemmän kotitöitä. Kotitöiden lisäksi myös päätöksiä tehtiin aiempaa enemmän yhdessä ja puoliset keskustelivat erilaisista ratkaisuvaihtoehdoista. Huolimatta aikaisemmasta koulutus- ja työkokemuksesta maahanmuuttajien sosiaalinen asema ja tulot heikkenivät

muuton vuoksi. Tulojen lasku ja roolien sekoittuminen olivat tutkimuksen mukaan yhteydessä lisääntyneiden konfliktien määrään avioliitossa, joista osa päättyi avioeroon. Naisten itsenäisyys kasvoi muuton myötä, joka mahdollisti töihin menemisen kodin ulkopuolelle ja esimerkiksi avioerotilanteessa rahallisen tuen saamisen.

Eriarvoisuus asunto- ja työmarkkinoilla on asia, joka omalta osaltaan vaikeuttaa maahanmuuttajan sopeutumista uuteen ympäristöön. Suomessa koulutus ja työ ovat keskeisellä sijalla yhteiskuntaan integroitumisessa. Maahanmuuttajalla saattaa olla puutteellinen koulutus. Tai kotimaassa suoritettu tutkinto ei ehkä pädekään Suomessa. Tutkintojen tunnustamista ja vastaavuuspäätöstä tulee osata hakea opetusministeriöltä. (Sisäasianministeriö 2011, 18-29.) Maahanmuuttajasta saattaa tuntua, että suomalaisen yhteiskunnan normijärjestelmä osaltaan mitätöi maahanmuuttajan kyvyt. Elinikäisen oppimisen ideologia, aikuisopiskelun yleisyys ja yleensä opiskelun tärkeyden korostaminen saattavat myös tuntua monesta maahanmuuttajasta vieraalta. (Räty 2002, 114-115.)

Maahanmuuttajien työllistymisen suurimpana esteenä on usein kielitaidon puute, joka on työmarkkinoilla toimimisen perusedellytys. Toisaalta maahanmuuttajilla voi olla itsellä epärealistisia odotuksia oman työllistymisen suhteen, eivätkä he tunne suomalaista työelämää tarpeeksi. Toisaalta myös työnantajan puolella voi olla tiedon puutetta tai asenteita, jotka estävät maahanmuuttajien työllistymistä. (Maahanmuuttajien työllistymisen esteet - Sisäasianministeriö 2011, 18-29.) Sisääntuloammatit ovat usein ravintola- ja siivousalalla eli kyse on ensimmäisistä työpaikoista suomalaisilla työmarkkinoilla. Niiden merkitys on suuri, koska ammattitaitoa ja -resursseja vastaavaan työhön on vaikea päästä ilman työkokemusta Suomessa. Ulkomailla hankittua työkokemusta ei useinkaan juuri arvosteta. Lisäksi kielitaidon ja muun sosiaalisen pääoman hankkiminen sisääntuloammateissa voi auttaa maahanmuuttajaa eteenpäin ja työllistymään myöhemmin oman alan työtehtäviin. Työnantajan kannalta on pienempi riski palkata maahanmuuttaja, jolla on jo työkokemusta Suomesta. (Rissanen, Partanen, Pitkänen, Teppo & Salmela 2004, 33.)

Suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä on uusi ja outo. Maahanmuuttaja ei ole tottunut elämään valtion avustuksilla. Asema voi tuntua kiusalliselta. Toisaalta sosiaaliturvan itsestänselvyys saattaa antaa virheellisesti tunteen yrittämisen ja työnteon tarpeettomuudesta. (Räty 2002, 114.)

4 ALKUKARTOITUS JA KOTOUTUMISKOULUTUS

4.1 Alkukartoitus

Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) määrää alkukartoituksen tehtäväksi työttömille työnhakijoille, toimeentulotuen saajille ja muille sitä pyytävillä maahanmuuttajille (9-10§). Alkukartoitus tulee järjestää kahden kuukauden kuluessa asiakkuuden alkamisesta TE-toimistossa tai sosiaalitoimessa tai alkukartoituksen pyytämisestä (9-10§). Kotoutumisen edistämiseen liittyvästä alkukartoituksesta säädetään tarkemmin Valtioneuvoston asetuksessa 570/2011. Asetuksen mukaan alkukartoitukseen sisältyy alkuhaastattelu ja tarpeen tullen muita toimenpiteitä. Alkuhaastattelussa tarkoituksena on selvittää maahanmuuttajan yleiset kotoutumisvalmiudet. Näihin kuuluvat luku- ja kirjoitustaito, suomen ja ruotsin kielen taito, opiskelutaidot ja -valmiudet, aikaisempi työkokemus ja koulutus, erityistaidot ja muut vahvuudet, omat toiveet työllistymiseen ja koulutukseen liittyen, elämäntilanne ja siihen liittyvät palvelutarpeet. Alkukartoitukseen voidaan sisällyttää alkuhaastattelussa saatujen tietojen perusteella myös muita tarkentavia toimenpiteitä. Näitä ovat muun muassa henkilön osaamisen kartoitus ja tunnistaminen, palvelutarpeiden kartoitus ja urasuunnitelmien tekeminen. (Valtioneuvoston asetus 570/2011, 1§.)

Alkuhaastattelu ja tarkentavat toimenpiteet tehdään maahanmuuttajan äidinkielellä tai kielellä, jota maahanmuuttaja osaa riittävästi. Alkukartoituksen perusteella maahanmuuttajalle laaditaan kotoutumislain (1386/2010) mukainen kotoutumissuunnitelma, jossa huomioidaan maahanmuuttajan yksilölliset palvelutarpeet. Alkukartoituksesta saadaan tärkeää tietoa maahanmuuttajasta ja sen perusteella hänet ohjataan työmarkkinoille, tarvettaan vastaavaan koulutukseen tai muihin kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin tai palveluihin. (Valtioneuvoston asetus 570/2011, 2§.)

4.2 Kotoutumiskoulutus

Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on edistää maahanmuuttajan työelämään ja

jatkokoulutukseen pääsyä. Lisäksi sen tarkoituksena on lisätä yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja elämänhallintaan liittyviä valmiuksia. Tavallisesti kotoutumiskoulutus on oppivelvollisuusiän ylittäneille maahanmuuttajille suomen tai ruotsin kielen opetusta ja tarvittaessa luku- ja kirjoitustaidon opetusta. Kotoutumiskoulutus voi olla myös aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamista tai tutkinnon tunnustamista. Myös ammatillinen suunnittelu ja uraohjaus voivat olla lain mukaan kotoutumiskoulutusta. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386, 20§.)

Opetushallitus laatii kotoutumiskoulutuksen tavoitteet, kehittää opintojen rakennetta ja pyrkii takaamaan valtakunnallisesti koulutuksen yhdenvertaisuuden. Kotoutumiskoulutus tulee järjestää Opetushallituksen opetussuunnitelmien mukaisesti, joissa määritellään tavoitteet aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutukselle. Luku- ja kirjoitustaidon opetuksesta on oma opetussuunnitelmansa. Kotoutumiskoulutus toteutetaan tavallisesti työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena, jota määrittelee laki julkisista työvoimapalveluista (2002/1295). Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus vastaa kotoutumiskoulutuksen järjestämisestä toimialueellaan. Työ- ja elinkeinotoimisto ohjaa maahanmuuttajan kotoutumiskoulutukseen. Kunta voi sekä järjestää kotoutumiskoulutusta että ohjata maahanmuuttajan hakeutumaan joko järjestämäänsä kotoutumiskoulutukseen tai muun toimijan järjestämään omaehtoiseen opiskeluun. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386, 21 §). Omaehtoisena opiskeluna järjestetty kotoutumiskoulutus voi olla esimerkiksi perusopetusta, ammatillista koulutusta, lukio-opetusta, täydennyskoulutusta, ammattikorkeakoulu- tai yliopistokoulutusta (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386, 20-24 §).

Kotouttamiskoulutuksessa suomen kielen opiskelu on erityisen tärkeässä roolissa. Riittävä suomen kielen taito on edellytys, jotta maahanmuuttaja pärjää suomalaisessa yhteiskunnassa työssä tai opiskelussa. Kielellisenä tavoitteena on, että maahanmuuttaja saavuttaa toimivan peruskielitaidon suomen tai ruotsin kielessä. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386, Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelma 2012, 8, 24.) Suomen kielen lisäksi kotoutumiskoulutuksessa opiskellaan yhteiskuntatietoja, arkielämän taitoja, kulttuurin tuntemusta, pohditaan ammatinvalintaan liittyviä kysymyksiä ja annetaan ohjausta työelämään liittyen. Koulutukseen kuuluu usein myös työharjoittelua (Pöyhönen ym. 2010, 70). Omaehtoinen opiskelu voi erota sisällöltään ja määrältään huomattavasti kotoutumiskoulutuksesta. Keskeistä kotoutumiskoulutuksessa on opetussuunnitelman mukaan yksilöllisyyden huomioiminen. Perustavoitteet kotoutumisessa ovat kaikille

samat, mutta yksilölliset valmiudet, taidot ja tavoitteet vaihtelevat. Ohjaus nousee keskeiselle sijalle maahanmuuttajan tukemisessa kohti henkilökohtaisia tavoitteita. (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelma 2012, 23.)

Maahanmuuttajilla on vapaus hakeutua opiskelemaan haluamalleen ammattialalle. Edellytyksenä kuitenkin on riittävä suullinen ja kirjallinen suomen kielen taito opinnoissa selviytymiseksi. (Koskimäki 2004.) Koskimäki (2004) toteaa osan maahanmuuttajista hakeutuvan ammatilliseen koulutukseen valmistavaan koulutukseen kotoutumiskoulutuksen jälkeen. Valmistava koulutus tutustuttaa maahanmuuttajia tarkemmin ammatilliseen koulutukseen, erilaisiin vaihtoehtoihin ja ammatinvalintaan liittyviin kysymyksiin. Koulutus antaa maahanmuuttajille tai maahanmuuttajataustaisille tarvittavat yleiset valmiudet kaikkeen ammatilliseen peruskoulutukseen. (Opetushallitus 2008.)

Maahanmuuttajat hakevat koulutuspaikkaa yhteishaun tai joustavan valinnan kautta. Opintojen kesto ja laaja-alaisuus saattavat yllättää opiskelijan. Pohjakoulutukseen liittyy kysymyksiä vastaako se Suomen peruskoulua vai lukiota. Myös ammatillisen koulutuksen rakenne saattaa olla hyvinkin erilainen kuin lähtömaassa mikä saattaa hämmentää opiskelijaa. Omassa maassa opinnot parturikampaajaksi saattoivat kestää vain muutaman kuukauden, kun Suomessa opiskellaan kolme vuotta. Valinnanmahdollisuuksien paljous voi vaikeuttaa koulutusjärjestelmämme ymmärtämistä, kun tarjolla on muun muassa tutkintotavoitteinen koulutus, näyttötutkintoon tähtäävä opetus, valmentavaa koulutusta, lisä- ja täydennyskoulutusta. (Tanskanen & Härkönen 2004.) Hirvonen, Lerkkanen ja Muuronen (2007) esittävät vaihtoehtojen runsauden edellyttävän opiskelijalta itseohjautuvuutta ja opintojen suunnittelua. Suomalaiseen kulttuuriin sopeutumisen vaiheet heijastuvat Tanskasen ja Härkösen (2004) mukaan opiskelijan valintoihin ja koulutyöhön.

4.3 Alkukartoitus ja kotoutumiskoulutus Palapeli2–projektissa

Palapeli2 on ESR-osarahoitteinen maahanmuuttajien kotoutumis- ja koulutusprojekti. Keski-Suomen ELY-keskus hallinnoi Palapeli2-projektia, jonka toteutuksesta vastaa Jyväskylän TE-toimisto. Projektin toimialueena on koko Keski-Suomi. Palapeli kehittää

ja järjestää alkukartoitusta, tarjoaa monipuolista alkuvaiheen koulutusta, ohjausta ja neuvontaa maahanmuuttajille. Palapeli2:n alkukartoituksen ja alkuvaiheen suomen kielen koulutuksen aloittaa noin 130-150 maahanmuuttajaa vuodessa. (Huttunen, Karinen, Kivisik, Korhonen, Laine, Mikkonen, Prisada, Ruohomäki & Sallinen 2012, 12-18.)

Uuden maahanmuuttaja-asiakkaan asioidessa TE-toimistossa tai Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajapalveluissa, ohjataan hänet Palapeli2-projektin alkukartoitukseen. Tavoitteena on, että alkukartoitukseen pääsisi mahdollisimman pian Suomeen muuton jälkeen. Alkukartoitus järjestetään neljä tai viisi kertaa vuodessa noin kahden ja puolen kuukauden välein. Palapeli2-projektin alkukartoitukseen hakeudutaan täyttämällä hakemus, jolla kerätään esitietoja maahanmuuttajasta. Alkukartoituksen käynnistämisen edellytyksenä on, että maahanmuuttajalla on pysyvä oleskelulupa Suomeen. Palapeli2-projektin alkukartoituksen hakijat jaetaan hakemuksesta saatujen esitietojen perusteella lyhyeen ja pitkään alkukartoitukseen opiskeluvalmiuksien, koulutustaustan ja aiempien opiskelijain kielten mukaan. Ryhmäjako tehdään valintakokouksessa, johon osallistuu Palapeli2-projektin ja TE-toimiston työntekijöitä. Alkukartoitus alkaa eri kielille tulkatulla alkukartoitusinfolla, johon kaikki kartoitettavat osallistuvat. Pitkä alkukartoitus on kestoltaan neljästä viiteen päivää. Lyhyen kartoituksen kesto on kahdesta ja puolesta tunnista neljään tuntiin. Pitkään alkukartoitukseen sisältyy erilaisia kirjallisia ja suullisia tehtäviä, joilla kartoitetaan maahanmuuttajan äidinkielen kirjoitusvalmiuksia, matemaattisia valmiuksia, muistin ja hahmotuskyvyn toimintaa ja opiskeluvalmiuksia. Lyhyt alkukartoitus koostuu haastattelusta, jossa kerätään tietoa maahanmuuttajan koulutuksesta, työkokemuksesta, kielitaidosta, elämäntilanteesta sekä koulutus- ja työllistymistavoitteista. Lisäksi sekä lyhyen että pitkän alkukartoituksen osallistujien suomen kielen taito testataan. (Huttunen, Karinen, Kivisik, Korhonen, Laine, Mikkonen, Prisada, Ruohomäki & Sallinen 2012, 12-18.)

Alkukartoituksen tuloksista kootaan yhteenveto, jonka pohjalta jokaiselle maahanmuuttajalle tehdään suositus sopivasta kotoutumiskoulutuksesta. Koonnit, tulokset ja suositukset käsitellään kokouksessa, jossa mukana ovat alkukartoituksessa mukana olleet projektityöntekijät. Haasteellista on se, että sopivaa koulutusta ei ole aina saatavilla juuri silloin kun maahanmuuttaja sitä tarvitsisi. Siksi on tärkeää miettiä suosituksen lisäksi mahdollisen odotusajan kulumiseksi toinen koulutusvaihtoehto. Nykyinen alkukartoitusmalli on testattu Palapeli2 –projekissa vuosina 2010 ja 2011 eri

opiskelijaryhmissä ja mallia kehitetään koko ajan. (Huttunen, Karinen, Kivisik, Korhonen, Laine, Mikkonen, Prisada, Ruohomäki & Sallinen 2012, 12-18.)

Suurin osa alkukartoituksen käyneistä maahanmuuttajista aloittaa suomen kielen opiskelun kartoituksen jälkeen Palapeli2-projektissa. Kyse on suomen kielen alkeiskurssista, jossa nimensä mukaisesti opiskellaan suomen kielen alkeita ja muita kotoutumista tukevia opintoja. Tavoitteena on tarjota kielikoulutusta mahdollisimman nopeasti maahantulon jälkeen. Opetus tapahtuu neljässä eritasoisessa ryhmässä. Ryhmäjoissa huomioidaan maahanmuuttajan suomen kielen taito, koulutustausta ja opiskeluvalmiudet. Keskimääräinen opiskeluaika Palapelissä on kaksi ja puoli kuukautta. Palapelin tarjoama koulutus ei ole varsinaista kotoutumiskoulutusta, se on kotoutumislain mukaista omaehtoista opiskelua (2010, 22-25§). Palapelin jälkeen opiskelijat ohjataan tavallisesti työvoimapoliittiseen maahanmuuttajakoulutukseen, joka on useimmiten kielikoulutusta. (Huttunen, Karinen, Kivisik, Korhonen, Laine, Mikkonen, Prisada, Ruohomäki & Sallinen 2012, 12, 18.)

Palapeli2-projekti tarjoaa ja kehittää ryhmämuotoista ohjausta ja neuvontaa kotoutumislain mukaisesti (2010, 7§). ”Perustietoa Suomesta” –kurssilla maahanmuuttajille avataan suomalaisen yhteiskunnan toimintaa ja Suomessa asuvien oikeuksia ja velvollisuuksia. Lisäksi kurssin aikana tutustutaan viranomaistoimintaan ja valtion eri hallintoaloihin sekä virastoissa asioimiseen. Opetus kurssilla tapahtuu joko maahanmuuttajan omalla kielellä tai jollain muulla ymmärrettävällä kielellä, usein englanniksi. Maahanmuuttajayhdistyksestä voidaan pyytää paikalle kulttuuritulkki, joka auttaa maahanmuuttajaa ymmärtämään lähtömaan ja Suomen kulttuurieroja. (Huttunen, Karinen, Kivisik, Korhonen, Laine, Mikkonen, Prisada, Ruohomäki & Sallinen 2012, 12, 18, Laki kotoutumisen edistämisestä 7§.)

Palapeli2-projektin ohjauspalvelut tukevat kotoutumisessa ja urasuunnittelussa, kielen opiskelussa, koulutukseen ja työelämään liittyvissä kysymyksissä (laki kotoutumisen edistämisestä 8§). Jokaisen kurssin aloittavan kanssa käydään ohjauskeskustelu, jossa keskustellaan kotoutumisesta, koulutus ja tulevaisuuden suunnitelmista. Tarvittaessa ohjauskeskustelussa on tulkki paikalla. Keskeistä ohjauspalveluissa on auttaa maahanmuuttajaa suunnittelemaan omaa elämää Suomessa, joten ohjaussuhde on usein pitkäjänteinen ja tarpeen mukaan syntyvä. (Huttunen, Karinen, Kivisik, Korhonen, Laine, Mikkonen, Prisada, Ruohomäki & Sallinen 2012, 12, 18.)

4.4 Kotoutumiskoulutuksen ongelmakohtat

Suokonautio (2008, 109-112) seurasi viisi vuotta 33 maahanmuuttajan elämää Palapelin kotoutumiskoulutuksen jälkeen. Suokonautio (2008) tarkastelee tutkimuksessaan millaista pääomaa kotoutumiskoulutus on maahanmuuttajille antanut ja miten se on auttanut heitä integroitumaan suomalaisen yhteiskunnan jäseniksi. Tutkimuksesta selviää, että kotoutumiskoulutuksessa olevien maahanmuuttajien keskeisimpänä tavoitteena oli saada työtä Suomesta. Tutkimus osoitti kuitenkin vain muutaman työllistyneen lähelle aikaisempaa ammittiaan olevaan työhön täydennyskoulutuksen avulla. Osa oli työllistynyt ns. sisääntuloammattaihin, kuten pizzeriatyöhön. Suurin osa maahanmuuttajista oli jäänyt eräänlaiseen välitilaan, jossa kaikki mahdollinen koulutus oli käyty, mutta tulevaisuus näytti kuitenkin kovin epävarmalta. Haastavaksi työn saannin teki tutkimuksen mukaan erityisesti riittämätön kielitaito. Kotoutumiskoulutuksen jälkeen viiden vuoden aikana hankittu kielitaito erilaisissa työvoimapolitiittisissa kielikoulutuksissa ei riittänyt maahanmuuttajien mukaan suomalaisille työmarkkinoille. Kotoutumiskoulutuksesta maahanmuuttajat ovat antaneet hyvää palautetta, vaikka pelkän kielikoulutuksen ei koettu tuovan apua työllistymiseen. Sen lisäksi tarvittaisiin mahdollisuuksia kasvattaa kulttuurista ja sosiaalista pääomaa, jota maahanmuuttajilta puuttui. Koulutus tapahtuu oppilaitoksen sisällä ja maahanmuuttajat kaipaisivat enemmän yhteyksiä yhteiskuntaan ja tavalliseen elämään, oppilaitoksiin ja työpaikkoihin. (Suokonautio 2008, 112-115.)

Kotoutumiskoulutuksen jälkeen työllistyminen on haastavaa, joten yhtenä vaihtoehtona on hakeutua muuhun koulutukseen. Toisaalta joskus koulutukset voivat olla väärässä järjestyksessä tai niiden ajoitus on epäonnistunut. Suokonautio (2008, 47) selostaa, miten maahanmuuttaja saattaa lähteä koulutukseen johon hänen taitonsa eivät vielä riitä tai toisaalta maahanmuuttaja saattaa jättää valitsematta koulutuksen, joka olisi hänelle tärkeä.

Kotoutumiskoulutus on ensisijaisen tärkeässä asemassa maahanmuuttajien kotoutumisessa. Kuten Suokonaution tutkimus osoittaa, on kotoutumiskoulutuksessa parannettavaa. Osallisena Suomessa –kokeilun tarkoituksena on kehittää kotoutumiskoulutusta ja parantaa ongelmakohtia lisäten maahanmuuttajien osallistumismahdollisuuksia kotoutumiskoulutukseen. Hankkeessa kokeillaan

vaihtoehtoisia koulutuksen toteuttamistapoja eri puolella Suomea vuosien 2011-2013 aikana. Kotoutumiskoulutuksessa halutaan lisätä maahanmuuttajien osallistumista toiminnallisen pedagogiikan avulla viemällä koulutus osaksi pois luokkahuoneista esimerkiksi työ- ja harjoittelupaikoille. Kotoutumiskoulutuksen työelämälähtöisyyttä pyritään lisäämään myös työharjoittelujaksojen avulla. Lisäksi yksilöllisyys oppimisessa ja opintojen etenemisessä pyritään huomioimaan aiempaa paremmin. Tämä tapahtuu seuraamalla ja arvioimalla oppimista järjestelmällisesti. Myös koko kotoutumiskoulutuksen rakenne on uudistumassa. Tämä mahdollistaa koulutuksen saamisen räätälöidysti kotoutujan yksilöllisen tarpeen mukaan. (Pöyhönen ym. 2010, 70-85.)

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää alkuvaiheen kotoutumiskoulutuksen käyneiden maahanmuuttajien voimaantumista. Tutkimuksen avulla on tavoitteena saada tietoa maahanmuuttajien voimaantumisesta maahanmuuttajien itsensä kertomana.

- (1) Miten maahanmuuttajat kuvaavat omia mahdollisuuksiaan ja tavoitteitaan Suomessa?
- (2) Millaisia sosiaalisia verkostoja maahanmuuttajilla on? Entä millainen rooli ympäristöllä, erityisesti sosiaalisilla tekijöillä, on heidän elämässään?
- (3) Miten maahanmuuttajat kuvaavat omaa toimintaansa ja osallisuuttaan?
- (4) Onko voimaantumisessa havaittavissa prosessimaista muutosta?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimusmetodi, mittari ja tutkimusaineisto

6.1.1 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Haastattelun etuna Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (1997, 194-195) pitävät haastateltavan äänen esille pääsemistä. Haastattelu mahdollistaa tiedon saamisen esimerkiksi tunteista, ajatuksista ja aikomuksista, joita ei Pattonin (2002, 341) mukaan voi tavoittaa esimerkiksi havannoimalla. Patton (2002, 341) korostaa, että laadullisessa tutkimuksessa tutkittavan näkökulma nähdään arvokkaana ja tutkijan tehtävä on ymmärtää ja päästä sisälle haastateltavien tarinoihin. Ruusuvuori ja Tiittula (2005) sanovat, että haastattelijalla on tarve saada tietoa tutkivasta aiheesta ja siksi hän tekee kysymyksiä ja aloitteita ohjaten näin keskustelua. Haastattelun tavoitteena on saada luotettavaa ja pätevää tietoa ennalta määritellystä aiheesta tiivistävät Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (1997, 194-197).

Hirsjärvi ja Hurme (2000, 47) jakavat haastattelumenetelmät strukturoituihin (lomake) ja strukturoimattomiin (avoin) haastatteluihin. Teemahaastattelu sijoittuu strukturoidun ja strukturoimattoman haastattelun välimaastoon. Haastatteluun voi sisältyä sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä, valmista kysymysluetteloa teemahaastattelussa ei laadita. Teemahaastattelussa on mietitty etukäteen valmiit teemat, joista haastateltavien kanssa keskustellaan. Keskusteltavien teemojen järjestys voi vaihdella, kuten myös eri teemojen syvyys, jolla niitä tarkastellaan. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 42-48.) Teemat toimivat haastattelutilanteessa muistilistana ja auttavat haastattelijaa keskustelun ohjaamisessa. Kysymykset muotoutuvat haastattelutilanteeseen sopivalla tavalla mahdollistaen tutkittavan tuovan esille juuri hänen elämäntilannettaan ja kokemustaan kuvaavia asioita. Teemahaastattelu on joustava tiedonkeruumenetelmä, se mahdollistaa vastausten tarkentamisen ja lisäkysymysten avulla syvemmän tiedon saamisen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 66-67.) Vuorovaikutuksellisenä tapahtumana kielen käyttö ja vuorovaikutus nousevat haastattelussa keskeiseen rooliin. Haastattelu tuottaa ja tuo esille ainutlaatuista tietoa

haastateltavasta ja hänen elämästään. Toisaalta haastateltava voi jättää kertomatta asioita, joita ei halua tuoda haastattelijan tietoon.

6.1.2 Teemahaastattelurungon muodostaminen

Voimaantumisen käsite on moninainen ja sen tutkimiseen on käytetty erilaisia näkökulmia. Useimmat kansainväliset tutkimukset, joissa lähtökohtana on Zimmermanin psykologinen voimaantuminen, ovat kyselylomaketutkimuksia. Tutkimuksissa on hyödynnetty voimaantumisen eri osa-alueiden mittaamiseen kehitettyjä kansainvälisesti tunnettuja mittareita (kts. Christens 2011, Peterson, Lowe, Hughey, Zimmerman & Speer 2006, Speer & Petersonin 2000, Zimmerman & Zahniser 1991). Päädyin valitsemaan aineistonkeruun menetelmäksi kuitenkin haastattelun, koska aineistoa ei olisi kertynyt riittävästi kyselylomaketutkimusta varten. Lisäksi kielitaito aiheutti ongelman, vain pieni osa olisi pystynyt vastaamaan kysymyksiin suomen- tai englanninkielellä. Myös kysymysten aihepiirit osoittautuivat haasteellisiksi ymmärtää ja kääntää eri kielille. Haastattelua tiedonkeruumenetelmänä puoltaa myös se, että haastattelussa väärinymmärtämisen mahdollisuus on pienempi kuin kyselylomaketutkimuksessa, koska haastattelussa kysymystä on mahdollista tarkentaa ja täsmentää (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 184-185). Voimaantuminen perustuu yksilön omaan arvioon, asenteisiin ja mielipiteeseen, joten haastattelu sopii yksilön omien käsitysten tarkasteluun.

Rakensin teemahaastattelussa käytetyn teemarungon voimaantumisen osa-alueiden mukaan, mikä tuntui toimivalta haastattelua ajatellen. Haastatteluteemat jaottelin intrapersoonalliseen, interpersoonalliseen ja behavioraaliseen voimaantumiseen. Kunkin teeman alla on useampi alateema apukysymyksineen (kts. Liite 1).

6.1.3 Tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajat

Tutkimusaineisto koostuu seitsemän maahanmuuttajanaisen haastattelusta. Haastatteluun osallistuneet olivat iältään haastatteluhetkellä 27–40-vuotiaita. Kaikki tutkimukseen osallistuvat henkilöt olivat muuttaneet Suomeen perhesyistä. Lähes

jokainen tutkimukseen osallistunut maahanmuuttaja muutti rakkauden perässä Suomeen ja he olivat solmineet avioliiton suomalaisen kanssa. Yhden maahanmuuttajanaisen mies oli saanut työkomennuksen Suomeen, jonka kestosta ei ollut varmuutta. Työtilanteen mahdollisesti muuttuessa huonommaksi, saattavat he palata takaisin kotimaahansa. Kaikki muut haastateltavista kertoivat, että he aikovat jäädä pysyvästi Suomeen. Suomeen muutto tapahtui vuosien 2010–2011 aikana. Kaksi haastateltavista tuli Euroopasta: toinen Puolasta ja toinen Iso-Britanniasta. Loput haastateltavat tulivat Euroopan ulkopuolelta: kaksi Kiinasta ja kaksi Intiasta, yksi Kolumbiasta. Haastateltavia yhdistää se, että he ovat opiskelleet Palapeli2–projektissa suomen kieltä yhdestä kolmeen vuotta sitten.

Tutkimukseen osallistuneiden naisten koulutustaustoina olivat lukio, ammattikorkeakoulututkinto, kahdella kandidaatin tutkinto ja kolmella maisterin tutkinto. Työkokemusta heillä oli kotimaastaan kertynyt kahdesta vuodesta kahdeksaantoista vuoteen. He olivat työskennelleet kotimaassa it-alalla, sijoitusallalla, projektitehtävissä, ekonomina, kääntäjänä ja tehtaassa. Tutkimusaineiston keräämishetkellä haastateltavat olivat työvoimapoliittisessa koulutuksessa, työelämävalmennuksessa, maahanmuuttajan omaehtoisessa opiskelussa ja työelämässä.

6.2 Aineiston keruu

Sain Palapeli2–projektista listan heidän koulutuksen käyneistä henkilöistä, jotka oli kutsuttu välitarkastukseen Palapeli2–projektin tiloihin. Heiltä kysyttiin alustavasti projektin työntekijän toimesta halukkuutta osallistua tutkimukseeni liittyvään haastatteluun. Lähestyin haastateltavia sähköpostiviestillä, jossa kerroin tutkimuksestani, haastattelusta, mistä sain yhteystiedot, mihin tarkoitukseen haastattelu tulisi. Kaikkiaan lähetin 16 henkilölle sähköpostitse kysymyksen halukkuudesta osallistua tutkimukseen. Lähetin kaksi viestiä, jos en saanut ensimmäiseen viestiin vastausta, toivoin muistutusviestin tehostavan osallistumista. Kaikki vastanneet ja osallistuneet olivat kiinnostuneita tutkimuksesta sekä siitä, että maahanmuuttajien asioihin halutaan käyttää aikaa ja vaivaa.

Haastattelut toteutettiin vuonna 2012 kesä-syyskuun aikana. Haastattelukielenä oli pääosin englanti, ainoastaan yksi haastattelu oli kokonaan suomen kielellä. Myös

muissa haastatteluissa hyödynnettiin suomen kieltä. Haastattelupaikaksi valittiin Jyväskylän keskustan tuntumassa sijaitsevia kahviloita. Yhteen haastatteluun kului aikaa tunnista puoleentoista tuntiin. Kaikki haastattelut nauhoitettiin litteroimisen helpottamiseksi.

Haastattelun alussa keräsin haastateltavilta taustatietolomakkeella tietoa mm. iästä, lähtömaasta, koulutuksesta, työkokemuksesta. Lomakkeen täyttö mahdollisti keskustelun sujuvan alkamisen ja asioiden tarkentamisen. Haastatteluissa minulla oli tukena teemahaastattelurunko, jossa pääteemat olivat voimaantumisen eri osa-alueet ja niihin liittyen maahanmuuttajien kokemukset. Teemojen käsittelyn järjestys ja syvyys vaihteli jokaisessa haastattelussa.

Maahanmuuttajatutkimuksessa tärkeäksi huomioitavaksi asiaksi nousee haastateltavan ja haastattelijan erilaiset taustat. Rastas (2005) huomauttaa, että kun haastattelijat ja haastateltavat tulevat eri kulttuureista, ovat heidän kokemuksensa erilaisia. Lisäksi kulttuurierot vaikuttavat tapaamme ymmärtää ja jäsentää ympäröivää todellisuutta. Siksi on erityisen tärkeää kertoa haastateltavalle jo ennen tutkimusta mitä haastattelu tarkoittaa, mitä sillä halutaan selvittää ja sen tavoitteet, mihin tietoa käytetään. Kulttuurierot voivat Rastaa mukaan estää haastattelijaa ja haastateltavaa ymmärtämästä toisiaan. Tätä ongelmaa voi vähentää tutustumalla haastateltavan kulttuuriin. Huomasin haastattelussa että minulle selitettiin joitain asioita hyvin yksityiskohtaisesti, todennäköisesti johtuen kulttuurierosta. Pietilä (2010) huomioi, että joskus oman maan ja kulttuurin piirteitä kaunistellaan sekä toisaalta hankalia kysymyksiä voidaan myös paeta kulttuurierojen perustavanlaatuisuuden taakse. Monilla haastateltavista oli tarve vakuutella minulle kotoutumisestaan ja hyvästä sopeutumisestaan suomeen. Ajoittain haastateltavat saattoivat taas varmistella minulta asioita, esim. mikä kuuluu suomalaisuuteen ja suomalaiseen kulttuuriin.

Rastas (2005) muistuttaa, että tutkijan on oltava tietoinen siitä miten kulttuurieroihin liittyvät asiat ovat vaikuttaneet tutkimuksen kulkuun. Useimmat haastateltavat kertoivat aktiivisesti ja oma-aloitteisesti kulttuurieroista, mikä on Suomessa erilaista ja hankalaa ja miten asiat taas kotimaassa ovat.

6.3 Analysointi

Aineiston keruuta ja analysointia ei voi Pattonin (2002, 436) mukaan erottaa selkeästi toisistaan, vaan nämä vaiheet ovat osin päällekkäisiä. Patton (2002, 436) toteaa, että jo aineiston keruun yhteydessä tutkijalle voi syntyä ajatuksia miten aineistoa lähtee jäsentämään. Lähdinkin litteroimaan nauhoitetut haastattelut mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen, kun tilanne oli vielä tuoreessa muistissa ja saatoin lisätä omia kommentteja auki kirjoitettuihin haastatteluihin. Käänsin haastattelut suomen kielelle sanasta sanaan niin hyvin kuin se oli mahdollista asiasisällön säilymiseksi ja ymmärtämiseksi. Haastatteluotteiden kääntäminen oli työlästä ja joskus todella haastavaa, ja kuten Rastas (2005) toteaa kaikki kielen merkitykset eivät välttämättä tule esille käänöksissä kuten haastattelutilanteessa. Vaikeammin ymmärrettävien kohtien kuuntelu useampaan otteeseen oli myös tarpeen. En merkinnyt esimerkiksi taukoja puheeseen, koska en ole tekemässä tarkkaa keskusteluanalyysiä. Litteroituna aineistoa oli 70 sivua.

Luin litteroidut haastattelut useaan kertaan lävitse pyrkien hahmottamaan aineiston kokonaisuudessaan. Lähdin luokittelemaan aineistoa Ruusuvuoren, Nikanderin ja Hyvärisen (2010) ohjeistuksen mukaisesti. Näin pystyin tiivistämään aineistoa yhdistämällä haastateltavien ajatuksia ja kokemuksia, jota Alasuutari (1993, 40) kutsuu pelkistämiseksi. Patton (2001, 463) toteaa aineiston vaativan jäsenystä, ilman aineiston luokittelua aineistoa leimaa kaaos. Tulostin litteroidut haastattelut, jotta pääsin tekemään niihin merkintöjä ja omia huomioita värikynien avulla. Luokat muodostin tutkimuskysymysten mukaisesti, mutta lisäsin siihen myös luokkia, joita aineistosta nousi esille. Seuraavaksi toimin Tuomen ja Sarajärven (2009, 93) ohjeen mukaan ja ryhdyin teemoittelemaan aineistoa käyttäen teemahaastattelurunkoa. Pilkoin ja ryhmittelin aineistoa ja tekemääni luokittelua teemojen mukaisten aihepiirien mukaisesti. Tämä auttoi aineiston kokonaisuuden hahmottamisessa. Poimin aineistosta teemoja kuvaavia sitaatteja ja kokosin niistä taulukkoja, jotta pystyin vertailemaan vastauksia. Alla olevassa taulukossa on esimerkkinä intrapersoonallisen voimaantumisen luokittelua. Rakensin taulukon maahanmuuttajanaisten tavoitteiden kuvailujen perusteella.

TAULUKKO 1. Intrapersonallinen voimaantuminen

Kysymys: Kuvaile millaisia tavoitteita sinulla on?

Vastaus	Alaluokka	Pääloukka	Teema
”Luulen, että ensimmäisenä on tottuminen elämään täällä. Yritän vasta totutella siihen.”	Hiljainen tavoite	sopeutuminen	Kielen oppiminen
”Tärkeintä on oppia kieli, jotta tulen toimeen muiden kanssa.” Työn löytäminen on vaikeaa, jos ei osaa suomen kieltä. Ensin on opetettava kieli.” ”Ei ole väliä mitä teet tai haluaisit tehdä, suomen kielen osaaminen on tärkeintä.”	Kielen oppiminen välitavoitteena	Itsenäistyminen Sitoutuminen	Sopeutuminen
”Tunnen oloni vaikeaksi, miksi opiskella suomea niin kovasti. tunnen itseni tyhmäksi. En ole ennen tuntenut niin. Kun yrittää opiskella kielen, jotta voi tehdä muitakin asioita. Mietin miksi olen täällä, pitäisikö palata.” ”Kieli on ongelma. Joudun tekemään pitkän matkan, kun ensi pitää oppia kieli. Minua turhauttaa kun joudun odottamaan. Haluaisin tehdä jotain ja toteuttaa itseäni”	Epävarmuus tulevasta ja omasta sopeutumisesta	Halu kiinnittyä ja sopeutua nopeammin	Sopeutuminen

Teemoittelun jälkeen tyypittelin maahanmuuttajanaisten kuvaamaan omaa toimintaa heidän vastaustensa mukaan. Tyypit kuvaavat maahanmuuttajanaisten sen hetkisestä toimintaa ja osallistumista. Tyypittelyssä on Eskolan ja Suorannan (1998, 183) mukaan kyse aineiston ryhmittelystä etsien sieltä samankaltaisuuksia ja näin muodostaa ryhmiä samankaltaisista tarinoista tai henkilöistä. Tyypien muodostaminen ei ollut yksinkertaista, koska ne eivät olleet kokonaan toisiaan poissulkevia ja jotain vapaa-ajan toimintoja kuului useampaan tyyppiin. Tyypit ovat: Kiireiset perheelliset (3 maahanmuuttajaa), elämää rauhoittaneet (3 maahanmuuttajaa), aktiiviset toimijat (1 maahanmuuttaja). Voimaantumisen prosessia taas tarkastelen yksittäisen tapausesimerkin avulla ja peilaan haastateltavan kokemuksia Carrin (2003) esittämään voimaantumisprosessiin.

Esittelen tutkimuksen tuloksia tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä tulososiossa. Käytän tulososiossa sitaatteja kuvaamaan haastateltavien näkemyksiä haastatteluteemoista. Käytän sitaattien yhteydessä lyhenteitä, kuten H1 kuvaamaan

haastateltavan numero yksi vastauksia jne.

6.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen eettisyyttä voidaan lähestyä Tuomen ja Sarajärven (2009, 126) mukaan kahdesta näkökulmasta. Ensimmäinen kuvaa tutkimuksen sisäistä johdonmukaisuutta, mikä on merkittävä hyvän tutkimuksen kriteeri. Tämä korostuu argumentaatiossa, kuten miten ja millaisia lähteitä tutkija käyttää. Tutkijan on myös tiedettävä mitä tekee. Toiseksi tutkimusta voidaan lähestyä eettisen kestävyyden näkökulmasta. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimussuunnitelma on laadukas, tutkimusasetelma on sopiva ja raportointi hyvin tehty. Eettisyys kiertyy tutkimuksen luotettavuus- ja arviointikriteereihin. Hyvää tutkimusta ohjaa eettinen sitoutuneisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134.)

Luotettavuus laadullisessa tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134-135) muodostuu tiedon totuudesta ja objektiivisuudesta. Totuuskysymyksessä voidaan erottaa toisistaan havaintojen luotettavuus ja niiden puolueettomuus. Puolueettomuus tarkoittaa sitä, pyrkiikö tutkija ymmärtämään ja kuulemaan tiedonantajia itsenään vain suodattuuko tiedonantajan kertomus tutkijan oman kehyksen läpi. Luotettavuuskysymykset liittyvät tutkijaan, aineistoon, valittuihin menetelmiin ja raportointiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 135-136, 140-141.)

Tutkimuksen laatua on syytä tarkkailla haastattelun eri vaiheissa (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184). Tärkeää on tehdä hyvä haastattelurunko. Lisäksi Hirsjärvi ja Hurme (2000, 184) muistuttavat, että on tärkeää miettiä miten teemoja voi laajentaa ja syventää, koskaan ei voi olla liian hyvin varautunut. Haastattelun laatuun liittyy myös nauhoitus laitteiston toimivuudesta huolehtiminen.

Tutkimuksen aihe liittyy läheisesti omaan työhöni. Työskentelen maahanmuuttajien kotouttamispalveluissa työvoimahallinnossa ja olen työni kautta päivittäin tekemissä maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyvien kysymysten parissa. Uskon tästä olleen hyötyä maahanmuuttajien kohtaamisessa ja kotoutumisen ilmiön tutkimisessa. Toisaalta Pietilä (2010) huomauttaa, että on hyvä miettiä ketä tai mitä tahoa haastateltavat katsovat tutkijan edustavan. Haastateltaville kerrottiin taustastani. Tämä saattoi vaikuttaa osaltaan haastateltavien vastauksiin. Lisäksi haastatteluihin

saattoi valikoitua maahanmuuttajia, jotka ovat muutenkin aktiivisia ja voimaantuneempia kuin ehkä heidän kurssitoverinsa. Kaikki haastateltavat olivat naisia, jotka olivat kaikki koulutettuja, tämä muovaa myös tutkimustuloksia omanlaisekseen. Lisäksi he olivat kaikki tulleet maahan perhesyistä. Tutkimustulokset olisivat varmasti olleet erilaisia esimerkiksi pakolaisten voimaantumista tutkittaessa.

Ruusula ja Tiittula (2005, 41-42) korostavat luottamuksen rakentamista haastattelutilanteessa. Haastattelijan on kerrottava totuuden mukaisesti haastattelun tarkoituksesta, pidettävä saamansa tiedot luottamuksellisina, suojattava haastateltavien anonymiteettia. Pyrin selventämään haastateltaville tutkimukseni tarkoitusta ja annoin heille vielä haastattelutilanteessa tilaisuuden kysyä ja ottaa minuun yhteyttä haastattelun jälkeenkin. Aineiston keruu sujui suunnitelmien mukaan ja esimerkiksi nauhuri toimi moitteettomasti. Vaikka haastattelut toteutettiin kahviloissa, ei taustahälyä juuri ollut nauhoissa. Käytin haastattelukielenä pääosin englantia, joka ei ollut kuin yhden haastateltavan äidinkieli. Haastattelua tehdessä ja aineistoa kerätessä oli mahdollisuus esittää tarkentavia kysymyksiä ja näin varmistaa ymmärrys ja asiasisällöt, mikä on Pietilän (2010) mukaan erityisen tärkeää vieraskielistä tutkimusta tehdessä. Lisäksi aineistoa litteroidessa pyrin tekemään, kuten Pietilä (2010) muistuttaa eli kartoittamaan ne aineiston kohdat, joissa on vaikeuksia puheen sisällön ja muodon, esitettyjen ajatusten ja käytettyjen ilmaisujen ymmärtämisessä. Lisäksi keskityin aineiston raportointiin, koska Patton (2002, 437) näkee aineiston rikkaan kuvailun olevan tärkeää laadullisen tutkimuksen analysoinnissa ja raportoinnissa.

7 MAAHANMUUTTAJIEN VOIMAANTUMISEN RAKENTUMINEN

Seuraavaksi kuvailen haastatteluteemojen kautta voimaantumisen osa-alueita. Aloitan kuvailemalla maahanmuuttajien käsitystä omista mahdollisuuksista ja omista tavoitteista Suomessa. Toiseksi esittelen maahanmuuttajien sosiaalista verkostoa sekä sosiaalisen verkoston ja ympäristön vaikutusta elämään. Kolmanneksi tuon esille heidän omaa toimintaa ja osallisuutta.

7.1 Tavoitteet ja vaikutusmahdollisuudet

7.1.1 Kielen oppiminen ja uuteen maahan sopeutuminen

Voimaantumisen kannalta Siitosen (1990, 119) mukaan on ratkaisevaa, että ihmiset voivat vapaasti asettaa itselleen tavoitteita. Tavoitteisiin pääsemiseksi tarvitaan välitavoitteita. Tässä haastattelussa välitavoitteet liittyivät suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin sopeutumiseen ja oman paikan löytämiseen. Esille nousi erityisesti suomen kielen oppiminen. Haastateltavat mainitsivat suomen kielen oppimisen olevan ensisijaisen tärkeä asia muihin tavoitteisiin, kuten koulutukseen ja työelämään pääsemiseksi. Kyseessä oli välitavoite, joka vei lähemmäs varsinaista tavoitetta. Kaikki haastateltavat olivat törmänneet Suomeen muuton jälkeen kieliongelmaan. ”*Ongelma on kieli. Ei ole väliä mitä teet tai haluaisit tehdä. Jos haluat töitä, sinun on opittava kieli.*” H3

Uuden kielen oppiminen ei ole korkeasti koulutetullekaan helppoa, ponnistelut kielen oppimisen eteen eivät aina tuntuneet tuottavan tulosta. Tämä saattoi lisätä yksinäisyyden, erilaisuuden ja alemmuuden tunnetta sekä sai epäilemään omaa pärjäämistä Suomessa. Eräs haastateltavista kuvaili turhautumisen tuntemuksiaan: ”*Tunnen oloni vaikeaksi, miksi opiskella suomea niin kovasti. Tunnen itseni tyhmäksi. En ole ennen tuntenut niin. Kun yrittää opiskella kielen, jotta voi tehdä muitakin asioita. Mietin miksi olen täällä, pitäisikö palata.*” H3

Myös toinen haastateltava kertoi siitä, kun hän pääsi työelämään ja miten järkyttynyt hän oli huomattessaan olevansa ainut ulkomaalaistaustainen ja ainut joka ei puhu suomea. Hän kertoi: *”Mietin, miksi asun täällä, tuleeko tästä mitään, pitäisikö lopettaa. Olin aika surullinen.”* H7 Näissä ongelmatilanteissa puhuminen läheiselle oli auttanut. Kielen oppiminen vaati kärsivällisyyttä ja tilanteeseen havahtuminen oli antanut näille henkilöille lisää motivaatiota oppia kieli. Kielen oppiminen oli omaksuttu välitavoitteeksi, koska kieli oli pakko oppia, että pääsee eteenpäin. Eli kyse ei ollut niinkään itsestä lähtevä tavoite, mutta kielen oppiminen koettiin kuitenkin tärkeäksi ja kursseilla käymiseen sitouduttiin. Haastateltavat olivat ymmärtäneet, että ilman suomen kielen taitoa itsenäisen elämän rakentaminen ja kommunikointi muiden kanssa ei tulisi onnistumaan. Haastateltavat olivat huomanneet, että kieltä voi opiskella myös itsenäisesti. Esimerkiksi televisiota katsoessa, lehtiä ja kirjoja lukemalla sekä yksinkertaisesti kieltä aktiivisesti käyttämällä. Saman huomion teki myös Mammon (2010) omassa tutkimuksessaan. Osa haastateltavista pohti, miten kielen opiskeluun käytetyllä ajalla ehtisi tehdä paljon muutakin: *”Kieli on ongelma. Joudun tekemään pitkän matkan, kun ensin pitää oppia kieli. Minua turhauttaa kun joudun odottamaan. Haluaisin tehdä jotain ja toteuttaa itseäni.”* H2

Uuteen maahan sopeutuminen ei myöskään ole helppoa. Yksi haastateltavista mainitsi tavoitteeksi: *”tottua elämään täällä”* H3. Lisäksi kolmen haastateltavan perheessä oli lapsia, joten he nostivat myös lasten ja koko perheen hyvinvoinnin esille ja tärkeäksi yhteisen sävelen löytämisen kasvatusasioissa. Muutto saattoi herättää myös yksinäisyyden ja eristäytyneisyyden tuntemuksia, kun varsinkaan aluksi ei tunne ketään tai tiedä miten pitäisi toimia. Lisäksi vuodenaikojen erot nousivat esille haastatteluissa ja erityisesti talvi koettiin hankalaksi ajaksi. Uudenlaiseen elämään ja elämäntyyliin sopeutuminen ei tapahdu hetkessä. Erityisesti suurkaupungeista Suomeen muuttaneet kuvasivat elämän täällä olevan hyvin erilaista kuin kotimaassa:

Aluksi oli vaikeaa, ensimmäiset kuukaudet. Kaupunki oli erilainen. En voinut puhua kenenkään kanssa. --- mikä sai minut jatkamaan eteenpäin. Tunne sisällä, emme ole palaamassa takaisin, joten jokainen päivä on vain taisteltava. Voin pitää toivoa yllä ja yrittää olla positiivinen, yrittää hyväksyä millaista elämä täällä on. Ja olla. Elämä on rauhallisempaa täällä ja yrittää rauhoittua itse. H3

Oma halu ja motivaatio auttoivat totumisessa uuteen elämään. Lisäksi oma aktiivisuus toimi myös keinona sopeutumisessa: *”Olin aluksi suljettuna kotiin, mieheni näytti ensin*

miten täällä toimitaan ja asioidaan. Vasta sitten aloin toimimaan itsenäisesti.” H5 Suomeen muuton jälkeinen aika näyttäytyi oman paikan ja myös oman itsen etsimisen aikana. Oman paikan löytäminen ei tapahdu käden käänteessä ja elämää vertaa helposti aikaan kotimaassa. Eräs haastateltavista kuvaili, miten sosiaalisen aseman vaihtuminen vaikutti elämään: *”Mulla oli enemmän sitä tunnetta että teen jotain yhteistä (kotimaassa, kun oli työ). Täällä taas mulla on sellaista että mä istun yksin kotona tai ystävien kanssa. Toisaalta se on että... Toisaalta olen varmaan aktiivisempi kuin uudet maahanmuuttajat.” H6*

7.1.2 Koulutuksen hankkiminen ja itsensä toteuttaminen

Maahanmuuttajanaiset kokivat olevansa vapaita päättämään mitä haluavat tehdä Suomessa ja asettamaan omien päämääriensä mukaisia tavoitteita. Tämä tulos on Siitosen (1990, 90) teorian mukainen, jossa päämäärien asettaminen on keskeistä voimaantumisessa. Lisäksi päämäärien asettamista leimaa valinnanvapaus (Zimmerman 1990), joka lisää sitoutumista tavoitteiden eteen työskentelemiseksi. Maahanmuuttajanaisilla oli tiedossa tavoitteensa, joita kohti he olivat menossa. He uskoivat saavuttavansa tavoitteensa ja tiesivät millaiset välitavoitteet auttoivat pääsemään lähemmäksi toivottua tilaa. Maahanmuuttajanaisilla oli positiivinen käsitys itsestään ja omista tavoitteistaan. He myös uskoivat tavoitteidensa olevan realistisia. Tämä tulos on samansuuntainen García-Ramírezin ym. (2005) maahanmuuttoon liittyvän tutkimuksen kanssa, jossa usko itseen ja omiin kykyihin oli keskeisellä sijalla voimaantumisessa.

Kielitaidon oppimisen lisäksi viisi henkilöä mainitsi tutkinnon hankkimisen seuraavaksi tavoitteeksi. Kaksi halusi jatkaa aiempia kotimaassa suoritettuja opintoja tekemällä maisteriopinnot yliopistossa. Yksi toivoi pääsevänsä ammattikouluun. Yhdellä ei ollut ammatillista koulutusta ollenkaan, joten suomen kielen opiskelun jälkeen hän toivoi pääsevänsä yliopistoon opiskelemaan. Yksi haastateltavista oli juuri päässyt opiskelemaan ammattikorkeakouluun: *”Tämä oli lyhyen ajan tavoite, siis oli päästä opiskelemaan. Ja se toteutui.” H6* Maahanmuuttajanaiset olivat aktiivisesti selvittäneet opiskelumahdollisuuksiaan. Opiskelupaikkaa hakevista kolmella oli mietitty jo varasuunnitelma, jos he eivät pääsisi haluamaansa kouluun ja miten he voisivat

edesauttaa tällä odotusajalla tavoitteeseen pääsyä sekä parantaa valmiuksiaan päästä opiskelemaan. Siitosen voimaantumisteorian (1990, 124–127) mukaisesti maahanmuuttajanaiset olivat aktiivisesti miettineet opiskelumahdollisuuksia Suomessa ja erilaisia vaihtoehtoja, mikä lisäsi sitoutumista tavoitteeseen ja välitavoitteeseen.

Maahanmuuttajanaiset kokivat Suomeen muuttamisen mahdollisuutena tehdä ja kokeilla jotain, mistä on jo ehkä haaveillut aikaisemmin. Koulutustavoite nousi naisista itsestä. He näkivät mahdollisuuden toteuttaa itseään ja omia päämääriään. Jokainen uskoi omiin mahdollisuuksiinsa päästä opiskelemaan kiinnostavalle alalle tai hankkia jatkotutkinto. Osa halusi vaihtaa kokonaan alaa: *”Haluan vaihtaa ammattia, sosiaaliala kiinnostaa minua”*. H2 Kiinnostavaa oli, että kolme haastateltavaa seitsemästä oli kiinnostunut hyvinvointialasta, erityisesti sosiaalialasta. *”Haluan auttaa ihmisiä-- Auttaa muita olemaan onnellisia.”* H3. Yksi haastateltavista kertoi tehneensä kotimaassa vapaaehtoistyötä vähävaraisten lasten parissa järjestäen heille opetusta, koska heillä ei ollut mahdollisuutta koulunkäyntiin: *”Sillä hetkellä ymmärsin, että todella pidän siitä työstä. Se antoi minulle enemmän tyydytystä ja tein sitä suuremmalla mielenkiinnolla (kuin omaa työtäni)”*. H2 Alavalintaan vaikutti omien kokemusten lisäksi myös oma persoona: *”Mun mielestä mä toimin hyvin ihmisten kanssa.”* H6 Nämä hyvinvointialasta kiinnostuneet henkilöt kuvailivat itseään sanoilla sosiaalinen, ystävällinen, avoin. Toisaalta uuden ammatin opiskeleminen saattoi olla asia, mitä ei koskaan aikaisemmin ole ajatellut: *”Voin aloittaa jotakin uutta, niin kuin lähteä alusta. Se on niin kuin lahja. Koska mä en ole sitä ennen ajatellut.”* H6

7.1.3 Työn saaminen ja itsenäisyys

Kaikki haastateltavat mainitsivat työn saamisen tai työssä pysymisen olevan tärkeä päämäärä. Yksi haastateltavista oli kokopäivätyössä ja kaksi osa-aikaisessa työssä haastatteluhetkellä. Näitä työelämään jo jalan saaneita mietitytti työn jatkuminen, mutta he olivat myös luottavaisia sen suhteen, että löytäisivät todennäköisesti jostain muualta työtä nykyisen työn jälkeen. Mikäli työtä ei löydy, miettivät he kotimaahan paluuta jos perhetilanne Suomessa sen sallii.

Kaikki haastateltavat olivat tehneet työtä kotimaassaan ja hankkineet itse elantonsa. Tilanne Suomessa tuntui hankalalta, kun tulot olivat tippuneet ja täten

sopeuduttava uudenlaiseen asemaan. Haastatteluissa nousi esille maahanmuuttajanaisten vastuullinen tapa suhtautua elämään. Suomeen muuttaminen ja uuteen elämäntilanteeseen sopeutuminen tuntui hankalalta, kun haluttiin olla itsenäisiä ja riippumattomia muista, kuten seuraavasta katkelmasta käy ilmi: *”Haluan itsenäisen uran --- en voi ansaita perheelle rahaa nyt, vaikka haluaisin. Olen tottunut olemaan itsenäinen. Se tekee minut onnelliseksi.”* H4

Myös Hyman, Guruge ja Mason (2008) nostivat tutkimuksessaan esille tulojen laskun liittyen maahanmuuttoon. Poikkeavaa oli kuitenkin se, että Hyman, Guruge ja Mason nostivat tutkimuksessaan esille erityisesti miehen sosiaalisen aseman ja tulojen laskun. Tässä tutkimuksessa kuitenkin nousi vahvasti esille maahanmuuttajanaisten sosiaalisen aseman muuttumisen merkityksen heidän elämässään. Haastateltavat olivat huolissaan itsenäisyydestään. Myös rahan merkitys nousi esille: *”Valitettavasti raha on tärkeä, tämä on vaikeaa minulle. Tunnen syyllisyyttä siitä. Voisin tehdä mitä vain työtä, jotta saisin rahaa.”* H1 He tiedostivat työelämään pääsyn voivan vievän aikaa ja he olivat valmiita erilaisiin vaihtoehtoihin ennen työtä: *”Työelämään pääsemiseksi joudun varmasti alentamaan rimaa vähän. Vaikka mennä työelämävalmennukseen.”* H4 Suurimmalle osalle haastateltavista oli selvää millaiseen työhön he halusivat. Työn pitäisi vastata omaa koulutusta ja tarjota mielenkiintoisia haasteita. Työn sisällön koettiin olevan palkkaa tärkeämpi. Keskeistä tuntui olevan myös auttamisen halu. Jokainen haastateltava myös uskoi löytävänsä itseään kiinnostavan työn ennemmin tai myöhemmin. Lisäksi kolme haastateltavista unelmoi oman yrityksen perustamisesta jonain päivänä. He tiedostivat, että yritystoiminta pitää suunnitella hyvin. He näkivät oman yrityksen perustamisen mahdollisena tavoitteena, jonka eteen piti tehdä töitä. He tiesivät, että tätä ennen pitää rakentaa verkostoja ja kartoittaa yritystoiminnan kannattavuutta alueella sekä *”Pitää mennä kurssille ensin ja tutustua yritystoimintaan.”* H7

7.2 Tietoisuus ympäristöstä ja sosiaaliset verkostot

7.2.1 Mahdollisuuksien näkeminen ja positiivisuus

Zimmermanin (1995) mukaan ympäristö vaikuttaa voimaantumiseen, vaikka kyse onkin henkilökohtaisesta prosessista. Maahanmuuttajanaiset olivat tyytyväisiä elämäänsä Suomessa. Heille tarjottiin mahdollisuutta opiskella suomen kieltä ja oman kiinnostuksen mukaan tehdä valintoja, kuten opiskella uusi ammatti. Maahanmuuttajanaiset näkivät mahdollisuudet Suomessa hyvinä. Eräs haastateltava kuvaa miten yllätynyt oli siitä, että Suomessa hänellä oli erilaisia vaihtoehtoja ja ovet avoinna: *”Ihmettelin sitä, kun kaikki sanoivat minulle, että sinun pitää valita mitä sinä haluat tehdä.”* H5 Haastateltavat olivat tietoisia erilaisista vaihtoehtoista, joita heillä oli ja he olivat asettaneet omien kiinnostusten mukaisia tavoitteita. Omat onnistumisen kokemukset ja eteenpäin pääseminen lisäsivät uskoa vaikuttaa itse asioihin ja omiin mahdollisuuksiin. Kysyin haastateltavilta heidän näkemyksiään siitä, millaiset mahdollisuudet heillä on Suomessa päästä omiin tavoitteisiin, kuten löytää työpaikka. Eräs haastateltava oli ollut työhaastattelussa ja saanut työpaikan: *”Kokemukseni on, että vaikka minulla ei ole tarpeeksi kielellistä taitoa, olin haastattelussa, jossa muut haastateltavat olivat suomalaisia. Minulla oli ne taidot, joita työssä tarvitaan.”* H5

Positiivinen ajattelutapa ja tulevaan uskomisen näyttäytyi jokaisen haastateltavan kohdalla tärkeänä voimavarana. Saman tuloksen tutkimuksessaan sai myös Mammon, joka on tutkinut maahanmuuttajien kotoutumista. Tässä tutkimuksessa maahanmuuttajanaiset suhtautuivat mahdollisuuksiinsa päästä tavoitteisiinsa optimistisesti ja he uskoivat tulevaisuuteen, kuten eräs haastateltava kuvailee: *”Jos todella haluan jotain, se voi olla myös mahdollista.”* H4 Itsenäisyys ja halu tehdä työtä oman pärjäämisen eteen korostuivat haastattelussa. *”Olen taistelija luonne, ei ole väliä mitä tulee vastaan, uskon selviäväni siitä.”* H5 Haastateltavat kokivat olevansa vapaita tekemään päätöksiä oman elämän suhteen. *”Voin tehdä vapaasti valintoja. Kukaan ei esimerkiksi pakota minua olemaan täällä.”* H3 Tavoitteet, päämäärät ja unelmat auttoivat jatkamaan eteenpäin. Mikäli maahanmuuttajalla oli selkeä tavoite mielessä mitä kohti hän pyrki, tuntui hän olevan vielä varmempi mahdollisuuksistaan.

Osa oli kokenut onnistumisia, kuten opiskelu- tai työpaikan saamisen ja näkivät näin mahdollisuutensa Suomessa hyvinä. Myös suomen kielen kurseilta opettajan tai opiskelutovereiden kannustava palaute oli piirtynyt vahvasti positiivisena asiana mieleen. Joskus asioiden selvittäminen itsenäisesti oli vaikeaa, mutta tuntui, että useimmat maahanmuuttajista tiesivät mistä voivat saada apua ongelmatilanteissa. Eräs haastateltavista kuvaa, miten hän sai apua opiskelumahdollisuuksien selvittämisessä: *”Olen saanut opinto-ohjaajilta tukea opintoihin hakeutumisessa. Yliopiston professori*

auttoi minua joka askeleella.” H2 Tämä kuvastaa maahanmuuttajan itsensä johtamisen ja ongelmaratkaisutaitojen kehittymistä, mikä on Zimmermanin mukaan olennaista voimaantumisessa. He keräsivät tietoa erilaisista mahdollisuuksistaan ja selvittivät väyliä, miten voisivat päästä kohti tavoitettaan.

7.2.2 Sopeutuminen yhteiskuntaan

Haastatteluiden valossa näytti siltä, että maahanmuuttajilla oli muodostunut selkeä kuva siitä, missä asioissa heillä oli samanlaiset mahdollisuudet kuin suomalaisilla ja missä asioissa taas suomalaiset olivat yleensä etusijalla. Kysyin haastateltavilta, kokivatko he että heillä oli samanlaiset mahdollisuudet kuin suomalaisilla, joihin eräs haastateltava vastasi näin:

Haluaisin ajatella niin (että minulla olisi samanlaiset mahdollisuudet kuin suomalaisilla). Olen kuullut tarinoita. -- ajattelen, että suomalaiset ovat etulyöntiasemassa. He ovat syntyneet ja kasvaneet täällä. Ymmärrän sen. Yritän opiskella ja kiinnittyä tänne. H1

Maahanmuuttajat olivat tietoisia, että heitä koskivat samat oikeudet ja velvollisuudet kuin suomalaisia. Ymmärrys ympäristöstä ja rajoitteiden näkeminen on keskeistä Zimmermanin (1995) mukaan voimaantumisessa. Maahanmuuttajanaiset olivat tietoisia ympäristön tuomista rajoituksista ja mahdollisuuksista, mikä on tärkeää Siitonen (1999, 118) mukaan. He osasivat suhteuttaa näihin raameihin esimerkiksi tulevaisuuden tavoitteensa. Haastattelussa he toivat esille maahanmuuttajan asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Erityisesti työn saamisen kohdalla korostui kuitenkin ero suomalaisten ja maahanmuuttajien välillä: ”*Elämässä on samat mahdollisuudet kuin suomalaisilla, mutta työssä ei. Oikeudet, etuudet ja velvollisuudet ovat kaikille samat. Mutta kieli on se. Työtä ei voi sada ilman kieltä, joten suomalaiset saavat helpommin työn.*” H3

Kolme haastateltavista toi esille Jyväskylän alueen hankalan työllisyystilanteen. He myös miettivät, että muutto isompaan kaupunkiin voisi parantaa heidän työllistymismahdollisuuksiaan. Erityisesti pääkaupunkiseutu kiinnosti maahanmuuttajia. Tosin he tiedostivat, että ongelmat siellä taas voisivat olla erilaisia. Isommat kaupungit nähtiin houkuttelevina, koska niissä työhön saattoi päästä kiinni vaikka suomen kielen taito ei olisi vielä riittävä. Selvänä nähtiin se, että joihinkin

työtehtäviin tai ammatteihin, kuten asiakaspalvelutyöhön maahanmuuttajien olisi hyvin vaikea päästä. Toisaalta ulkomaalaistaustaisuuden ja kielen vaikutus nähtiin myös siinä, miten työt yhteiskunnassa jaetaan: ”*Helsingissä kun olin lentoasemalla. Siellä kaikki siivoojat, tarjoilijat – peruspalvelut ovat tummaihoisia*”. H6 Lisäksi sama haastateltava toi esille korkeasti koulutetut yliopistossa työskentelevät: ”*Toisaalta on se jotkut ovat yliopistossa, eivät kokoonnu yhteiskuntaan ollenkaan eivät osaa suomea, eikä niitä kiinnosta ollenkaan. Eivät halua edes yrittää oppia. vaikka heillä on se korkeakoulutus, parempi paikka, vakaa osaisuus, ja se on vähän epärealistista.*” H6

Kaksi haastateltavaa toi esille toiveen yhteiskunnan muuttumisesta avoimemmaksi: ”*Ehkä tulevaisuudessa, kun meitä (maahanmuuttajia) on enemmän. Se suomalainen yhteiskunta vähän nuorenee ja ihmiset puhuvat enemmän englantia ja muita kieliä, ehkä paremmin.*” H6 Yhteiskuntaan pääsisi ehkä helpommin sisälle, jos Suomessa käytettäisiin enemmän englannin kieltä. Eräs haastateltavista toivoi myös opiskelumahdollisuuksia olevan enemmän englannin kielellä:

Opiskelu englanniksi – mielestäni se rajoittaa mahdollisuuksia Suomessa. Englanti on yleiskieli. Sitä pitäisi hyödyntää enemmän. Eli koulutusohjelmia pitäisi olla enemmän englanninkielellä. olisin voinut jo aloittaa opinnot. Suomi on sulkenut itsensä kielen takia. Suomi menettää työvoimaa ja mahdollisuuksia. haluaisin, että Suomi olisi avoimempi. H2

Toisaalta osa haastateltavista taas kertoi, että ”*Ihmiset huomaavat, että olet ulkomaalainen ja he rupeavat puhumaan englantia sinulle.*” H5 Englannin kielen osaaminen näytti auttaneen erityisesti alkuvaiheessa, se mahdollisti itsensä ilmaisun ja kommunikoinnin muiden kanssa.

Maahanmuuttajanaiset pitivät suomalaista yhteiskuntaa avoimena maahanmuuttajia kohtaan. Suhtautuminen maahanmuuttajiin nähtiin yleisesti positiivisena ja koettiin, että Suomi on avoin ulkomaalaisille. Yksi haastateltava oli positiivisesti yllätynyt, kun kaupunki oli lähettänyt hänelle kotiin kirjeen, jossa toivotettiin tervetulleeksi uuteen kotikaupunkiin. Maahanmuuttajanaiset kuvasivat positiivisia, yllättyneitä tunteita liittyen Suomeen muuttoon ja miten hyvin asiat oli täällä järjestetty.

Yhteiskunnan tuki, kun muutin tänne niin oli jo järjestetty asioita. Kun yrität sopeutua tänne, se auttaa paljon. Voit päästä kielikurssille, se on hienoa ja saa tukea. Oikeastaan en tiedä miten he pystyvät tarjoamaan sellaista palvelua

maahanmuuttajalle. Yrittävät saada sinut tottumaan ja asumaan täällä, voimaan paremmin. Se on jotain todella ihmeellistä. Siihen liittyy paljon rahaa ja valtaa.
H3

Suurin osa haastateltavista mielsi Suomen uudeksi kodiksi. Haastateltavat olivat onnellisia mahdollisuudesta elää ja asua Suomessa. Eräs maahanmuuttaja kuvaa elämää Suomessa: *”Täydellistä aikaa elämässäni.”* H1 Elämä ja yhteiskunnan toiminta oli kotimaassa erilaista, Suomessa kaiken nähdään sujuvan ja toimivan hyvin: *”Täällä asuminen on kuin unelmaa, kaikki toimii ja on järjestetty niin hyvin. Pidän paljon siitä kun yhteiskunta avaa minulle ovia --.”*H5 Haastateltavien mielestä kaikki oli järjestetty Suomessa hyvin; palvelut toimivat hyvin, eikä viranomaisten kanssa ollut ongelmia. Tämä varmasti osaltaan auttoi maahanmuuttajien sopeutumista, kun ympäristö on hyväksyvä, kuten Siitonen (1999, 120) tuo esille.

Osa kaipasi kotimaahan, mutta enemmänkin ihmisiä, kuten lapsuuden perhettä, sukulaisia ja ystäviä siellä. Läheisiinsä he pitivät tiivistä yhteyttä puhelimella, sosiaalisessa mediassa ja tekemällä matkoja kotimaahan. Suomeen muutto vaati läheisten lisäksi luopumista elämäntavasta ja joillakin myös työstä. *”Kaipaen perhettäni, kotia, kulttuuria, kaikkea. Olen hyvin tunteellinen sen suhteen. Eniten ihmisiä. Kulttuuri ei ole niin erilainen, mutta tietynlaista elämäntapaa.”*H7

Haastatteluista nousi esille myös teema maahanmuuttajuus ja sen merkitys haastateltaville. Yksi haastateltavista sanoi: *”Kun menen paikkoihin joissa lukee maahanmuuttaja se kuulostaa kamalalta. En haluaisi kuulua tähän ryhmään. Yritän tehdä kaiken mahdollisen”.* H1 Hän pyrkii eroon tästä itseään määrittelevästä ja leimaavalta tuntuvasta käsitteestä pyrkimällä tehdä kaiken niin hyvin kuin mahdollista, kuten täyttämällä odotukset, joita häneen kohdistuu. Maahanmuuttajanaiset kokivat olevansa velkaa suomalaiselle yhteiskunnalle, kuten eräs haastateltavista nosti esille häneen kohdistuvat odotukset ja miten hän haluaisi maksaa takaisin yhteiskunnalle sen antaman panostuksen: *”Yhteiskunta panostaa minuun paljon rahaa, koulutusta. Minun ei tarvitse maksaa mitään. Minun on tehtävä se.. Lopuksi alan tuottaa kaikille täällä. sitä minulta odotetaan.”* H5

Maahanmuuttajuus tuntui leimaavalta, haluttiin että heidän muut ominaisuutensa eivät peittyisi maahanmuuttajuuden taakse. Seuraavasta haastatteluotteesta tulee esille, miten haastateltava itse näkee oman potentiaalinsa ja kykynsä, mutta hän on harmissaan, kun yhteiskunta ja muut ihmiset eivät sitä huomaa:

Ehkä, erotun porukasta. Hyväksyn sen. En näe sitä viaksi. Se ei ole huono. odottaisin, että suomalaiset eivät aina näe minua ulkomaalaisena. Se ei ole pääasia minussa. Se on ihan ok ja ymmärrän olen aina täällä ulkomaalainen. Vaikka jäisin tänne. Se ei ole ainoa ominaisuus. Haluaisin ehkä näyttää. Haluaisin näyttää että minua on enemmän kuin se yksi ominaisuus. Mutta.. Se yleinen yhteiskunnan kehittää oikeaan suuntaa. Tässä että on tasa-arvoinen, moderni, monipuolinen ja –kulttuurinen, kunnioittaa toisia. H6

7.2.3 Sosiaaliset suhteet ja niiden tuoma tuki

Useimpien haastateltavien sosiaalinen verkosto koostui puolisoista ja hänen perheestään. *”Totta puhuen en tunne kovin monia suomalaisia, ainoastaan mieheni perhe ja sukulaisia ja joitain hänen ystäviään.”* H4 Vaikka sosiaalinen verkosto ei ole laaja, näyttäytyi se sitäkin tärkeämpänä: *”Minulla on uusi perhe, paljon ihmisiä ympärilläni.”* H1 Moni maahanmuuttajanainen tuli kulttuurista, jossa perheen merkitys oli heille erittäin tärkeä. Heillä säilyi vanha perhe kotimaassa, mutta he halusivat tutustua myös uuteen perheeseensä Suomessa. Toisaalta kiinnittyminen uuteen perheeseen ja sukuun saattoi viedä aikaa: *”Miehen sukuun pidämme tiivistä yhteyttä. Yritämme osallistua ja he ovat mukavia minulle. Mutta en, koska en ole suomalainen, jotenkin tuntuu etten ole yksi heistä. Mutta se on vain minun oma ajatukseni.”* H3 Yhteiset tapaamiset auttoivat suomen kielen oppimisessa, mutta kielen osaamattomuus myös rajoitti vuorovaikutusta: *”Se (kieli) paranee koko ajan. Haluan, että voin nauraa heidän kanssaan ja tiedän mistä he puhuvat.”* H3

Lähes kaikki maahanmuuttajanaiset mainitsivat tärkeimmäksi tukipilariksi poikaystävän tai puolison ja hänen antamansa tuen. *”Mies auttaa, työntää minua aina eteenpäin ja kannustaa.”* H2 Suomeen muutto oli myös vahvistanut suhdetta kumppaniin ja antanut mahdollisuuden uusien roolien löytymiseen: *”Olen oppinut puolisoistani enemmän ja syvemmin, kuin uusi ikkuna olisi auennut. Tunnen hänen lähentyneen minua. Hän tukee ja kunnioittaa minua.”* H4 Tämä tulos on saman suuntainen Hymanin, Gurugen ja Masonin (2008) tutkimuksen kanssa, jossa tuli esille että muutto uuteen maahan toisaalta eristää maahanmuuttajaa sosiaalisista suhteista, mutta myös lähentää puolisoja toisiaan. Lisäksi tässä tutkimuksessa tuli esille, että puolison ystäväpiirin kautta myös maahanmuuttajanaiset olivat saaneet uusia kontakteja. *”Miehen ystäviä, nyt olen heidän vaimojensa ystävä. Teemme yhdessä*

asioita. Ei niin usein mutta tapaamme yhdessä useamman kerran vuodessa. Yhdessä me kaikki perheet, joten olemme hyvä ryhmä.” H5 Puolisona Suomeen muuttaminen näytti antaneen etulyöntiaseman maahanmuuttajille, erityisesti jos oma puoliso on suomalainen. Tällöin maahanmuuttajalla on ympärillä puolison sukulais- ja ystäväverkosto. Tämä auttaa kielen ja maan tapojen oppimista.

Toiseksi opiskelemaan pääsy avasi maahanmuuttajalaisille uusia ovia ja kontakteja kodin ulkopuolelle. Erään maahanmuuttajanaisen kohdalla nousi esille itsensä ylittämisen kokemuksia, kun hän rohkaistui tutustumaan muihin avoimesti:

(Palapeliin) mennessä olin ujo. En luottanut itseeni. Minua pelotti hakeutua muiden seuraan. Opettaja oli hyvä, hän kehotti meitä istumaan eri ihmisten viereen, juttelemaan ja vaihtamaan paikkoja. Joten tutustuin pakostakin uusiin ihmisiin. H1

Kielikurssilla maahanmuuttajat ovat samassa tilanteessa, uusi maa ja elämäntilanne, jossa ei tunne ketään, tämä toi yhteenkuuluvuuden tunnetta: *”Meillä on jotain yhteistä, kun tulimme eri maista. Se hämmästytti minua, kun voi laajentaa omaa ajattelua kun tapaa eri maista tulleita ihmisiä.”* H4 Vaikka oma puoliso oli tärkeä tukipilari, ei hänen kanssaan voinut jakaa ihan kaikkea. Opiskelukavereiden oli ehkä helpompi ymmärtää joitain asioita: *”Se auttoi, kun voi puhua muiden kanssa omista kokemuksista.”* H1 Kielen opiskelu kurseilla näyttäytyi kokonaisuudessaan tärkeänä ajanjaksona maahanmuuttajille. Opiskeluryhmässä tutustui muihin samassa elämäntilanteessa oleviin, pystyi jakamaan omia kokemuksia, sai tukea ja kannustusta muilta opiskelijoilta kuin myös opettajilta. Kysyessäni parhaita hetkiä Suomessa, viittasivat useimmat juuri Palapeli2-projektin järjestämään alkuvaiheen koulutukseen. Se oli ikään kuin käännekohta elämässä. Tämä aika näyttäytyi uusien tietojen ja taitojen hankkimisen kannalta tärkeänä voimaannuttavana tekijänä, myös sosiaalisen verkoston luomisen ja yhteiskuntaan sopeutumisen kannalta. *”Samantaustaisilla on samat murheet ja usein samanlaisia ajatuksia, siihen ryhmään on helppo samastua.”* H4 Sosiaalinen verkosto näytti koostuvan maahanmuuttajalaisilla lähinnä ulkomaalaisista: *”Suurin osa (ystävistäni) on ulkomaalaisia, joihin olen tutustunut suomen kieltä opiskellessa.”* H3 Opiskeluaikana solmitut ystävyys-suhteet jatkuivat kielikurssien jälkeen ja yhteyttä pidettiin edelleen. *”Opiskelutovereihin, polkumme ovat eronneet, mutta pidän heihin yhteyttä edelleen.”* H5 Haastateltavat kuvailivat oppimisen iloa ja useat olivat hämmästyneitä siitä, miten tehokkaasti ja paljon he olivat kahdessa kuukaudessa

oppineet.

Kielikurssit näyttäytyivät Siitosen (1990, 142-145) voimaantumisteorian mukaisesti aikana, jolloin maahanmuuttajat kokivat olevansa hyväksytyjä ja heitä arvostettiin. Tämä aika tuntui antavan hyvän pohjan ja luottamuksen elämään Suomessa. Lisäksi he kokivat ilmapiirin olevan kannustava ja oppimista tukeva. Maahanmuuttajanaiset kuvasivat sitä, miten he olivat saaneet vahvistusta omien tavoitteiden asettamiseen ja niihin pääsemisen uskomiseen Palapeli2-projektista. Samansuuntaisia tuloksia esittävät ruohonjuuritasolla maahanmuuttajien parissa toimivan organisaation toimintaa tutkineet Paloma, García-Ramírez ja Mata (2010). Samansuuntaisesti he kuvaavat miten maahanmuuttajat oppivat uusia kykyjä ja taitoja (kuten kieli), ryhmään osallistuminen auttoi arvioimaan omia voimavaroja ja mahdollisuuksia auttaen näin otteen saamisessa omaan elämään lisäten tietoisuutta omista tavoitteista, parantaen hyvinvointia ja kasvattaen sosiaalisten suhteiden määrää.

Ulkomaalaisryhmiin sopeutuminen tapahtui koulutuksen kautta, mutta ongelmana oli kuitenkin kotoutumiskoulutuksen jälkeiset vähäiset kontaktit suomalaisiin. Maahanmuuttajat pitivät suomalaisesta luonteesta, mutta kokivat suomalaisiin tutustumisen hankalaksi, koska suomalaiset ovat ujoja, kuten eräs haastateltavista toteaa: *”Suomalaiset ovat usein hiljaisia, he eivät puhu mitään. Minun silmissäni he ovat mukavia, kun opit tuntemaan heitä paremmin, he ovat rehellisiä. Se on mitä ei usein näe.”* H3 Eräs haastateltavista mietti, että aikuisena uuteen maahan muuttaminen vaikuttaa osaltaan suhteiden luomiseen: *”Se kun mä tulin aikuisena --- aikuisten ei oo ehkä niin helppo rakentaa suhteita.”* H6 Osalla haastateltavista oli verkostoja oman ammattialan osajiin Suomessa. Myös kotoutumiskoulutuksen jälkeinen opiskelupaikka ja työpaikan löytäminen näyttivät avanneen ovia ja tuoneen mahdollisuuden tutustua suomalaisiin ja suomalaiseen kulttuuriin. Kieli näytti vaikeuttavan suomalaisiin tutustumista: *”Ulkomaalaisten kanssa on helpompaa kun voi puhua englantia.”* H7 Haastateltavat kertoivat, että suomalaiset eivät mielellään puhu englantia. Kieli osoittautui kynnyskysymykseksi, mikä vaikeutti yhteiskuntaan sisään pääsemistä. Useimmat haastateltavat sanoivatkin, että heillä ei ole juurikaan suomalaisia ystäviä, vaan useimpien tuttavat piiri koostui lähinnä ulkomaalaisista.

7.2.4 Muut voimavarojen lähteet

Suomeen muuttaminen mahdollisti uudenlaisen elämäntavan ja uusiin asioihin tutustumisen, johon kotimaassa ei ollut mahdollisuutta. Tällaisia asioita olivat luonto ja liikuntaharrastus. Kolme haastateltavista mainitsi Suomen kauniin luonnon olevan sellaista mistä ei aiemmin tiennyt ja josta osaavat nauttia nyt. *”Joka paikassa on niin kaunista, erityisesti kesällä.”* H3 Suomen luonnossa oli asioita, jotka yksi haastateltava mainitsi: *”Marjat, mansikka, herneet ovat asioita, joista minulle ei ole koskaan kerrottu.”* H4 Eräs haastateltavista oli ollut tuttavansa kesämökillä: *”Se oli jotain uskomatonta. Marjat järvi, kalastus.”* H7 Maahanmuuttajanaiset kertovatkin nauttivansa luonnossa olost ja esimerkiksi kävelyistä järven rannalla tai metsässä, nyt kun olivat nähneet tämän puolen Suomen luonnosta. Osa haastateltavista oli asunut kaupungissa, eikä heillä ollut aikaisemmin ollut mitään kontaktia luontoon.

Kaksi haastateltavista kertoi, että ovat huomanneet suomalaisten olevan innokkaita liikkumaan ja urheilemaan. Myös osa maahanmuuttajista oli aloittanut liikuntaharrastuksen: *”Kaikki käyvät salilla ja ovat urheilullisia, joten aloitin siksi itsekin.”* H5 Maahanmuuttajanaiset kokivat ehkä ympäristön painetta liikuntaharrastuksen suhteen ja halusivat oppia suomalaisen elämäntavan: *”Kaikki kysyvät mitä sinä harrastat. Suuri muutos oli, kun muutin tänne ja aloin käydä salilla ja pyöräilemässä.”* H7 Suurkaupungeista Suomeen muuttaneet kertoivat elämän kotimaassa olleen hyvin kiireistä ja päivät pitkiä, joten he kokivat elämänsä rauhoittuneen Suomessa: *”Olen hidastanut asioita ja niiden tekemistä täällä.”* H4 Muuton myötä he olivat saaneet aikaa myös itselleen: *”Kotimaassa minulla ei ollut aikaa itselleni ollenkaan.”* H3 Kun itselle oli aikaa, haluttiin keskittyä itselle tärkeisiin asioihin, kuten harrastuksiin tai uskontoon.

7.3 Aktiivisuus ja oma toiminta

Kaikki haastateltavat olivat haastatteluhetkellä joko työelämävalmennuksessa tai työvoimakoulutuksessa, heistä kaksi oli osa-aikaisessa työssä. Kurssille pääsy ja suomen kielen opiskelu oli useimpien haastateltavien mukaan parhaiten mieleen jääneitä hetkiä, joita heillä oli ollut Suomessa. Työelämävalmennus koettiin myös

hyvänä keinona tutustua suomalaiseen työelämään ja ammattialaan, jonka opiskelusta maahanmuuttaja haaveili. Lisäksi yksi haastateltavista oli juuri aloittanut ammatillisen koulutuksen, joka näyttäytyi erilaisena kuin aikaisemmat kielen opiskelut Suomessa ollessa. Kuudella haastateltavista oli vielä kotoutumisaikaa jäljellä ja jokainen oli hyödyntänyt tämän ajan tehokkaasti kielikursseilla ja työharjoittelussa. Yksi oli haastatteluhetkellä kokoaikatyössä. Työelämään kiinni päässeet pitivät itseään ehkä onnekkaina, mutta myös näkivät työn saannin omien pinnistelyjen jälkeisenä tuloksena.

Kysyin haastateltavilta miten he viettävät vapaa-aikaa. Esille nousi kolme erilaista tapaa viettää omaa vapaa-aikaa. H1, H4 ja H5 kuvasivat, miten heidän vapaa-aikansa kului kotitöiden ja perheen parissa, joten nimesin tämän ryhmän nimellä kiireiset perheelliset. H2, H3 ja H7 kertoivat, että heillä ei ollut koskaan aikaisemmin vapaa-aikaa, joten tätä ryhmää kutsun nimellä elämää rauhoittaneet. Kolmas ryhmä on aktiiviset toimijat, johon kuului yksi maahanmuuttaja H6.

Kiireiset perheelliset. Kolme haastateltavista kertoi, että heillä ei ole aikaa harrastuksille. Nämä kaikki kolme ovat perheellisiä ja vapaa-aika, silloin kun sitä oli, kului perheen parissa ja kotitöitä tehdessä. Yksi näistä henkilöistä sanoi, että hänestä on tullut sosiaalisempi. Hän tapaa enemmän ihmisiä ja käy ulkona esimerkiksi teatterissa useammin kuin ennen Suomeen muuttoa. Kaksi muuta mainitsi tapaavansa ystäviään ja laittavansa yhdessä ruokaa heidän kanssaan. Kyse oli toisen maahanmuuttajanaisen kohdalla koko perheen voimin tuttavaperheiden tapaamisesta. Toinen taas kertoi tapaavansa samasta kotimaasta lähtöisin olevia Suomeen muuttaneita naisia säännöllisesti. *”Tapaan -- naisia säännöllisesti teemme esimerkiksi ruokaa yhdessä. Käytämme paljon aikaa ruoan valmistukseen, jokaisella on oma tehtävä.”* H4 Heille yhteinen tapaaminen oli merkityksellinen ja siihen haluttiin käyttää aikaa. Toisaalta tämä oli tapa ylläpitää omaan maahan ja kulttuuriin liittyviä perinteitä.

Elämää rauhoittaneet. Tähän ryhmään kuuluvat kertoivat, että heillä ei ollut kotimaassa aikaa harrastaa ja nyt heillä on enemmän aikaa: *”Minulla ei ollut ennen koskaan aikaa itselleni.”* H3 Elämä kotimaassa oli kiireistä ja matkustamiseen meni paljon aikaa, jolloin työpäivät venyivät pitkiksi. Nämä maahanmuuttajanaiset kokivat elämän muuttuneen muuton myötä rauhallisemmaksi. Nyt heillä oli aikaa keskittyä itseä kiinnostaviin asioihin. Yksi haastateltavista kertoi käyvänsä säännöllisesti kirkossa: *”Kirkosta olen saanut tuttuja, suomalaisia ja ulkomaalaisia.”* H3 Valtion kotouttamisohjelman (2012, 18) mukaan uskonnolliset yhteisöt tarjoavat arvokasta tukea kotoutumisessa ja yhteiskuntaan osalliseksi pääsyssä erityisesti niille, joille

uskonto ja uskonnolliset yhteisöt olivat keskeisessä asemassa jo kotimaassa. Uskonnolliset yhteisöt tarjoavat yhteenkuuluvuuden tunnetta, sosiaalisia suhteita sekä lisäävät suomen kielen ja kulttuurin tuntemusta, mikä auttaa suomalaisen yhteiskuntaan kiinnittymistä. Toinen haastateltavista sanoi osallistuvansa miehensä harrastusyhteisöön toimimalla valokuvaajana ja päivittämällä tämän yhteisön nettisivuja, mikä vei suuren osan hänen vapaa-ajastaan. Kolmas elämää rauhoittanut kuvasi, miten hän rentoutuu mielellään kotona katsoen televisiota. Television katseluun liittyi kielen oppimiseen: *”Katson televisiota, siinä voi muuten oppia suomen kieltä hyvin.”* H7 Lisäksi liikuntaharrastuksen aloittamalla hän pyrki sopeutumaan suomalaiseen elämäntapaan.

Lähes jokaisessa kolmessa ryhmässä joku mainitsi myös luonnossa liikkumisen ja liikuntaharrastuksen aloittamisen. Kaikista haastateltavista kaksi sanoi pitävänsä lukemisesta, se oli vapaa-ajan viettotapa jo kotimaassa. Lisäksi kaksi haastateltavista kertoi pitävänsä elokuvien katsomisesta: *”Mutta ei niin usein tule käytyä teatterissa.”* H6 Yksi kertoi kuuntelevansa musiikkia, joka muistuttaa häntä kotimaasta. Haastattelut paljastivat, että maahanmuuttajanaiset eivät osallistu aktiivisesti esimerkiksi kulttuuritoimintaan, myös liikuntaharrastuksista mainitsi ainoastaan osa haastateltavista. Myös Valtion kotouttamisohjelman (2012, 36-39) mukaan maahanmuuttajat osallistuvat valtaväestöä vähemmän liikunta- ja kulttuuritapahtumiin. Taide-, kulttuuri- ja liikuntatoiminnan avulla valtio haluaa tukea tulevaisuudessa paremmin maahanmuuttajien kotoutumista. Tämä täydentäisi näkemykseni mukaan maahanmuuttajien kotoutumista, kun myös vapaa-ajalla tarjottaisiin enemmän matalan kynnyksen periaatteella toimintaa, johon maahanmuuttajat voisivat oman mielenkiinnon mukaisesti osallistua.

Aktiiviset toimijat. Tähän ryhmään kuului selvästi yksi maahanmuuttaja. Lisäksi yksi elämää rauhoittaneiden ryhmään kuuluva maahanmuuttajanainen kertoi olevansa kiinnostunut vapaaehtoistyöstä, mutta hänellä ei ole ollut aikaa aloittaa tai edes selvittää kunnolla vapaaehtoistyön mahdollisuuksia. Tässä tutkimuksessa nousi esille osan maahanmuuttajien aktiivisuus ja halu tehdä työtä muiden hyvinvoinnin eteen. Yksi haastateltavista, aktiivinen toimija, oli mukana aktiivisesti vapaaehtoistoiminnassa maahanmuuttajien parissa. Lisäksi hän kertoi osallistuvansa maahanmuuttajajyhdistyksen toimintaan. Myös yksi kiireisistä perheellisistä kertoi olleensa aikaisemmin lähes vastaavassa toiminnassa mukana. Tämä liittyy läheisesti Christensin (2011) kuvaamaan relationaalisen voimaantumisen komponenttiin, jossa

kokeneempi osapuoli haluaa jakaa omaa tietouttaan toisille ja olla tukena muille maahanmuuttajille. Maahanmuuttajien osallisuutta lisäävien hankkeiden on nähty voimaannuttavan maahanmuuttajia, koska se lisää heidän aktiivisuuttaan, kuten esimerkiksi Khamphakdy-Brown ym. (2006) tuovat tutkimuksessaan esille.

7.4 Voimaantumisen prosessi –Tapausesimerkki Sarah

Keskeiseksi teemaksi haastatteluissa nousi itsetuntemuksen kasvu. Voimaantuminen näyttäytyi henkilökohtaisena prosessina. Maahanmuuttajat kuvasivat erilaisia vaiheita; iloja ja suruja, Suomeen muuton jälkeen. Seuraavaksi kuvaan yhden maahanmuuttajanaisen haastattelussa esiin tulleen tarinan valossa hänen voimaantumisprosessiaan. Nimeän haastateltavan Sarahiksi.

Sarah muutti Suomeen talvella vuonna 2011. Hän oli tutustunut suomalaiseen mieheensä vuosia sitten kotimaassaan ja he päättivät kokeilla yhteiseloa Suomessa. Koska he tulivat yhdessä hyvin toimeen, päätti Sarah jäädä Suomeen ja hän avioitui miehensä kanssa. Sarah kuvasi monen muun maahanmuuttajanaisen tavoin tilannetta Suomeen muuttaessa hämmentäväksi, jopa vaikeaksi kun toimintaympäristö oli uusi, kun ei tuntenut ihmisiä, kieltä tai kulttuuria. Esille nousi ulkopuolisuuden tunne. Sarah kertoikin olleensa ensin kotona neljän seinän sisällä itsekseen, kunnes hänen miehensä lähti hänen kanssaan tutustumaan uuteen asuinympäristöön ja ”näytti miten asiat menevät”. Tämä lähtökohta kuvastaa Carrin (2003) voimaantumisenprosessiteoriaa, jossa lähtökohtana on asema tai lähtötilanne, jota hallitsee voimattomuuden tunne (kts. Kuvio 4). Sarahin kohdalla kyse ei ollut niinkään omasta asenteesta, joka aiheutti voimattomuutta, kuten Carr (2003) esittää, vaan olosuhteet ajoivat hänet haastavaan tilanteeseen. Carr (2003) toteaa, että kyseessä ei ole pysyvä olotila. Tämä piti paikkaansa myös Sarahin kohdalla. Sarah kertoi, että hänen alkaessaan asioida itsenäisesti esimerkiksi kaupassa hän yllättyi positiivisesti, miten ihmiset huomioivat hänet ja alkoivat puhua englantia, kun huomasivat hänen olevan ulkomaalaistaustainen. Nämä onnistumisen kokemukset tuntuivat kannustaneen häntä omatoimisuuteen, kun hän huomasi pärjäävänsä itsekseen.

Sarah oli iloinen siitä, että työvoimatoimiston viranomaiset olivat sanoneet hänen miehelleen, että Sarah ”ei voi hukata aikaa ja olla kotona”. Sarah pääsikin

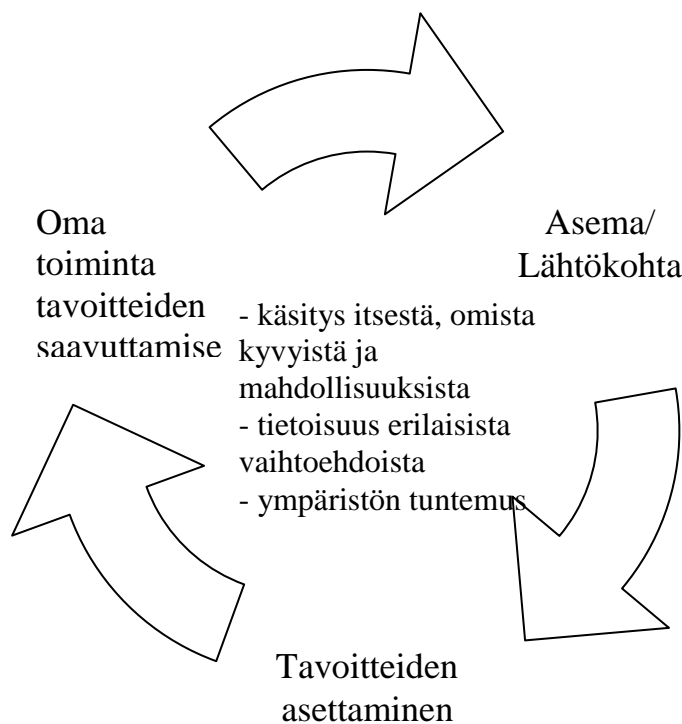
nopeasti opiskelemaan Palapeli2 –projektiin suomen kieltä. Palapeli2 –projektissa hän rakensi sosiaalisia verkostoja muihin maahanmuuttajiin. Tutustuminen muihin ulkomaalaisiin näyttäytyi tärkeänä, koska se mahdollisti kokemusten jakamisen sellaisten ihmisten kanssa jotka ovat samassa tilanteessa. Tällaiseen vertaisryhmään samaistuminen oli tärkeää, useista niistä muodostui pysyvämpiä ihmissuhteita, joihin hän piti yhteyttä vielä koulutuksen päätyttyä. Ryhmässä pystyi jakamaan kokemuksia ja ajatuksia Suomessa asumiseen ja sopeutumiseen liittyen. Toisaalta se auttoi näkemään erilaisia mahdollisuuksia ja väyliä yhteiskuntaan sopeutumiseen. Sarah kertoi olleensa tyytyväinen siihen, että sai kotoutumiskoulutuksen aikana tärkeää tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja siellä toimimisesta. Hän arvosti projektityöntekijöiltä saamaansa tukea ja kannustusta. Hän oli yllättänyt, kun työntekijä oli sanonut hänelle: *”Voit tehdä mitä haluat. Sinun on tehtävä päätös mitä haluat tehdä.”* Tämä kannusti häntä eteenpäin. Palapeli2 –projektin alkuvaiheen koulutuksen jälkeen Sarah opiskeli työvoimapolitiisessa aikuiskoulutuksessa suomen kieltä. Hän kertoi, miten hyvät oppimiskokemukset kantoivat eteenpäin: *”Hän (opettaja) sanoi olevansa hyvin ylpeä meistä. Se tuntui todella hyvältä.”* Sarah osallistui kielikurssien jälkeen työharjoitteluun, jonka hyvin hoidettuaan hän työllistyi osa-aikaisesti saaden tuntumaa työelämään.

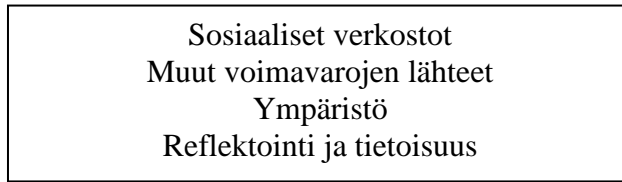
Sarah on korkeasti koulutettu ja tottunut tekemään työtä kotimaassaan. Hän oli edennyt aikaisemmin työelämässä tavoitteellisesti ja tottunut näkemään vaivaa tavoitteidensa toteutumiseksi. Siksi toimeentulon laskeminen oli hänelle uutta. Hän suhtautui tulevaisuuteen kuitenkin avoimen positiivisesti. Sarah oli pohtinut aktiivisesti tulevaisuuden suunnitelmia ja tavoitteita, jotka olivat nyt hänelle selvät. Kuten Carr (2003) tuo esille, hän oli pysähtynyt miettimään kuka on ja mitä haluaa tehdä ja päätti jatkaa sitten eteenpäin. Sarah etsi tietoa ja kysyi sitä tarvittaessa: *”Saan ihmisiltä paljon neuvoja ja apua, jos kysyt, saat vastauksen. Se on hienoa.”* Sarah halusi työllistyä omalle alalleen, eikä tyytyä helpompaan ratkaisuun, kuten siirtyä toiselle alalle, jolla olisi ehkä paremmin töitä. Sarahilla oli korkeakoulututkinto kotimaasta, jonka rinnastamispäätöstä hän oli hakenut Opetushallitukselta. Hän tiedosti, että omalle alalle työllistyminen saattaa vaatia muuttoa suurempaan kaupunkiin, kuten Tampereelle tai Helsinkiin. Vaikka Sarahilla oli jo hyvä suomen kielen taito ja hän oli käyttänyt kotoutumisaikansa tehokkaasti suomen kieltä opiskellen. Kuitenkin hän oli sitä mieltä, ettei hänen suomen kielen taitonsa ole riittävä työelämään. Mutta hän tiesi selviävänsä. Hän näki kuitenkin omalle alalle työllistymisen olevan mahdollista ja tämä työhön

liittyvä tavoite oli osaltaan jo toteutunut, koska hän oli työllistynyt osa-aikaisesti oman alan työtehtäviin. Toiseksi Sarah haluaisi tehdä tutkimustyötä Suomessa ja pyrkiä siirtämään löytämiään hyviä asioita kotimaahansa, jotta voisi auttaa oman kotimaansa kehittymistä. Kolmanneksi Sarah mainitsee perhe-elämään panostamisen olevan tärkeää ja hän halusi, että hänellä itsellään, miehellä ja lapsilla olisi hyvä elämä.

Sarah näki suomalaisen yhteiskunnan olevan avoin ja koki olevansa tervetullut Suomeen. Hänen mielestään oli hienoa, kun Suomi pystyi tarjoamaan tukea kielen opiskelussa ja sopeutumisessa. Eikä siitä tarvitse maksaa. Hän ihmetteli: ”*Miten kukaan voi tarjota minulle jotain sellaista?*” Sarah näki tehtäväkseen maksaa yhteiskunnalle takaisin saamansa tuen, mikä tapahtuu hänen mielestään sopeutumalla Suomeen mahdollisimman hyvin ja löytämällä paikkansa työelämässä.

Sarahin elämänohjeena toimivat lapsuudessa omaksutut arvot, jotka kannustivat häntä kantamaan vastuun omasta elämästä ja tekojen seurauksista. Hänelle tärkeitä ovat ihmissuhteet, pysyvyys ja työ. Hän on vahva persoona ”*taistelija luonne*”, kuten hän itse kuvaa itseään. Nämä tekijät luovat uskoa häneen ja ovat auttaneet eteenpäin elämässä.

KUVIO 4. Sarahin voimaantumisprosessi

8 POHDINTA

8.1 Maahanmuuttajanaisten voimaantuminen

8.1.1 ”Olen tottunut olemaan itsenäinen. Se tekee minut onnelliseksi.”

Intrapersonallinen voimaantuminen viittaa Zimmermanin (1995) mukaan yksilön käsitykseen itsestä ja omista mahdollisuuksista. Tässä tutkimuksessa maahanmuuttajat olivat tietoisia ympäristön tuomista mahdollisuuksista ja rajoitteista Suomessa. Maahanmuuttajanaisilla oli selkeät tavoitteet, jotka liittyivät suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumiseen ja kielen oppimiseen ja sen jälkeen koulutukseen sekä työelämään kiinni pääsemiseen. Kaikki haastateltavat suhtautuivat optimistisesti omiin mahdollisuuksiinsa ja he näkivät tulevaisuuden valoisana. Haastateltavilla oli halu löytää oma paikkansa suomalaisesta yhteiskunnasta ja elää itsenäisesti. Kyse oli nimenomaan Siitosen (1999) teorian mukaisesti mahdollisuusajattelusta. Haastateltavat uskoivat omiin kykyihinsä ja mahdollisuuksiinsa päästä tavoitteisiinsa, mikä on Siitosen mukaan keskeisesti yhteydessä voimaantumiseen.

Tässä tutkimuksessa nousi esille haastateltavien huoli oman itsenäisyyden menettämisestä, koska he olivat itse elättäneet itsensä ja tienanneet rahansa aikaisemmin ja useimmilla oli ollut itseä tyydyttävä ura kotimaassa. Tämä saattoi olla syy siihen, miksi haastateltavien tavoitteet liittyivät tiivistä koulutukseen ja työelämään. Perheeseen ja lapsiin liittyvät asiat jäivät vähemmälle huomiolle tämän tutkimuksen maahanmuuttajanaisten vastauksissa toisin kuin aikaisemmissa tutkimuksissa. Toisaalta Suomi on hyvin työkeskeinen yhteiskunta, jossa arvostetaan yksilön saavutuksia, mikä on saattanut myös osaltaan vaikuttaa maahanmuuttajien tavoitteiden asettamiseen. Aikaisemmissa tutkimuksissa (kuten Hyman, Guruge ja Mason (2008)) on nostettu miehen sosiaalisen aseman heikkeneminen esille, mutta naisten asemassa ei havaittu isoja muutoksia. Tulos poikkesi selkeästi Hymanin ym. tutkimuksesta, johon osa syy saattoi olla, että tutkimukseeni valikoituneet naiset olivat hyvin koulutettuja. Kuudella haastateltavista oli vähintään alempi korkeakoulututkinto. Toisaalta tässä tutkimuksessa esitellyissä aiemmissa tutkimustuloksissa kohderyhmänä oli osassa Intiasta lähtöisin

olevia naisia, jossa kulttuuri on erilainen ja naisen tehtävä on vastata kodin hoidosta. Myös tähän tutkimukseen osallistui Intiasta lähtöisin olevia haastateltavia, mutta ero saattoi johtua siitä, että he olivat lähtöisin eri alueelta Intiasta.

Haastateltavat uskoivat omiin mahdollisuuksiinsa, mutta he näkivät yhteiskuntaan liittyvien tekijöiden hidastavan niiden saavuttamista. Erityisesti esille nousi vaatimus hyvästä suomen kielen taidosta. Suomen kielen oppiminen vie aikaa ja näin vaikeuttaa tai ainakin hidastuttaa tavoitteisiin pääsyä. Toiseksi suomalaiseen yhteiskuntaan sisälle pääseminen ja oman paikan löytäminen osoittautui hankalaksi suomalaisesta luonteenpiirteestä johtuen ja suomalaisiin oli hankala tutustua. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että mikäli Suomi olisi kansainvälisempi maa, jossa käytettäisiin enemmän englannin kieltä, olisi maahanmuuttajien helpompi päästä osaksi yhteiskuntaa.

8.1.2 ”Yrittävät saada sinut tottumaan ja asumaan täällä, voimaan paremmin. Se on jotain todella ihmeellistä.”

Omien voimavarojen lähteiden tunnistaminen on Zimmermanin (1995) mukaan keskeistä, jotta yksilö kykenee hyödyntämään niitä päämääriensä eteen työskentelemiseksi. Kuten aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. Cakir ja Guner 2011) on noussut esille, ovat sosiaaliset verkostot tärkeitä suojaavia tekijöitä. Tässä tutkimuksessa Suomeen muuton myötä maahanmuuttajanaisten sosiaaliset verkostot kutistuiivat, kun perhe, ystävät ja sukulaiset jäivät kotimaahan. Puolison tuki tuntui osaltaan korvaavan muita sosiaalisia suhteita maahanmuuttajanaisten elämässä. Tutkimuksessa tuli esille erityisesti maahanmuuttajanaisten tiiviit suhteet omaan puolisoon. Puoliso tarjosi emotionaalista tukea ja suomalaiset puoliset toimivat ikään kuin mentoreina opastaen suomalaiseen elämään ja tapoihin. Puolisoiden tuella oli suuri voimaannuttava vaikutus tässä tutkimuksessa.

Myös opiskeluaikana solmitut ystävyysuhteet näyttäytyivät tärkeinä voimaannuttavina tekijöinä ja useimpien haastateltavien sosiaaliset verkostot rakentuivat nimenomaan ulkomaalaistaustaisista henkilöistä. Ulkomaalaisryhmään sopeutuminen oli helpompaa, koska he olivat käyneet läpi saman prosessin Suomeen muuttaessa ja pystyivät jakamaan kokemuksiaan. Näytti siltä, että

ulkomaalaistaustaisessa ryhmässä maahanmuuttajanaiset kokivat olevansa hyväksytyjä ja tervetulleita, mikä on Siitosen (1999) mukaan keskeistä voimaantumisen. Tutustumista muihin maahanmuuttajiin tuki kotoutumiskoulutus. Palapeli2-projektin järjestämä alkuvaiheenkoulutus näyttäytyikin keskeisessä roolissa maahanmuuttajien yhteiskunnan tuntemisen, sosiaalisten suhteiden rakentumisen ja tulevaisuuden suunnitelmien ja tavoitteiden asettamisen kannalta. Haastateltavat muistelivat ajanjaksona yhtenä parhaana hetkenä, joita Suomessa oli ollut. He kokivat sen tärkeänä oppimisen paikkana ja kokivat saaneensa tukea oman elämän suunnitteluun Palapelistä. Projekti tuki maahanmuuttajanaisten voimaantumista ja antoi hyvät lähtökohdat uuden elämän rakentamiselle Suomessa. Opettajien perusteellinen syventyminen maahanmuuttajien asioihin ja halu auttaa tekivät maahanmuuttajiin vaikutuksen. Heistä tuntui, että Palapeliin oli helppo palata myöhemminkin. Saatu tuki oli auttanut sopeutumisessa uuteen maahan ja oman itsen ja tavoitteiden löytämisessä. Maahanmuuttajanaisilla oli selkeä suunta elämässä. Kuitenkin heille tuntui olevan yllättävän vaikeaa kuvailla itseään ja omia vahvuuksiaan tekemässään haastattelussa. Ehkä tämä on yhteydessä oman paikan löytämiseen yhteiskunnassa. Maahanmuuttajien minäkäsityksen ja itseluottamuksen tukemiseen tulisikin käyttää huomiota ja siihen olisi tärkeää syventyä myös jatkotutkimuksissa.

Suhteet suomalaisiin taas olivat vähäisiä ja moni koki suomalaisiin tutustumisen hankalana. Suurimmaksi ongelmaksi suomalaisiin tutustumisessa osoittautui kielitaito. Toisaalta yksi haastateltava toi mielestäni hyvin esille sen, että aikuisena uusiin ihmisiin tutustuminen ei ole helppoa, varsinkaan kun itse on ulkomaalaistaustainen. Mielenkiintoista olisikin selvittää voimaantumisen ja sosiaalisten verkostojen yhteyttä tarkemmin, kuten verrata millainen yhteys ulkomaalaisilla ja suomalaisilla verkostoilla on maahanmuuttajien voimaantumiseen. Maahanmuuttajien ja suomalaisten välisen vuorovaikutuksen lisäämiseen tulisi kiinnittää vielä enemmän huomiota kunnallisella, mutta myös valtakunnallisella tasolla. Myös maahanmuuttajille tarjottavassa koulutuksessa tulisi huomioida enemmän tätä näkökulmaa. Myös muut kuin maahanmuuttajatyötä tekevät tahot, kuten liikunta- ja kulttuuritoimi voisivat olla mukana suunnittelemassa maahanmuuttajien kotoutumista yhteiskuntaan. Kiinnostavaa olisi myös syventyä tutkimaan maahanmuuttajien sosiaalisia verkostoja syvemmin Christenin relationaalisen voimaantumisen näkökulmasta, jolloin voisi syventyä maahanmuuttajaryhmien toimintaan tai pidempään jo maassa olleiden maahanmuuttajien tarjoamaan tukeen uusille maahanmuuttajille.

Keskeisiä voimavarojen lähteitä olivat tämän tutkimuksen mukaan sosiaalisten suhteiden lisäksi maahanmuuttajien oma positiivinen ajattelutapa, luonto ja liikunta. Positiivisuus näkyi maahanmuuttajanaisten tavassa suhtautua tulevaan ja luottamuksena siihen, että asiat tulevat järjestymään ja sujumaan toivotulla tavalla. Luonto ja liikunta olivat uusia voimavaroja, joihin maahanmuuttajanaiset olivat tutustuneet Suomessa. Näiden omaksuminen osoitti halua sopeutua ja kiinnittyä suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen ihanteisiin ja vaatimuksiin. Zimmerman on sitä mieltä, että nämä voimavarojen lähteet toimivat voimavarojen mittareina. Voimavarojen lähteet tarvitsisivat enemmän tilaa tutkimuksessa, eikä niistä juurikaan löydy aikaisempia tutkimustuloksia.

8.1.3 ”Asiat tuntuvat nyt mukavammilta täällä.”

Maahanmuuttajanaisista useimmat olivat Työ- ja elinkeinotoimiston järjestämässä työharjoittelussa tai työvoimapolitiisessa aikuiskoulutuksessa opiskelemissa suomen kieltä haastatteluhetkellä. Osa oli työelämässä ja yksi ammatillisessa koulutuksessa. Jokainen haki aktiivisesti omaa paikkaansa. Maahanmuuttajanaiset käyttivät aktiivisesti kotoutumisaikansa suomen kielen opiskeluun pyrkien kiinnittymään suomalaiseen yhteiskuntaan. Vapaa-ajan toiminnan suhteen haastateltavat jakautuivat kolmeen eri tyyppiin. Kiireiset perheelliset viettivät aikaa perheen kanssa ja kotityöt työllistivät heitä. Silloin, kun heillä oli vapaa-aikaa, tapasivat he mielellään ystäviään. Elämää hidastaneet viettivät aikaa sillä tavalla, mikä itsestä tuntui mukavalta, kuten tapasivat ystäviä, kävivät kirkossa tai viettivät aikaa itsekseen tai miehen kanssa kotona. Yksi oli myös erityisen aktiivinen toimija maahanmuuttoasioissa, hänet nimesin aktiiviseksi toimijaksi, koska hän halusi käyttää omaa aikaa muiden maahanmuuttajien auttamiseen. Kaikissa näissä ryhmissä oli joku aloittanut liikuntaharrastuksen. Ja osa nautti suuresti Suomen luonnosta. Tämän tutkimuksen perusteella maahanmuuttajien vapaa-ajantoiminta vaatisi enemmän huomiota yhteiskunnassa, koska sen avulla voitaisiin auttaa heitä kiinnittymään suomalaiseen yhteiskuntaan ja luomaan verkostoja valtaväestöön. Tämä lisäisi maahanmuuttajien osallisuutta suomalaiseen yhteiskuntaan eri elämänalueilla. Erityisesti poliittiseen toimintaan osallistuminen oli tämän tutkimuksen mukaan maahanmuuttajien keskuudessa vähäistä, mikä on kuitenkin

Zimmermanin mukaan keskeinen voimaantumisen mittari.

8.1.4 “Lopuksi alat tuottaa täällä, sitä sinulta odotetaan, kun yhteiskunta on panostanut paljon sinuun.”

Sarahin voimaantumistarina osoitti, että voimaantuminen on henkilökohtainen prosessi. Suomeen muuton jälkeen ja maahan tutustuttuaan, hän pystyi varsin pian toimimaan itsenäisesti. Ympäristö rajoitti Sarahia eli hänen kohdallaan ei ollut kyse omasta asenteesta, kuten Carr (2003) teoriassaan esittää. Ensinnäkin hänellä oli positiivinen käsitys itsestä ja omista mahdollisuuksistaan Suomessa. Heillä oli selkeät tavoitteet elämälleen, joita kohti hän pyrki. Hän oli aktiivinen ja pyrki kokoajan eteenpäin. Positiiviset onnistumisen kokemukset ja muiden tuki auttoivat häntä. Sarahin kohdalla voimaantumisprosessissa vahvinta oli usko itseen ja sosiaaliset suhteet. Lisäksi hän toimi omien tavoitteidensa mukaisesti. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että voimaantuminen on kahdensuuntainen prosessi. Sarahin kohdalla välittyi, että hän tekee kovasti töitä oman paikkansa löytämiseksi. Vaikka Sarah kuvaa suomalaista yhteiskuntaa avoimeksi ja että hänet on otettu hyvin vastaan, on yhteiskuntaan sisälle pääseminen haastavaa. Sarahilla oli hyvä koulutus ja työkokemus, lisäksi on hän motivoitunut. Kuitenkin työpaikan saaminen oli hankalaa. Se saattoi johtua myös huonosta työmarkkinatilanteesta. Sarah näki, että hänen tehtävänä on maksaa yhteiskunnalle takaisin saamansa tuki. Tärkeää on muistaa, että voimaantuminen ei ole pysyvä olotila. Sarahin haastattelu kuvasi hänen sen hetkisiä tuntemuksiaan. Lisäksi kuten tämä tutkimus osoitti, voi voimaantuminen olla erilaista elämän eri osa-alueilla.

8.2 Yhteenveto

Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää maahanmuuttajien voimaantumista. Tutkimuksen mukaan voimaantumisen kolme osatekijää linkittyivät tiiviisti toisiinsa ja niiden välille eron tekeminen oli ajoittain hankalaa. Keskeistä voimaantumisen kannalta olivat sosiaaliset suhteet. Keskeiseksi huomioksi tässä tutkimuksessa nousi se, että Suomeen muuton jälkeen perheen ja puolison rooli oli keskeisessä asemassa. Tällöin maahanmuuttajalla ei ollut vielä muita kontakteja toisiin ihmisiin tai suomalaiseen

yhteiskuntaan. Kotoutumiskoulutukseen pääseminen osoittautui käännekohdaksi ja toi maahanmuuttajien elämään uusia sosiaalisia suhteita ja antoi mahdollisuuden keskustella vertaisten kanssa uudesta elämäntilanteesta. Kotoutumiskoulutus avasi myös uusia näkökulmia suomalaiseen yhteiskuntaan. Maahanmuuttajat tutustuivat kotoutumiskoulutuksen aikana suomalaiseen yhteiskuntaan ja kaupunkiin, jossa asuivat, paremmin. Koulutus valoi itseluottamusta maahanmuuttajiin ja uskoa tulevaisuuteen. Tämä mahdollisti tulevaisuuden suunnitelmien tekemisen. Näin ollen voidaan todeta kotoutumiskoulutuksella olleen merkittävä asema erityisesti intra- ja interpersoonallisen voimaantumisen osatekijän alueella. Yhteenvetona voisi todeta, että voimaantumista lisäsivät kielitaito, toiveikkuus, itsetunto, sosiaalinen verkosto ja yhteisöllisyys, kuten perhe ja monikulttuuriset ystävyysuhteet sekä sitoutuvuus uuteen isäntämaahan. Myös yhteiskunnan avoimuus nousi tärkeäksi tekijäksi, joka auttoi sopeutumisessa. Kuitenkin, kuten totesin aiemmin tässä tutkimuksessa, pitäisi maahanmuuttajien intrapersoonallisessa voimaantumisessa itsetuntemuksen ja minäkuvan muodostumiseen kiinnittää enemmän huomiota. Myös behavioraaliseen osatekijään ja maahanmuuttajien osallistumiseen tulisi suunnata katseet.

Tärkeää olisi tutkia relationaalisen komponentin osuutta voimaantumisessa, koska sosiaaliset suhteet näyttäytyivät keskeisessä roolissa tässä tutkimuksessa. Tutkimusta voisi suunnata esimerkiksi maahanmuuttajayhdistysten toimintaan, jossa maassa jo pidempään olleet auttavat uusia maahanmuuttajia sopeutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Toisaalta olisi kiinnostavaa pureutua yhteisöllisen ja yksilöllisen voimaantumisen ilmiöihin ja tutkia kotoutumiskoulutuksessa olevaa opiskelijaryhmää. Voimaantumista tulisi tutkia myös pitkittäistutkimuksen avulla, jolloin maahanmuuttajaa voitaisiin haastatella heti maahantulon jälkeen ja seuraavan kerran esimerkiksi alkukartoituksen ja Palapeli2-projektin alkuvaiheen kotoutumiskoulutuksen jälkeen. Näin saavutettaisiin voimaantumisen prosessiluonnetta paremmin. Haastattelun rinnalla voitaisiin käyttää myös muita tiedonkeruumenetelmiä, kuten kyselylomaketta esimerkiksi maahanmuuttajan minäkäsityksen selvittämiseen. Toisaalta esimerkiksi havainnoinnin avulla saataisiin tietoa muun muassa yksilön toiminnasta ryhmässä.

Voimaantumisen prosessiluonteen tutkiminen osoittautui hankalaksi tässä tutkimuksessa. Yksittäisen haastattelun avulla saadaan voimaantumisesta tietoa sen hetkisestä tilanteesta ja tutkittavan sen hetkisestä näkökulmasta käsin. Lisäksi tähän tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajat olivat tulleet eri aikaan Suomeen ja käyneet läpi erilaisen kotoutumispolun ja olivat kotoutumisessaan eri vaiheissa

menossa, joten voimaantumisen prosessista oli hankala vetää yhtenäistä johtopäätöstä. Siksi päädyin ratkaisuun, jossa esittelen yhden maahanmuuttajan voimaantumisen prosessia. Kuitenkin prosessimaisen muutoksen tavoittaminen vaatisi pidempää tarkastelua ja useampia tutkimuskertoja. Voimaantumisen prosessiluonteen tavoittaminen ja yhteyden selvittäminen kotoutumiskoulutukseen onnistuisi parhaiten seurantatutkimuksen avulla. Seurantatutkimus voitaisiin toteuttaa tekemällä maahanmuuttajille haastattelu alkukartoituksen yhteydessä ensimmäisen kerran ja toisen kerran heti Palapeli2-projekti kotoutumiskoulutuksen jälkeen. Näin tavoitettaisiin kotoutumiskoulutuksen tuottama voimaantuminen sen eri osa-alueilla. Tutkimustuloksiin vaikuttivat varmasti kulttuurierot ja kielitaito. Vaikka haastateltavat olivat avoimia ja puheliaita ja haastattelut sujuivat hyvin, kuitenkin haastattelutilanne oli uusi ja kysymykset saattoivat tuntua hankalilta. Tämä saattoi johtua kielestä, joka ei ollut haastateltavan eikä haastattelijan äidinkieli. Tutkimuksen tekijä on saattanut tulkita haastateltavaa myös toisin, mitä haastateltava on tarkoittanut. Tämä saattaa vaikuttaa merkityssuhteisiin ja asiasisältöjen ymmärtämiseen. Myös litterointi ja käännökset englannin kielestä suomen kieleen olivat hankalia toteuttaa. Tutkimuksen otoskoko oli suhteellisen pieni ja osallistujajoukko valikoitunut. Haastateltavien tausta vaikutti osaltaan tutkimustuloksiin ja tulokset olisivat olleet erilaisia erilaiselle kohdejoukolle tehtäessä, esimerkiksi jos maahanmuuttajat olisivat olleet pakolaisia tai muuttaneet työn perässä Suomeen. Tutkimustuloksia olisi voinut täydentää esimerkiksi pyytämällä maahanmuuttajia pitämään päiväkirjaa omasta elämästään seurantajakson ajan. Tämän olisi voinut toteuttaa sekä avoimina että suljettuina kysymyksinä. Esimerkiksi niin, että pyydetään maahanmuuttajia kuvaamaan arkeaan ja osallistumista koulutukseen, työhön, sosiaalisiin verkostoihin ja harrastuksiin. Ja näin voitaisiin laskea erilaisiin toimintaympäristöihin osallistumisen määrää. Lisäksi päiväkirjaan olisi voinut pyytää vapaasti kirjoittamaan tunteita ja ajatuksia, joita päivän aikana nousi esille.

LÄHTEET

- Adams, R. 2003. *Social work and empowerment*. New York: Palgrave Macmillan.
- Berry, J. W. 1997. Immigration, acculturation and adaptation. *Applied Psychology: An International Review* 46 (1), 5-34.
- Cakir, S. G. & Guneri, O. Y. 2011. Exploring the factors contributing to empowerment of Turkish migrant women in the UK. *International Journal of Psychology* 46 (3), 223-233.
- Carr, E. S. 2003. Rethinking empowerment theory using a feminist lens: The importance of process. *Affilia* 18 (1), 8-20.
- Cattaneo, L. B. & Chapman, A. R. 2010. The process of empowerment: A model for use in research and practice. *American Psychologist* 65 (7), 646-659.
- Christens, B. D. 2011. Toward relational empowerment. *American Journal of Psychology* 50 (1-2), 114-128.
- Christens, B. D., Peterson, N. A. & Speer, P.-W. 2011. Community participation and psychological empowerment: Testing reciprocal causality using a cross-lagged panel design and latent constructs. *Health Education & Behavior* 38 (4), 339-347.
- Domander, M. 1992. *Maahanmuuttajat ja koulutus*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- East, J. F. 1999. An empowerment practice model for low-income women. Teoksessa W. Shera & L. M. Wells. (toim.) *Empowerment practice in social work*. Toronto: Canadian Scholar's Press, 142-158.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Forsander, A. 2000. Työvoiman tarve ja maahanmuuttopolitiikka - Millä ehdoin maahanmuuttajien osaaminen on vastaus työvoiman kysyntään? Teoksessa M.-L., Trux (toim.) *Aukeavat ovet - Kulttuurien moninaisuus Suomen elinkeinoelämässä*. Helsinki: WSOY, 143-202.
- Forsander, A. 2001. Etnisten ryhmien kohtaaminen. Teoksessa A. Forsander, E. Ekholm, P. Hautaniemi, A. Ali, A. Alitolppa-Niitamo, E. Kyntäjä & N. Quoc Cuong (toim.) *Monietnisyys, yhteiskunta ja työ*. Helsinki: Palmenia-kustannus, 31-56.
- Forsander, A. & Ekholm, E. 2001. Etniset ryhmät Suomessa. Teoksessa A. Forsander, E. Ekholm, P. Hautaniemi, A. Abdullahi, A. Alitolppa-Niitamo, E. Kyntäjä & Q. C. Nguyen. *Monietnisyys, yhteiskunta ja työ*. Helsinki: Palmenia, 83-160.
- Garcia-Ramirez, M., Martinez, M. F., Balcazar, F. E., Suarez-Balcazar, Y., Albar, M.-J., Domínguez, E. & Santolaya, F. C. 2005. Psychosocial empowerment and social support factors associated with the employment status of immigrant welfare recipients. *Journal of Community Psychology* 33 (6), 673-690.
- García-Ramírez, M., de la Mata, M. L., Paloma, V. & Hernández-Plaza, S. 2011. A liberation psychology approach to acculturative integration of migrant populations. *American Journal of Community Psychology* 47 (1-2), 86-97.
- Gutierrez, L. M. 1990. Working with women of color: An empowerment perspective. *Social Work* 35 (2), 149-153.
- Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma. 2006. Työhallinnon julkaisu 371. Saatavissa: http://tyonhakukeskus.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/07_julkaisu/thj371.pdf
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

- Hirvonen, M., Lerkkanen, J. & Muuronen, A. CASE: Erityisopiskelijan ura- ja elämänsuunnittelun tukeminen Jyväskylän ammattiopistossa. Teoksessa H. Kasurinen & M. Launikari (toim.) Chances – Opinto-ohjauksen kehittäminen nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Helsinki: Opetushallitus, 134-143.
- Huttunen, H-P., Karinen, R., Kivisik, K., Korhonen, I., Laine, H., Mikkonen, M., Prisada, J., Ruohomäki, I. & Sallinen S. 2012. Alkukartoituksen avuksi. Esimerkkejä kotoutumislain mukaisen alkukartoituksen hyvistä käytännöistä. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys. 11/2012. Saatavissa: http://www.tem.fi/files/32187/TEMjul_11_2012.pdf
- Hyman, I., Guruge, S. & Mason, R. 2008. The impact of migration on marital relationships: A study of ethiopian immigrants in Toronto. *Journal of Comparative Family Studies* 39 (2), 149-163.
- Kaikkonen, P. 2004. Vierauden keskellä. Vierauden, monikulttuurisuuden ja kulttuurien välisen kasvatuksen aineksia. Jyväskylä: Opettajankoulutuslaitos.
- Keskisuomalainen 12.5.2012. Maahanmuuttaja joutuu usein lapsen asemaan.
- Khamphakdy-Brown, S., Jones, L. N., Nilsson, J. E., Russell, E. B. & Klevens, C. L. 2006. The Empowerment Program: An Application of an outreach program for refugee and immigrant women. *Journal of Mental Health Counseling* 28 (1), 38-47.
- Koskimäki, T. 2004. Maahanmuuttajien ammatillinen koulutus. Teoksessa U. Aunula (toim.) Maahanmuuttajat ammattia oppimassa. Helsinki: Opetushallitus, 10-21.
- Laki julkisesta työvoimapalvelusta 30.12.2002/1295.
- Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386.
- Liebkind, K. 1994. Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa K. Liebkind (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus, 21-49.
- Liebkind, K. 2000. Kun kulttuurit kohtaavat. Teoksessa K. Liebkind (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Tampere: Gaudeamus, 13-27.
- Maahanmuuttajien työllistymisen esteet – Kohti ennakoivaa ja vaikuttavaa verkostotyötä. 2011. Sisäasiainministeriö. Maahanmuutto-osasto
- Maahanmuuttovirasto. Kiintiöpakolaiset 2011. Verkkojulkaisu. Viitattu 20.10.2012. http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-_ja_pakolaistilastot/kiintiopakolaiset
- Maahanmuuttovirasto. Turvapaikanhakijat. Kaikki hakijat kansalaisuuksittain. Viitattu 20.10.2012. Saatavissa: http://www.migri.fi/download/37382_Tp-paatokset_tammi-syys_2012.pdf
- Mammon, R. 2010. Kolmen etnisen ryhmän kotoutumisprosessi Suomessa. Jyväskylän yliopisto.
- Matinheikki-Kokko, K., Koivumäki, K. & Kuorti, K. 2003. Maahanmuuttajien uraohjauksen kehittäminen. Työvoimapolitiittinen tutkimus nro. 253. Helsinki: Työministeriö.
- Maton, K. I. 2008. Empowering community settings: Agents of individual development, community betterment, and positive social change. *American Journal of Community Psychology* 41 (1-2), 4-21.
- Miley, K. & DuBois, B. 1999. Empowering processes for social work practice. Teoksessa W. Shera & L. Wells. Empowerment practice in social work. Canadian Scholars Press Inc. Toronto, 2-12.
- Neal, J. W. & Neal, Z. P. 2011. Power as a structural phenomenon. *American journal of Community Psychology* 48 (3-4), 157-167.

- Opetushallitus, 2012. Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2012. Määräykset ja ohjeet 2012:1. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/139342_aikuisten_maahanmuuttajien_kotoutumiskoulutuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2012.pdf
- Paloma, V., Garcia-Ramirez, M., Mata, M. & Association AMAL-Andaluza (2010). Acculturative integration, self and citizenship construction: The experience of Amal-Andaluza, a grassroots organization of Moroccan women in Andalusia. *International Journal of Intercultural Relations* 34, 101-113.
- Parsons, R. 1999. Assess helping processes and client outcomes in empowerment practice: amplifying client voice and satisfying funding sources. Teoksessa W. Shera & L. M. Wells (toim.) *Empowerment practice in social work*. Toronto: Canadian Scholar's Press, 390-417.
- Patton, M. Q. 2002. *Qualitative research and evaluation methods*. 3 painos. Thousand Oaks: Sage.
- Pietilä, I. Vierakielisten haastattelujen analyysi ja raportointi. 2010. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 411-423.
- Puukari, S. 2003. Yksilöllisyys ja yhteisöllisyys monikulttuurisessa ohjauksessa. Teoksessa M. Lairio & S. Puukari (toim.) *Ohjauksen uudet orientaatiot*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 139-152.
- Pyykkönen, M. 2007. Järjestäytyvät diasporat. Etnisyys, kansalaisuus, itegraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. Jyväskylän yliopisto.
- Pöyhönen, S., Tarnanen, M., Vehviläinen E.-M., Virtanen, A. ja Pihlaja, L. 2010. Osallisena Suomessa. Kehittämissuunnitelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Suomen kulttuurirahasto. Saatavissa: <https://www.jyu.fi/hum/laitokset/solki/ajankohtaista/osallisenasuomessa/osallisenasuomessa.pdf>
- Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. 22.6.2011. Valtioneuvoston kanslia. Viitattu 27.10.2012. Saatavissa: <http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>
- Rastas, A. 2005. Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 78-102.
- Rissanen, P., Partanen, L., Pitkänen, S., Teppo, T. & Salmela, T. 2004. Sillanrakentajat. Nuorisotyöttömyyteen ja maahanmuuttajien kotoutumiseen kohdistuneiden projektien arviointi suurilla kaupunkiseuduilla. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa: Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 9-36.
- Räty, M. 2002. *Maahanmuuttajat asiakkaana*. Tampere: Tammi.
- Saarto, A. & Vattulainen, E. 2008. Kotouttamislain toimeenpanon seurantakyselyn tuloksia vuodelta 2006. Sisäasianministeriö. Maahanmuutto-osasto.
- Savolainen, M. 2009. Voimauttava valokuva. Teoksessa: U. Halkola, L. Mannermaa, T. Koffert & L. Koulu (toim.) *Valokuvan terapeuttinen voima*. Keuruu: Otava, 211-227.
- Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorioiden perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto.
- Sinha, B., Jha, S. & Negi, N. S. 2012. Migration and empowerment: the experience of

- women in households in India where migration of a husband has occurred. *Journal of Gender Studies* 21 (1), 61-76.
- Suokonautio, J. 2008. Palapelin palat paikoilleen. Maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumiskoulutuksesta ja ehdotuksia sen kehittämiseksi. Lisensiaatintyö. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Euroopan sosiaalirahasto.
- Suomalainen, K. 2008. Maahanmuuttajien opinto-ohjaajan yhteistyöverkosto maahanmuuttajan voimaantumisen tukena. Jyväskylän yliopisto. Opettajien koulutuslaitos. Ohjauksen koulutus ja tutkimus.
- Suomeen työhön. Tietoa Suomeen muuttajalle. Tietoa elämästä ja työnteosta Suomessa. Tietoa oikean tiedon lähteille. Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavissa: http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/01_esitteet/suomeentyohon_esite.pdf
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkojulkaisu]. 2011a. ISSN=1797-6766. 2011. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 20.10.2012].
Saantitapa: http://www.tilastokeskus.fi/til/muutl/2011/muutl_2011_2012-04-27_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-7830. lokakuu 2012. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 4.12.2012]. Saantitapa: http://www.tilastokeskus.fi/til/tyti/2012/10/tyti_2012_10_2012-11-20_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. 2011b. ISSN=1797-5379. 2011. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 20.10.2012].
Saantitapa: http://www.tilastokeskus.fi/til/vaerak/2011/vaerak_2011_2012-03-16_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. 2011c. ISSN=1797-5379. 2011, Liitekuvio 2. Suurimmat vieraskieliset ryhmät 2001 ja 2011. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 20.10.2012].
Saantitapa: http://www.tilastokeskus.fi/til/vaerak/2011/vaerak_2011_2012-03-16_kuv_002_fi.html
- Talib, M.-T. & Lipponen, P. 2008. Kuka minä olen? Monikulttuuristen opiskelijoiden identiteettipuhetta. Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Tanskanen, S. & Härkönen, S. 2004. Monikulttuurisen ohjauksen haasteita. Teoksessa U. Aunola (toim.) Maahanmuuttajat ammattia oppimassa. Helsinki: Opetushallitus, 76-84.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Työllisyyskatsaus. Työ- ja elinkeinoministeriö. Ennakkotiedot: Lokakuu 2012. Julkistettu 20.11.2012. Saatavissa: <http://www.tem.fi/files/34997/LOKA12.pdf>
- Uusikylä, P. & Tuominen, A., Reuter N. & Mäkinen A-K. 2005. Kannattaako kotoutumiskoulutus? Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen arviointi. Työministeriö. Työvoimapolitiittinen tutkimus 267. Saatavissa: http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/06_tutkimus/tpt267.pdf
- Valtion kotouttamisohjelma. Hallituksen painopisteet vuosille 2012 – 2015. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 27/2012. Saatavissa: http://www.tem.fi/files/34181/TEMjul_27_2012_web.pdf
- Valtioneuvoston asetus kotoutumisen edistämiseen liittyvästä alkukartoituksesta 570/2011.
- Zimmerman, M. A. 1990. Taking aim on empowerment research: On the distinction between individual and psychological conceptions. *American Journal of Community Psychology* 18 (1), 169-177.

- Zimmerman, M. A. 1995. Psychological empowerment: Issues and illustrations. *American Journal of Community Psychology* 23, 581–600.
- Zimmerman, M. A. 1998. Empowerment theory for rehabilitation research: Conceptual and methodological issues. *Rehabilitation psychology* 43 (1), 3-16.
- Zimmerman, M. A. & Zahniser, J. 1991. Refinements of sphere-specific measures of perceived control: Development of a sociopolitical control scale. *Journal of Community Psychology* 19, 189-204.
- Zou, Y. 2002. Multiple identities of a Chinese immigrant: a story of adaptation and empowerment. *Qualitative Studies in Education* 15 (3), 251-268.

LIITE 1.

Haastattelurunko

Intrapersonallinen

Päämäärät –Mitä elämältäni haluan, mihin pyrin, miksi teen mitään?

Tavoitteet elämässä - Your goals/aims

Dreams - Unelmat

Näiden saavuttaminen, realistisuus, sitoutuminen - Accessing, engaging

Mikä auttaa, mikä vaikeuttaa näihin pääsemisessä - What helps / prevents

Apukysymyksiä:

5 vuoden kuluessa? Within five years?

Käsitys itsestä: minäkuva, itsetunto, itseluottamus

Kuvaile itseäsi - Describe yourself

Mitkä asiat antavat sinulle voimaan ja auttavat jaksamaan? - From where you get power/resource

Apukysymyksiä:

Miten joku muu kuvailisi millainen ihminen sinä olet? - How your friends, family member or neighbour would describe you?

Millaisia taitoja ja vahvuuksia sinulla on? - Your skills and strengths

Mitä asioita arvostat? - What kind of things you are respecting /

Kykyuskomukset

Sopeutuminen - Describe: adaptation to Finland

Tuntuuko kodilta - Does it feel like a home

Koetko että sinulla on tasavertaiset mahdollisuudet muihin suomalaisiin verrattuna - Do you have same opportunity to succeed - Finnish

Ongelmia Suomessa, ratkaisu? - Problems in Finland -

Mikä ollut parasta - Best thing or situation

Päätöstenteko - Doing decisions

Interkationaalinen - Kontekstiuskomukset –Antaako toimintaympäristö mahdollisuuksia saavuttaa päämäärät?

Vuorovaikutus ja sosiaaliset suhteet

Your social network/connections? Kerro sosiaalisesta verkostostasi

Apukysymykset:

Kenen kanssa vietät eniten vapaa-aikaasi? What are you doing in your freetime, with who?

Oletko tutustunut suomalaisiin? Missä ja miten (esim harrastukset, opiskelu, työ...)? Jos et, mistä luulet sen johtuvan? Do you have Finnish friends? Do you know many Finnish? How did you met? Why not?

Ympäristö

Millaisia odotuksia sinuun kohdistuu (muut ihmiset ja yhteiskunta), mm. miten sinun odotetaan toimivan?

Expectations - Environmental, how you should act
what are you expectating -

Emootiot ja asioiden kokeminen

Tulevaisuuden kokeminen, miten luottaa suomalaiseen yhteiskuntaan, siellä pärjäämiseen?

How do you think about future? Are you trusting? Plans? Future and trust

Behavioraalinen

Oma toiminta ja vaikuttaminen sosiaalipoliittisessa ympäristössä.

Kerro elämästäsi, kuten harrastukset, opiskelu, työ – millaiseen toimintaan osallistut?

Kerro esimerkki.

Tell me about your life, what are you doing (study, work, hobbies)

Opiskelu Palapelissä / Time in PP

Suunnitelmat, mitä seuraavaksi / what is going to happen next

Mitä muuta haluaisit sanoa - Something else you would like to say?

LIITE 2.

TAUSTAKYSYMYKSET

1. Ikä /age_____

2. Sukupuoli/ gender

Nainen /female

Mies /male

3. Milloin olet muuttanut Suomeen? Mistä? Kenen kanssa?

When did you move to Finland? From where (country)? And with whom?

4. Äidinkieli ja kansalaisuus / Mother tongue and citizenship?

5. Perhe Suomessa? Family in Finland?

6. Suomen kielen taito? / Finnish language skills?

7. Koulutustausta / Education background?

8. Ammatti / Occupation? Work experience in years?

9. Tavoite ammatti tai koulutus/ Target education or occupation?
